

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Vitalija TINTERYTĖ
Vadybos studijų programos studentė

**SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLA NAUJOJO
VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2013

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Vitalija TINTERYTĖ

SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLA NAUJOJO
VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, Vadyba (N200)
Specializacija – Viešasis administravimas

Darbo vadovė:
prof. dr. Diana ŠAPARNIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu vadybos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Vitalija Tinterytė

Savivaldybių tarybų etikos komisijų veikla naujojo viešojo valdymo kontekste. Magistro darbas.

Magistro darbe atskleista etikos vieta naujajame viešajame valdyme, apibūdinta tarptautinė etikos dimensija, išanalizuota viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūra, etikos komisijų koncepcija, tikslai bei veiklos sritys, atlikta Lietuvoje veikiančių etikos komisijų veiklos apžvalga, įvertinta savivaldybių tarybų etikos komisijų reikšmė vietos valdymo institucijose, atlikta savivaldos institucijų etikos komisijų patirties užsienio šalyse analizė. Parengus tyrimo metodiką, atlikta Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų analizė, įvertintas Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių požiūris į komisijų veiklą. Identifikuotų problemų sprendimui darbe pateikiamos rekomendacijos.

SUMMARY

Vitalija Tinterytė

The activity of ethics committees of municipalities' councils in the context of new public management. Master's work.

Master's final paper reveals the place of ethics in new public management, international ethics' dimension is characterized, ethics infrastructure of public management institutions, the concept of ethics committee, it's objectives and spheres of activity are analyzed; ethics committees proceeding in Lithuania are reviewed; the significance of ethics committees of municipalities councils' is evaluated; also, the analysis of ethics commissions experience in foreign countries is accomplished. After the methodology of survey is prepared, the survey of working regulations of ethics commissions of Šiauliai region municipalities' councils is prepared, also members' point of view is evaluated. In order to eliminate the identified problems recommendations were formed.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. ETIKOS DIMENSIJŲ RAIŠKOS NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE TEORINIAI ASPEKTAI.....	8
1.1. Modernus požiūris į šiuolaikinių viešojo administravimo institucijų etiką.....	8
1.1.1 Naujasis viešasis valdymas: bruožai ir kryptys.....	8
1.1.2. Etikos vieta viešajame administravime.....	11
1.1.3. Tarptautinė viešojo administravimo etikos dimensija.....	15
1.2. Etikos komisijų vaidmuo bei vieta viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūroje.....	17
1.2.1. Viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūra.....	17
1.2.2. Etikos komisijų koncepcija, tikslai bei veiklos sritys.....	18
1.2.3. Lietuvoje veikiančių etikos komisijų veiklos apžvalga.....	21
1.2.4. Savivaldybių tarybų etikos komisijų funkcijos ir reikšmė vietos valdymo institucijose.....	29
1.2.5. Savivaldos institucijų etikos komisijų patirties užsienio šalyse analizė.....	31
Konektikuto, Floridos bei Niujorko valstijų etikos komisijų ypatumai.....	33
2. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLOS NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE TYRIMO METODIKA.....	37
2.1. Tyrimo metodologija.....	37
2.2. Tyrimo organizavimas.....	39
3. ŠIAULIŲ REGIONO SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLOS NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE TYRIMO REZULTATAI.....	44
3.1. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų charakteristika.....	44
3.2. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos analizė.....	46
3.2.1. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų analizė.....	46
3.2.2. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių požiūrio į komisijų veiklą įvertinimas.....	57
3.3. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tobulinimo kryptys.....	65
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	69
LITERATŪRA.....	71
PRIEDAS.....	77

IVADAS

Temos aktualumas. Spartūs socialiniai pokyčiai, šių pokyčių ekonominiai bei valdymo instrumentai, technologinis socialinių procesų kontekstas, žinių ir informacijos galimybių gausėjimas skatina viešojo valdymo modernizavimą. Modernizuojant valdymą formuojasi nauji viešojo administravimo principai. Anot V. Smalskio ir E. Skietrio (2008), naujos XXI a. viešojo administravimo užduotys reikalauja gero ir paslaugaus piliečių aptarnavimo, efektyvaus finansų valdymo, viešųjų paslaugų plėtimo, paslaugų pritaikymo prie vis labiau segmentuotos visuomenės, aktyvaus bendradarbiavimo su piliečiais, aktyvios pagalbos politikos sričiai. Vykstant intensyviems modernizavimo procesams, viešojo administravimo institucijoms metama vis daugiau iššūkių, tarp jų ir išaugęs dėmesys etikos problemų identifikavimui ir sprendimui. Tam tikslui įgyvendinti viešojo administravimo institucijose sukurta ir nuolat tobulinama etikos infrastruktūra.

Svarbus viešojo administravimo etikos infrastruktūros elementas – etikos komisijos, kuriančios valstybės institucijų etinę politiką, taip pat sprendžiančios kylančias konkrečias etines problemas. Tokias komisijas turi visos Lietuvos savivaldybių tarybos. Šis elementas yra svarbi ir kai kurių užsienio šalių viešojo administravimo institucijų dalis, padedanti spręsti viešojo administravimo kontekste kylančias problemas. Analogiška tikslas keliamas ir Lietuvos savivaldos institucijose įkurtoms etikos komisijoms.

Darbo naujumas. Viešojo administravimo etika, kaip tyrimo objektas, įvairiuose kontekstuose analizuotas gana plačiai tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių mokslinėje literatūroje (Andriulis, 2002; Chapman, 2002; Palidaukaitė, Didžiulienė, 2002; Korhonen, 2003; Rosenson, 2003; Smith, 2003; Kanišauskas, 2004; Manske, Frederickson, 2004; Palidaukaitė, 2004; Bilhim, Neves, 2005; Frederickson, 2005; Kudo, Maesschalck, 2005; Pevkur, 2006; Ryan ir kt., 2006; Menzel, 2007; Smith, 2007; Keeler, 2008; Perkumienė, Raupelienė, 2008; Pevkur, 2007; Palidaukaitė, 2010 ir kt.). Etikos komisijų veiklos problematika užsienio šalyse taip pat paliečiama (Herrmann, 1997; Halila, 2003; Herrmann, 2004; Dickenson, 2006; Bradbury, 2007; Comlossy, Kerns, 2011; Sychev, 2012 ir kt.), tačiau Lietuvoje tokie tyrinėjimai itin reti.

Problema. Viešojo valdymo institucijų veikloje vis intensyviau pasitelkiami verslo organizacijų praktikoje taikomi principai. Neretai tai suponuoja etikos problemų išryškėjimą ar net susiformavimą. Etinių problemų raiškos mastų mažinimui, savivaldybių tarybose steigiamos etikos komisijos; jų darbo reglamentuose numatytos jų funkcijos, narių įgaliojimai bei kiti veiklos ypatumai. Šios komisijos

formaliai egzistuoja, tačiau praktiškai nesigilinama, kaip šios komisijos veikia. Taigi šio darbo problema gali būti formuluojama tokiais klausimais:

- Kaip keičiasi savivaldybių tarybų etikos komisijų vaidmuo modernizuojant viešąjį valdymą?
- Su kokiomis problemomis susiduria savivaldybių tarybų etikos komisijos, vykdydamos numatytas funkcijas?

Šio darbo **tyrimo objektas** yra savivaldos institucijų tarybų etikos komisijų veikla.

Pagrindinis **tyrimo tikslas** – išanalizuoti Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklą, identifikuojant egzistuojančias problemas ir numatant veiklos tobulinimo kryptis. Numatytam tikslui pasiekti yra keliami šie **uždaviniai**:

- atlikti mokslinės literatūros etikos komisijų viešojo administravimo modernizavimo kontekste tematika analizę;
- pateikti Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos charakteristiką;
- išanalizuoti savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklą reglamentuojančių dokumentų analizę;
- atlikti empirinį Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tyrimą, identifikuoti etikos komisijų veiklos problemas ir numatyti jų sprendimo kryptis;
- apibrėžti savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tobulinimo kryptis.

Ginamasis teiginys: savivaldybių tarybų etikos komisijų veikla yra tinkamai dokumentuota ir apibrėžta teisinėmis nuostatomis, tačiau numatytos savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos funkcijos praktikoje yra įgyvendinamos nepakankamai veiksmingai, stokojama veiklos monitoringo sistemos.

Darbo teorinis reikšmingumas. Teoriniu požiūriu darbas reikšmingas tuo, kad jame išnagrinėti modernūs požiūriai į viešojo administravimo institucijų etiką, etikos komisijų vaidmenį bei vietą viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūroje. Ši teorinė analizė gali būti naudinga kitiems tyrėjams, analizuojantiems viešojo sektoriaus etikos problematiką naujojo viešojo valdymo kontekste.

Tyrimo praktinis reikšmingumas. Empirinis Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tyrimas atskleidė pagrindines šių komisijų veiklos problemas, kurių eliminavimui darbe numatyti sprendimai, suformuluotas hipotetinis veiklos tobulinimo modelis.

Metodai. Pagrindinis šiame darbe naudotas metodas yra teorinė problemos analizė, pagrįsta Lietuvos ir kitų šalių mokslininkų išvadomis ir samprotavimais. Darbe taip pat buvo taikyti ir kiti bendrieji mokslinio tyrimo kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai (mokslinės literatūros analizė, loginė lyginamoji analizė bei sintezė, sisteminimas ir klasifikavimas, aprašomoji statistika). Savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos įvertinimui pasitelkiamas dokumentų turinio analizės

metodas. Dokumentų turinio analizei atlikti naudojami šie dokumentai: savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentai, patvirtinti savivaldybių tarybų sprendimais. Analizuojant etikos komisijų darbo reglamentus, visų pirma, analizuojama šių dokumentų struktūra. Remiantis išskirtomis struktūrinėmis dalimis, toliau darbe atliekama išsami savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų analizė. Savivaldybių etikos komisijų narių požiūrio į komisijų veiklą įvertinimas atliekamas taikant kiekybinį metodą – interviu. Interviu dalyvavo 10 regiono etikos komisijų narių. Klausimyną sudarė 4 diagnostiniai blokai: 1) bendra informacija; 2) viešojo administravimo modernizavimo vertinimas; 3) etika viešojo administravimo institucijose; 4) savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos problematika. Interviu su Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų nariais buvo atliekamas 2012 m. lapkričio mėn. Interviu rezultatai apdorojami turinio analizės metodo pagalba.

Darbui parengti naudota literatūra. Pagrindiniai informacijos šaltiniai, panaudoti rengiant baigiamąjį magistro darbą, buvo įvairių šalių mokslininkų, besispecializuojančių viešojo administravimo etikos srityje straipsniai mokslo darbų rinkiniuose, periodiniuose moksliniuose žurnaluose bei verslo praktikos leidiniuose. Praktinė darbo dalis grindžiama apskrities savivaldybių dokumentais bei tyrimo metu gautais pirminiais duomenimis.

Darbo struktūra. Šį darbą sudaro trys pagrindinės dalys, sudarytos iš poskyrių. Pirmoje darbo dalyje analizuojama etikos reikšmė ir vaidmuo viešojo administravimo institucijose, atliekama teorinė etikos komisijų veiklos analizė. Antroje darbo dalyje rengiama etikos komisijų veiklos analizės metodika. Trečioji darbo dalis skirta Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos įvertinimui. Be to, šis darbas apima įvadą, išvadas, literatūros sąrašą bei kitas magistro darbo struktūrines dalis.

1. ETIKOS DIMENSIJŲ RAIŠKOS NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Modernus požiūris į šiuolaikinių viešojo administravimo institucijų etiką

Šiame darbo skyriuje analizuojami naujojo viešojo valdymo bruožai ir kryptys, identifikuojama etikos vieta viešajame administravime bei atliekama tarptautinės viešojo administravimo etikos dimensijos analizė.

1.1.1 Naujasis viešasis valdymas: bruožai ir kryptys

Keičiantis visuomenei, keičiasi ir valdžios vaidmuo. Šalia tradicinio viešojo administravimo modelio atsirandanti naujoji viešoji vadyba akcentuoja vadybos dalykus, kurie anksčiau buvo daugiau taikomi tik verslo struktūrose, ir pagrindžia nuostatą, kad vis daugiau viešųjų paslaugų visuomenei turi teikti privačios struktūros. Nors ir tebevaidindama pagrindinį vaidmenį, valdžia nebetenka paslaugų teikimo monopolio ir turi konkuruoti su privačiu sektoriumi. Tokia situacija verčia valdžios atstovus iš naujo permąstyti ir įvertinti savo veiklą, jos stipriąsias ir silpnąsias savybes, sukurti savo veiklos viziją, išskirti naujus uždavinius, ieškoti naujų darbo metodų. Augant privataus ir viešojo sektoriaus sąveikai, keičiasi ir valstybės tarnautojų veiklos metodai: įsitraukiama į komercines operacijas, sprendžiami konkurencijos dėl paslaugų teikimo klausimai su privačiu sektoriumi ir kt. Valstybės tarnautojų elgesio standartus veikia ir besikeičiančios socialinio bendravimo normos: priemonės prieš seksualinį priekabiavimą, didesnis pliuralizmas ir pan. Viešojo administravimo sektoriaus darbuotojų elgesį veikia ir bendravimas su kitų valstybių tarnautojais, besilaikančiais skirtingų moralinių, profesinės etikos ir elgesio standartų. Naujų elgesio taisyklių poreikį didina ir kai kurios naujų technologijų naudojimo problemos, pavyzdžiui, kaip naudotis tarnybiniais mobiliaisiais telefonais, Interneto tinklu ir kt. (Palidaukaitė, Didžiulienė, 2002, p. 62).

Anot V. Smalskio ir E. Skietrio (2008), XX a. pabaigos ir XXI a. pradžios administraciniam valdymui būdingos vadybinių ir demokratiškesnių vertybių įsivertinimo tendencijos, kai viešojo sektoriaus organizacijos siekia sudaryti palankias sąlygas reikštis individo laisvei ir iniciatyvai. Vienu svarbiausiu veiksmu tampa valstybės tarnautojų mokymas, modernių kvalifikacijų suteikimas. Vis didesnę įtaką personalo valdymui, viešųjų programų ir projektų rengimui ir įgyvendinimui daro verslo vadybos

metodų taikymas centrinio bei vietinio lygio valstybės įstaigose, piliečių bendruomenės bei jų dalyvavimas vietinės valdžios sprendimų priėmimo procese. Modernizuojant valdymą formuojasi nauji viešojo administravimo principai, kuriuos daugelis tyrinėtojų įvardija naujosios valstybės tarnybos terminu.

Ne tik statutinėms viešojo sektoriaus organizacijoms, bet ir daliai kontinentinės Europos valstybių (Vokietijos, Prancūzijos ir kt.) civilių tarnautojų, puikiai išmanančių administracinę teisę, sunku pereiti prie vadybinių administravimo metodų. Reikia pripažinti, kad griežta teisinė aplinka apriboja valstybės tarnautojų iniciatyvą, o vokiečių-austrų viešojo administravimo mokyklos istoriškai visą laiką rėmėsi vertikalios valdymo koncepcijomis. Viešojo sektoriaus administravimo vadybizavimas skatina viešųjų organizacijų veikloje plačiau taikyti verslo vadybos veiklos formas. Orientacija į žmogiškuosius išteklius yra siejama su viešojo sektoriaus personalo rengimu ir kvalifikacijos kėlimu. Administravimas vis labiau siejamas su tokiomis kategorijomis kaip kompetencija ir profesionalizmas (Smalskys, Skietrys, 2008, p. 61).

Kaip nurodo V. Smalskys ir E. Skietrys (2008), Vakarų Europos valstybėse vyksta permanentiškos naujosios viešosios vadybos reformos siekiant viešąjį sektorių padaryti veiksmingesnį ir efektyvesnį. Šios valstybės, kaip ir Rytų Centrinės Europos šalys, susiduria su panašiomis naujosios viešosios vadybos reformų adaptavimo ir įgyvendinimo problemomis. Iš anglosaksų valstybių kilusi naujosios viešosios vadybos teorija ir praktika ne visada atitinka istorines, kultūrinės ir kitokias kontinentinės Europos viešojo valdymo realijas. Rytų Centrinės Europos šalys, nepaisant sovietinio totalitarizmo priespaudos, ilgą laiką buvo veikiamos austrų-vokiečių ir prancūzų teisės ir administracinio valdymo tradicijos, todėl sunkiai adaptuoja modernią viešojo sektoriaus administravimo praktiką (Smalskys, Skietrys, 2008, p. 61).

Globalizacijos procesai leidžia kalbėti apie tradicinio valdymo apribojimą. Vadovavimas iš viršaus į apačią daugelyje organizacijų tampa neveiksmingas. Teigiama, kad vadovavimo iš viršaus strategija gali išspręsti palyginti nesudėtingas technines problemas, bet kai kalbama apie painius dalykus reikia daugelio papildomų dalykų, kartais reikia sąjungos, įsakymai ir taisyklės čia negalioja (Smalskys, Skietrys, 2008, p. 61).

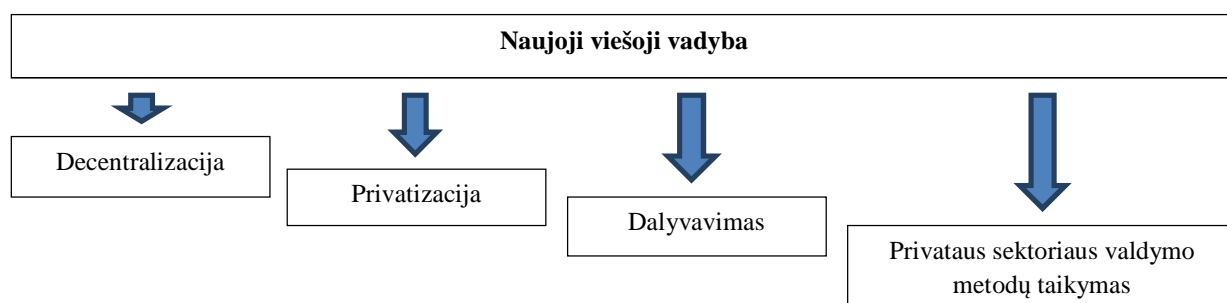
Globalioje aplinkoje vykstančios valdymo reformos reikalauja iš viešųjų institucijų priimti naujus iššūkius planavimo, sprendimų priėmimo, jų įgyvendinimo koordinavimo, visų rūšių išteklių valdymo srityse (Raipa, 2009, p. 24). Visuomenė laukia iš viešojo sektoriaus institucijų veiklos rezultatyvumo, efektyvių priemonių valdant visų rūšių išteklius (Raipa, 2011, p. 176). Vykstantys pokyčiai, orientuojantis ne į tradicinio viešojo administravimo, naujojo viešojo administravimo,

naujosios viešosios vadybos, o į šiuolaikinį postmodernų viešąjį valdymą reikalauja peržiūrėti tradicines normatyvines orientacijas, įveikti nuolat atsinaujinančius trukdžius (Raipa, 2009, p. 24).

Vykstant globalizacijos procesams, kurie naikina valstybių sienas ir sukuria dideles ekonomines ir informacines erdves, pagrindinės valdymo modernizavimo kryptys yra: 1) *privatizavimas*: valstybės valdžios įtakos mažėjimas didėjant privataus sektoriaus įtakai; 2) *decentralizavimas*. Pastarasis procesas vyksta tokiomis kryptimis (Smalskys, Skietrys, 2008, p. 63 - 64):

- atskirų valstybės funkcijų perdavimas į žemesnį valdymo lygį išsaugant centralizuotą valdymą (dekoncentracija);
- autonominių darinių (komunų, bendruomenių, municipalitetų ir kt.), kurie savarankiškai disponuotų nuosavais ištekliais, vykdydami jiems pavestus uždavinius, sukūrimas;
- siekis suteikti gyventojams kokybiškesnes paslaugas, t. y. decentralizuojant ir taikant verslo vadybos elementus priartinti valdymo sistemą prie gyventojų;
- į rezultatus, o ne vien tik į paslaugų teikimą orientuotos viešojo sektoriaus personalo elgsenos įtvirtinimas.

Minėtąsias dvi modernizavimo kryptis M. Vienažindienė (2009) įvardija kaip NVV elementus. Greta jų autorė išskiria ir dalyvavimą bei privataus sektoriaus valdymo metodų taikymą (žr. 1 pav.).

1 pav. NVV elementai

Šaltinis: Vienažindienė, N. (2009) Žmogiškųjų išteklių valdymas virsmo iš viešojo administravimo į naująją viešąją vadybą kontekste: teorinis ir praktinis aspektai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 642.

Viešojo valdymo modernizavimo prioritetais tampa bendruomenės valdžios ir prevencinės valdžios plėtra ir įgyvendinimas. Naujos XXI a. viešojo administravimo užduotys reikalauja gero ir paslaugaus piliečių aptarnavimo, efektyvaus finansų valdymo, viešųjų paslaugų plėtimo, paslaugų pritaikymo prie vis labiau segmentuotos visuomenės, aktyvaus bendradarbiavimo su piliečiais, aktyvios pagalbos politikos sričiai (Smalskys, Skietrys, 2008, p. 62 - 65).

Viešojo administravimo, valdymo pokyčiai, naujos kryptys ir tendencijos, atsirandančios viešajame sektoriuje, priklauso nuo viešojo ir privataus sektoriaus santykiuose vykstančių procesų, augančio žmonijos ekonominio potencialo, visuomenės ekonominių galimybių produktyvumo didėjimo. Dėl minėtų priežasčių atsiranda bendra tendencija – visuomenės sluoksniuose stiprėja tikėjimas, kad valdžia gali geriau tvarkyti viešąjį sektorių ir visuomenės valdymo reikalus, užtikrinti aukštesnį pragyvenimo lygį ir spręsti kylančias globalizacijos problemas – valstybės išteklių valdymą, nacionalinių ir internacionalinių konfliktų įveikimą, prievartos stabdymą. Kartu modernių šalių piliečiai reikalauja tobulesnio valstybinio reguliavimo metodų, jų derinimo su piliečių atstovavimu, jų dalyvavimu priimant sprendimus, rengiant viešuosius projektus ir programas juos įgyvendinant (Raipa, 2001, p. 54 – 55).

Naujai pasikeitęs valdžios veiklos kontekstas reikalauja peržiūrėti, naujai įvertinti senąsias (tradicines) viešojo administravimo vertybes, esant reikalui įnešti korekcijų į jų turinį. Efektyvumo ir etiškumo santykis valdžios veikloje analizuojamas remiantis istoriniu metodu, gvildenamos dėmesio efektyvumui ir valdžios atstovų etikai priežastys reziumuojant, kad gebėjimas suderinti šias vertybes meta naują iššūkį valstybės tarnautojams. Tai sudaro galimybę 3E, t.y. ekonomiškumo, efektyvumo ir veiksmingumo (angl. – economy, efficiency, effectiveness) koncepciją transformuoti į 4E, ją papildant etine dimensija (angl. – ethics). 4E koncepcijos svarbą lemia visuomenės pasitikėjimo imperatyvas, globalizacijos procesai ir demokratijos teorija. Postindustrinėje informacinėje visuomenėje, pasižyminčioje vartotojiška kultūra, kurios institucinė ląstelė yra postbiurokratinė organizacija, ekonomiškumas, efektyvumas, veiksmingumas, profesionalumas, profesinės etikos ir gero valdymo standartai (kaip tam tikrų vertybių visuma) ir toliau bus svarbūs veiklos orientyrai (Palidaukaitė, 2008, p. 5).

Modernios visuomenės valstybės institucijų strategijoje skiriamas nuolatinis ir sistemingas dėmesys etikai, tad kitame šio darbo poskyryje atskleidžiama etikos svarba modernaus viešojo valdymo iššūkių kontekste.

1.1.2. Etikos vieta viešajame administravime

Etikos sąvoka yra kilusi iš graikų kalbos žodžio *ethos*, reiškiančio bendruomenės kilmės apibrėžtą gyvenamąją vietą, ten gyvenančių žmonių papročius, elgesio pobūdį, charakterį (Anzenbacher, 1992, p. 17). Etika – tai mokslas, tiriantis moralę. Anot J. Korhonen (2003), etika – tai kultūrinis ir normatyvinis fenomenas. Šio autoriaus nuomone, etiškas elgesys grindžiamas priimtų

standartų taikymu asmeniniame bei socialiniame gyvenime. Etika – tai mūsų rūpinimasis geru elgesiu, atsižvelgiant ne tik į savo asmeninę, bet ir visos žmonių bendruomenės gerovę (Martinkus, Žilinskas, 1997, p. 393). D. Palidaukaitė iš pradžių pateikia klasikinę etikos apibrėžimą: „etika yra kritinė moralės analizė, t. y. moralės refleksija, siekianti analizuoti, kritikuoti, interpretuoti, pateisinti visuomenės vaidmenis, taisykles, santykius“ (Palidaukaitė, 2001, p. 12), bet čia pat nurodo, jog etika dažnai suprantama ir kaip moralinės vertybės, ir kaip elgesio pasekmių teorija, ir kaip dorinio elgesio principai, ir kaip atsakomybės teorija bei moralinis aiškinimas, ir kaip paklusnumas autoritetui, ir t.t. (Palidaukaitė, 2001, p. 13 – 18). Būtent etika padeda atskleisti ir pagrįsti veiksmus, kurie pripažįstami tinkami, (ar netinkami), leidžia paaiškinti jų esmę, patikslinti argumentus, vertinant reiškinius, atspindinčius moralę (Pruskus, 2002, p. 10).

Etika apima įvairias gyvenimo sritis: asmeninius, visuomeninius ir profesinius santykius (žr. 1 lent.).

1 lentelė

Etikos tipai

Tipas	Apibūdinimas
Asmeninė etika	Tiria konkretaus individo gerovę ir tobulėjimo metodus
Socialinė etika	Akcentuoja visuomenės gerovę, atskirų asmenų pareigas visuomenėje
Profesinė etika	Pagrindinis dėmesys skiriamas profesijos atstovų elgesiui

Šaltinis: sudaryta pagal Perkumienė, D., Raupelienė, A. (2008) Ethics and Working Culture of Employees in the Public Sector. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 46, p. 115.

Tradicinio viešojo administravimo kontekste „gero administravimo“ sąvoka pirmiausia suprantama kaip profesionalus ir etiškai nepriekaištingas valstybės tarnautojų darbas (Pivoras, Visockytė, 2011, p. 27). Tad etika viešajame administravime neabejotinai siejama su profesiniu aspektu.

Su netinkamu valdžios pareigūnų elgesiu stengiasi kovoti jau nuo seno (Palidaukaitė, Didžiulienė, 2002, p. 61). Etiško elgesio užuomazgos administravimo bei viešųjų paslaugų sistemoje pastebėtos jau XIX a. Jeigu atsigręžtume į Lietuvos valstybingumo raidą luominės monarchijos epochoje, tarnybinės etikos normų būtų galima rasti ne tik bajorijos santykius reguliavusiuose žymiausiuose XVI a. teisės paminkluose – Lietuvos Statutuose, bet ir atskirų bendruomenių ar miestų savivaldos aktuose (Andriulis, 2002, p. 7). Analizuojant to meto visuomenės svarbiausių bendražmogiškųjų vertybių suvokimo raidą, kurios ištakas galima rasti XVIII a. pabaigoje. Pradėjus

intensyviai reikštis demokratinei minčiai, pastebimi ne tik pozityvūs pokyčiai, t.y. aiški priešprieša vienvaldystei ir reikalavimai įsiklausyti į visuomenės daugumos valią priimant valstybinės reikšmės sprendimus, bet ir ankstesnių vertybių perkainavimas. Etikos valstybės tarnyboje problemomis, jos normų kūrimu bei įgyvendinimu pirmiausia susirūpinta iš didžiausių skirtingų rasių ir tautų prieštaravimų suformuotoje revoliucingojoje JAV visuomenėje bei jos valdžių struktūrose. Į jų kurtus profesinės etikos reikalavimus po kurio laiko atkreipė dėmesį ir evoliucijos keliu einanti Europa, kuri perėmė bei pritaikė jos normas savo valstybių valdžios, visuomenės ir žmonių tarpusavio santykiams tobulinti (Andriulis, 2002, p. 8 – 9).

Viešojo administravimo etika - gana platus terminas, kurį mokslininkai aiškina nevienodai. C. W. Lewis (2000) teigimu, etikos sąvoka apima sisteminį mastymą apie moralę ir elgesį bei nustatymą, kas yra tinkama, o kas ne. Tokiu atveju valstybės tarnautojų veikla turėtų būti grindžiama etika, o tokia vertybė, kaip moralumas, turėtų padėti atskirti, kas yra gerai, o kas blogai. R. A. Chapman (2000) požiūris šiuo klausimu kiek paprastesnis: autorius nurodo, jog viešojo administravimo etika apima moralinių standartų praktinį pritaikymą valdant. A. Pevkur (2007) pabrėžia, jog aptariant viešojo administravimo etikos problemas, etikos teorijos yra labai retai minimos, dažniausiai dėmesys krypta ties deontologija, teleologija / utilitarizmu bei aksiomomis.

Viešojo administravimo etika siejama su pasitikėjimu valdžia ir atskiriomis jos institucijomis, demokratija ir net pačia valstybe (Palidaukaitė, Didžiulienė, 2002, p. 61). Nors bet kurios šalies įstatymai grindžiami joje tuo metu susiklosčiusiomis dorovės normomis, tačiau esminis skirtumas tarp įstatymo ir dorovės normų visada išlieka tas pats: įstatymo reikalavimai turi prievartinį pobūdį, o doroviniai reikalavimai pirmiausia grindžiami visuomenės nuomone ir individo laisva valia paklusti jiems ar nepaklusti (Kanišauskas, 2004, p. 102).

Etika viešajame administravime svarbi dėl dviejų priežasčių. Pirma, demokratija grindžiama pasitikėjimu. Etika, valdžia ir pasitikėjimas yra susiję. Demokratija priklauso nuo efektyvaus valdžios ir piliečių komunikavimo. Skirtingai nei kitų politinių režimų sąlygomis, demokratinėje valstybėje piliečiai tikisi, kad ir išrinkti, ir paskirti valstybės tarnautojai visų pirma rūpinsis ne savo asmeniniais ar grupiniais interesais, bet visos bendruomenės interesais, nešališkai tarnaus grupėms. Valdžios ir piliečių bendravimo sėkmę lemia aiškiai apibrėžtos demokratinio bendravimo taisyklės, užfiksuotos konstitucijoje ar kituose įstatymuose ir grindžiamos atvirumu, viešumu, sąžiningumu bei pažadų paisymu (Palidaukaitė, Didžiulienė, 2002, p. 62).

Etika svarbi ne tik bendraujant su klientais (išorine aplinka), bet ir organizacijos viduje, bendradarbių tarpusavio, darbo kolektyvo santykiuose. Valstybės tarnautojai patiria įvairių etikos

problemų. Vienas jų sukuria patys, kitos atsiranda bendraujant su klientais. Kai kurios yra universalios, nes pasitaiko ir asmeniniame, ir profesiniame gyvenime. Etikos problemos būdingos privačiam sektoriui, visuomeninei sferai arba abiejuose sektoriuose. Etikos problemos gali sukelti skirtingus padarinius. Kai kurios išnyksta beveik nepastebėtos, kitos – stipriai paveikia atskirus asmenis ar organizacijas. Jos gali iškilti ir pradingti arba turėti besitęsiantį pobūdį. Viešajame administravime etika būtina, apie ją turi būti kalbama, diskutuojama (Perkumienė, Raupelienė, 2008, p. 115).

Valstybės tarnautojai bet kokioje valstybėje yra svarbi valdymo grandies dalis. Jų reikšmę lemia ypatinga tarpininkų tarp politikų ir visuomenės padėtis, atliekamos funkcijos, įgyvendinant valdžios suformuluotą politiką kiekvienu konkrečiu atveju bei valstybės tarnautojų gausa. Taigi, valstybės tarnautojų etika – svarbus mokslinių tyrimų objektas.

Naujosios viešosios vadybos paradigma turėjo reikšmingos įtakos viešojo administravimo parametrų ir koncepcijų pokyčiams. Todėl etika tapo svarbių šių pokyčių objektu, kadangi jos koncepcija tapo persvarstyta ir adaptuotina naujai valdžios ir viešųjų paslaugų formuluotei (Bilhim, Neves, 2005, p. 3).

Keičiantis viešajam sektoriui, kyla vis įvairesnis spektras etikos problemų. 2005 m. H. G. Frederickson (2005) pažymėjo, jog vadybinė dereguliacija, privatizavimas, struktūrų plokštinimas bei konkurencijos skatinimas sukels daugybę problemų, ir dauguma jų bus etinio pobūdžio. Tai nereiškia, jog, vadovaujantis tradiciniu požiūriu į viešąjį administravimą, nekildavo etikos problemų, tačiau vadovaujantis tiek tradiciniu, tiek naujuoju požiūriais būtina pasirinkti tokias etikos valdymo priemones, kurios būtų tinkamiausios esamoms sąlygoms. Tinkamų etikos priemonių pasirinkimą suponuoja tai, kad etikos valdymas yra nevienodas skirtingose viešojo administravimo sistemose (žr. 2 lent.).

Viena vertus, NVV akcentuoja konkurencijos mechanizmą, o aktyvi konkurencija sumažina korupcijos galimybę. Manoma, jog etiškas elgesys natūraliai išplaukia iš NVV reformų įgyvendinimo (Maesschalck, 2004, p. 465 – 466). Tačiau L. A. Zanetti ir G. B. Adams (2000) nurodo, jog NVV šalininkai propaguoja tokią viešojo sektoriaus viziją, kur demokratinė politika bei etika tampa stebėtinai nebesvarbiomis. J. Maesschalck (2004) taip pat pritaria šiai pozicijai, teigdamas, jog galimai neigiama NVV reformų įtaką viešojo sektoriaus darbuotojų etikai sustiprino aktyviai žiniasklaidoje publikuoti skandalai daugumoje Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalių. Dauguma etinių pažeidimų atvejų sietina su asmenimis, pasielgusiais neetiškai ir dažnai neteisiškai, kas sukėlė viešojo sektoriaus organizacijoms finansinių ar kitokio pobūdžio sunkumų. Anot R. J. Gregory (1999),

tos viešojo sektoriaus institucijos, kurių reorganizavimas grįstas pagrinde ekonominėmis prielaidomis, susiduria su etikos infrastruktūros kūrimo problemomis.

2 lentelė

Etikos valdymo specifika atskirose viešojo administravimo sistemose

Viešojo administravimo sistema	Etikos valdymas	Pagrindas
Tradicinis viešasis administravimas	Grindžiamas teise	Teisė
Naujasis viešasis administravimas	Grindžiamas paklusnumu (formalioms taisyklėms, standartams)	Taisyklės
Naujosios viešosios paslaugos	Grindžiamas integralumu	Vertybės

Šaltinis: Pevkur, A. (2006) Compatibility of public administration systems and ethics management.

Proceedings of EGPA annual conference. Milan, Italy, 6 – 9th September, p. 4.

Galima teigti, jog naujasis viešasis administravimas daro reikšmingos įtakos viešojo administravimo etikai. Intyvensyvėjanti konkurencija, vadybinė dereguliacija, privatizavimo skatinimas bei kitos NVV pagrindinės idėjos iškelia naujas, anksčiau beveik neakcentuotas etikos problemas, kurių sprendimui viešojo administravimo institucijose pasitelkiami etikos infrastruktūros elementai.

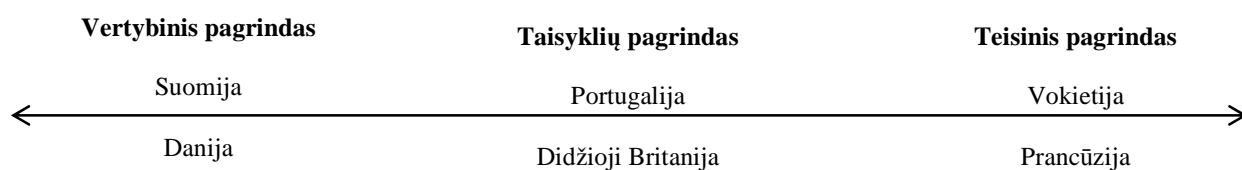
1.1.3. Tarptautinė viešojo administravimo etikos dimensija

Pastaraisiais keletą dešimtmečių daugumoje Europos valstybių vyko svarbios viešojo administravimo reformos. Vakarų Europos viešosios administracijos, turinčios ilgą istoriją, susidūrė su mažesniais ar didesniais pokyčiais. Centrinės ir Rytų Europos valstybės turėjo iš pagrindų susikurti naujas viešojo administravimo sistemas. Perėjimas nuo hierarchinių prie žymiai atviresnių ir šiuolaikiškesnių viešojo valdymo sistemų išskėlė daugybę su bendrosiomis vertybėmis ir etikos poreikiais susijusių klausimų. Vakarų Europos valstybėse etikos bei integralumo klausimus imta kelti kintant viešojo administravimo sistemoms, o Centrinės ir Rytų Europos valstybėse šie klausimai tapo aktualūs tik šio tūkstantmečio pradžioje. To įrodymas – kodeksų, reguliuojančių etinę elgseną, priėmimas (Pevkur, 2007, p. 16).

Anot A. Pevkur (2007), valstybės skirtingai taiko NVV metodus ir nevienodai susidoroja su etiniais iššūkiais. Pavyzdžiui, Suomijoje bendrieji etiniai reikalavimai, keliami valstybės tarnautojams, yra išreiškiami per vertybių, kuriomis grindžiamas viešasis administravimas, prasmę bei

funkcionavimą. Analogiškos ypatybės išvelgiamos ir Danijoje. Siekiant užtikrinti viešojo administravimo vertybių, skirtų etikos kultūrai plėtoti, žinomumą yra pasitelkiami įvairūs dokumentai, pavyzdžiui, centrinės valdžios parengta „Personalo politika“, įvairių departamentų taisyklės ir kita. Portugalija priklauso tai šalių grupei, kur viešojo administravimo sektoriaus darbuotojams keliami etiniai reikalavimai yra išreiškiami teisiniame dokumente. Administracinių procedūrų kodeksas buvo priimtas 1991 m. Kodekse, kurį sudaro daugiau nei 200 straipsnių, yra numatyti du viešojo administravimo etikai svarbūs standartai: pirmiausia, bendrieji administracinės veiklos principai, antra, procedūrų organizavimo standartizacija. Didžiojoje Britanijoje nėra vienos stiprios administracinės teisės institucijos. Šalyje yra susiformavusi griežtų taisyklių, reglamentuojančių valstybės tarnautojų elgseną, tradicija. Neetišką elgseną kontroliuoja ir tiria Standartų Valdyba drauge su Audito Komisija, Gerinimo ir Plėtros agentūra ir kitomis institucijomis. Vokietija ir Prancūzija yra tos šalys, kurios neturi specialių etinių dokumentų, tokių kaip bendrieji kodeksai, vertybių įtvirtinimai ir kt. Šiose valstybėse viešųjų paslaugų teikimo vertybės yra dažniausiai išreiškiami per įstatymus. Centrinės ir Rytų Europos valstybėse taikomi labai skirtingi etikos vadybos modeliai. Įdomu tai, kad ši valstybių grupė dėmesį į etikos kodeksus atkreipė anksčiau negu Vakarų Europos valstybės. 1999 m. valstybės tarnautojų etikos kodeksą priėmė Estija, 2000 m. – Bulgarija ir Latvija, 2001 m. – Čekijos Respublika, 2002 m. – Makedonija, Albanija, Slovakija ir Lenkija, 2002 m. – Rumunija ir Lietuva (Pevkur, 2007).

A. Pevkur (2007) pabrėžia, jog Europoje nėra JAV lygių valstybių taisyklėmis grindžiamos sistemos kompleksiskumo ir išbaigtumo aspektu, tačiau Portugalija ir Jungtinė Karalystė yra greta to (žr. 2 pav.).

2 pav. Etikos vadybos pagrindas skirtingose šalyse

Šaltinis: Pevkur, A. (2007) Compatibility of public administration systems and ethics management.

Viešoji politika ir administravimas, 19, p. 20.

Išanalizavus tarptautinę etikos dimensiją, toliau šiame baigiamajame magistro darbe analizuojama etikos komisijų samprata, vaidmuo bei vieta viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūroje.

1.2. Etikos komisijų vaidmuo bei vieta viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūroje

1.2.1. Viešojo valdymo institucijų etikos infrastruktūra

Etikos infrastruktūra grindžiama kompleksiniu požiūriu į etiką, o įvairios sudėtinės jos dalys holistiškai papildo viena kitą. Jos sudaro visumą ir harmoningai funkcionuoja. Nepakanka sutelkti dėmesį tik į vieną kurį nors elementą (STT, 2011)

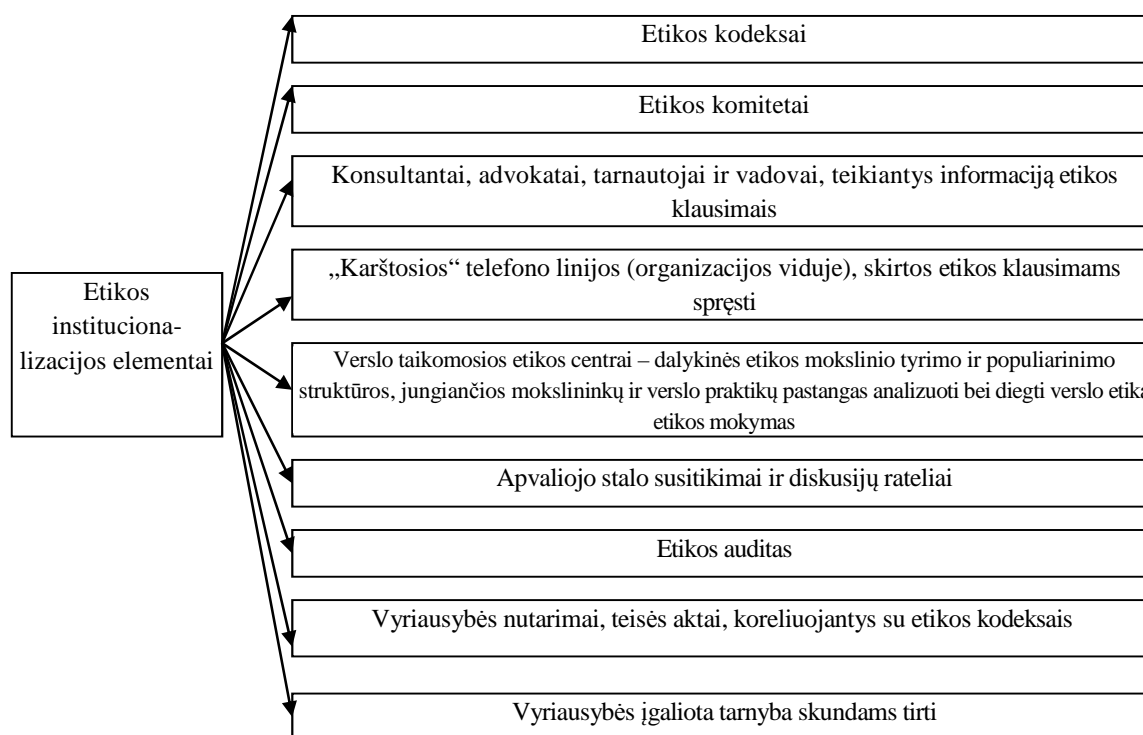
Organizacijų vadovams pravartu formuoti ir diegti organizacijos etikos infrastruktūrą: elgesio kodeksus, etikos komitetus, etikos konsultantus, mokymus, diskusijas darbo etikos klausimais, “karštąsias linijas”, informavimo mechanizmus ir t.t. Šiandien Vakarų šalių institucijose visa tai naudojama kaip priemonė, leidžianti sukurti efektyvią įmonės strategiją, palankią asmeniui tobulėti atmosferą, dalykinės veiklos ilgalaikiškumo perspektyvas. Tokiais etikos instrumentais apibrėžiamos elgesio normos, funkcinės kiekvieno vaidmens priedermės, skaidrinama situacija, koreguojami procesai, užtikrinantys teisingumą. O tai suteikia papildomos motyvacijos savirealizuotis bei įgyvendinti organizacijos tikslus, suponuoja darbuotojų pasididžiavimą savo organizacija, lojalumą jai, gilų įsipareigojimą (Vasiljevas, Pučėtaitė, 2005, p. 200).

Etikos institucionalizacijos struktūrą sudarantys elementai pateikti 3 paveiksle.

Visi etikos institucionalizavimo elementai sudaro sistemą, kuri sąmoningai, kryptingai, tikslingai valdo, reguliuoja organizacijos (profesijos) elgseną ir į kurią įeina etikos kodeksai bei juos realizuojančios priemonės (Vasiljevienė, 2006, p. 538).

Etikos institucionalizacija svarbi užduotis dabartinėms organizacijoms, jei jos siekia efektyviai neutralizuoti vis dažnėjančius neetiškus poelgius (Sims, 1991, p. 493). Jos procesai yra klestinčiose šalyse vykstančios tikslingos socialinio dorovinio gyvenimo racionalizacijos apraiška, kuri veiksminga, kai diskursu – konsensualiai, komunikatyviai kuriamos bei keičiamos moralinės normos, o etinės vertybės derinamos su racionaliai pagrįstais efektyvios veiklos tikslais (Vasiljevienė, 2006, p. 459).

Etikos institucionalizacija gali padėti sustiprinti organizacijos savikontrolę, integralumą, organizacinį sąmoningumą. Jos dėka turėtų pagerėti darbuotojų etikos žinios (kas yra etiškas ir neetiškas elgesys, kokios yra siektinos vertybės ir kt.), tobulėti jų įgūdžiai, būtini etiškam sprendimui priimti, mokyti vengti etinio dviprasmiškumo, užtikrinti žmonių moralinį ugdymąsi, didinti moralinę atsakomybę (Palidaukaitė, 2004, p. 55).

3 pav. Etikos institucionalizacijos struktūra

Sudaryta pagal: Vasiljevienė, N. (2000) *Verslo etika ir elgesio kodeksai*. Kaunas: Technologija, p. 265.

Etikos komisijos – svarbus etikos infrastruktūros elementas, tad toliau šiame darbe atliekama teorinė etikos komisijų veiklos analizė.

1.2.2. Etikos komisijų koncepcija, tikslai bei veiklos sritys

Anot A. Sychev (2012), pirmosios etikos komisijos buvo įkurtos XX a. antroje pusėje medicinos įstaigose (bioetikos komisijos) bei didelėse korporacijose (korporacinės etikos komisijos). Šių komisijų įsteigimą paskatino bioetikos bei korporacinės etikos konfliktai.

Tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse kuriama vis daugiau etikos komisijų. Tai leidžia teigti, jog plečiasi moralinis diskursas. Etikos komisija – laikinas ar nuolatinis organizacijos padalinys, susidedantis iš aukščiausio rango vadovų ir etikos specialistų. Jo tikslas – kurti organizacijos etinę politiką, taip pat spręsti kylančias konkrečias etines problemas (Pruskus, 2002, p. 283). Etikos komisijos – tai atskiros agentūros, turinčios savo struktūrą, darbuotojus, veiklos vietą, įrangą bei biudžetą. Jos paprastai neteikia paslaugų gyventojams ar kitoms valdžios institucijoms, išskyrus tą,

kurioje komisija įkurta (Smith, 2003, p. 284). Nepriklausomos etikos komisijos vykdo viešojo administravimo institucijos, kuriai ji atstovauja, monitoringą, teikia rekomendacijas bei sprendžia etinius nusiskundimus (Manske, Frederickson, 2004, p. 19).

Etikos komisijas reikėtų vertinti efektyvios vadybos konstravimo požiūriu. Komisija – tai formali individų grupė, paskirta konkrečioms užduotims etikos (atsakingos, patikimos, kokybiškos veiklos, sąžiningo pareigų atlikimo) priežiūrai organizacijoje atlikti. Dažnai tik vadovai nepajėgūs rūpintis vadyba, o, be to, buvo atsižvelgta, kad komisija, galinti atstovauti skirtingiems interesams, pajėgia pagerinti koordinaciją, sprendimų vykdymą ir apskritai padeda performuoti vadybą iš vertikalios į horizontalų modelį, taip žymiai padidindama darbo efektyvumą bei organizacijos konkurencingumą. Komisijos gali reguliariai rinktis ir peržiūrėti organizacijos veiklos rezultatus, kurti planus, priimti sprendimus dėl personalo ar kitų kylančių problemų. Dauguma formalių komisijų organizacijose veikia nuolat, tačiau jų nariai gali keistis. Komisija yra puikus pavyzdys, kaip bendradarbiai organizacijoje gali daryti įtaką etiniams sprendimams, kurie susitarus arba pritarus daugumai turi teisinę galią. Šiame kontekste mažumos nuomonė etikos klausimais gali būti nesvarbi – svarbūs faktai ir standartai, padedantys siekti organizacijos tikslų. Komisijos į etinių sprendimų priėmimo procesą gali įtraukti įvairias asmenines moralines vertybes, kurios padidina galimas sprendimo alternatyvas. Pagrindinis komisijų trūkumas, kad paprastai norint sprendimą priimti jiems reikia daugiau laiko nei individui. Be to nutarimai gali būti konservatyvesni nei tie, kuriuos priima asmenys, ir gali būti pagrįsti nereikalingu kompromisu, o ne geriausios alternatyvos nustatymu. Pati komisijos struktūra lemia atsakomybės stoką. Dėl labai įvairios grupės sudėties nariai gali būti nelinkę prisiimti atsakomybę už „grupės“ sprendimą (Vasiljevienė, 2006, p. 541).

Etikos komisijos paskirtis – nuolat teikti patarimus organizacijos nariams, nešališkas (eksperto) rekomendacijas etiniais klausimais, taip pat analizuoti, kokie veiksmai, daromi konkrečiose situacijose, atitinka etikos kodeksų normas bei standartus. J. Palidaukaitė (2010) pabrėžia, jog etikos komisija – tai etikos kodekso priežiūros mechanizmas. Tradiciškai komisiją, kurią sudaro 5 – 15 narių ir kurio veiklą koordinuoja renkamas pirmininkas arba etikos taryba, uždaviniai buvo išklausti nusiskundimus dėl nesąžiningų, negarbingų organizacijos narių veiksmų ar netinkamo tarpusavio elgesio, peržiūrėti pranešimus apie neetišką organizacijos narių elgesį, nustatyti sankcijų būtinumą ir jų pobūdį (Vasiljevienė, 2006, p. 538). Kalbant apie etikos komisijų narius, pažymėtina, jog dažniausiai etikos komisijos narių daugumą sudaro vyrai. Kaip nurodo D. Dickenson (2006), pavyzdžiui, UNESCO tarptautinėje bioetikos komisijoje iš 36 narių tik kelios yra moterys, o vyrai sudaro net 80 proc. visų narių. Dabar etikos komisija jau turėtų ieškoti netinkamo elgesio priešasčių bei pateikti pasiūlymus

pagal objektyvuotus etikos modelius, kokių veiksmų galėtų ir turėtų imtis komisija ar organizacija. Be to, komisija gali teikti rekomendacijas, koku būdu įgyti ar sustiprinti visuomenės pasitikėjimą profesija, kaip būtų galima pagerinti organizacijos etinį statusą (sukurti gerą organizacijos vardą) bei labiau atitikti visuomenės lūkesčius, t.y. geriau atlikti savo misiją visuomenėje vystyti organizacijos politikos nutarimus ir taip stiprinti savo struktūrą (Vasiljevienė, 2006, p. 538).

Tai reiškia, jog etikos komisijos paskirtis – etikos vadyba organizacijoje, etikos standartizacijos proceso priežiūra. Tam ji pasitelkia kitus (be etikos kodeksų ir pačių komisijų) etikos infrastruktūros elementus, padedančius vykdyti funkcijas: organizacijos narius nuteikti pozityviai, funkcionaliai, o ne smerkti, teisti, represuoti (Vasiljevienė, 2006, p. 538 - 539). Tačiau pastaruoju metu etikos komisijų paskirtis šiek tiek koreguojasi, kadangi kaip nurodo L. Jekentaitė (2006), šiuo metu plintančios įvairių sričių etikos komisijos dažnai priverstos spręsti iš esmės teisinės problemas. Neretai etikos komisijos išvados būna įvadas į teisminį procesą arba atvirkščiai – tampa teisėtu būdu išvengti teisinės atsakomybės.

Anot R. W. Smith (2007), etikos komisijos įprastai peržiūri finansavimo kampanijas, lobizmo atvejus, finansines ataskaitas. Iš jų taip pat tikimasi, jog jos tirs ir audituos valstybines organizacijas ir susijusius asmenis, pažeidusius etikos normas. Etinis švietimas yra taip pat svarbi etikos komisijų misija.

Etikos komisija gali rinkti informaciją apie funkcinės veiklos sritis, personalo politiką, sandorius su tiekėjais, finansines ataskaitas ir paslaugų teikimo metodus, kad nustatytų, ar organizacijos veikla etiška. Didesnė korporacinės kultūros dalis veikia neformaliai, o etikos komisija – tai labai formalizuotas būdas spręsti etinius klausimus (Vasiljevienė, 2006, p. 542).

Tačiau etikos komisijos gali būti įkurtos, kad įteisintų vadovybės etikos standartus kuriuo nors klausimu. Tokiais atvejais jos skiriamos politiniais tikslais, kad būtų priimtas sprendimas dėl kokio nors įvykio organizacijoje. Jeigu atsakingas vadovas išrenka komisijos narius, turinčius priimti jau iš anksto žinomą sprendimą, etikos komisija negalės padėti organizacijai spręsti etines problemas ateityje (Vasiljevienė, 2006, p. 542).

Vienos organizacijos kuria pastovius etikos komitetus, kurie vertina kasdieninę firmos praktiką etiniu požiūriu; juos sudaro aukščiausio lygio vadovai. Kitos institucijos samdo verslo etikos specialistą, kuris vadinamas *etikos advokatu*. Jo vaidmuo – pateikti siūlymus, kaip turėtų elgtis organizacija siekdama savo tikslų, kad nepažeistų etikos reikalavimų. Taip pat jis atlieka ir „socialinės sąžinės“ organizacijoje funkciją (Pruskus, 2002, p. 120 – 121).

F. M. Herrmann (2004) nurodo, jog etikos komisijoms turi būti skiriamas pakankamas finansavimas. Siekiant efektyvios jų veiklos, būtina užtikrinti išteklių pakankamumą (Herrmann, 2004, p. 33).

Taigi, atlikus etikos komisijos koncepcijos analizę, galima teigti, kad etikos komisija - tai formali aukščiausio rango vadovų bei specialistų grupė, paskirta konkrečioms užduotims etikos (atsakingos, patikimos, kokybiškos veiklos, sąžiningo pareigų atlikimo) priežiūrai organizacijoje atlikti, kurios tikslas - kurti organizacijos etinę politiką, taip pat spręsti kylančias konkrečias etines problemas. Išanalizavus etikos komisijų koncepciją ir tikslus, toliau šiame darbe atliekama etikos komisijų funkcijų teorinė analizė.

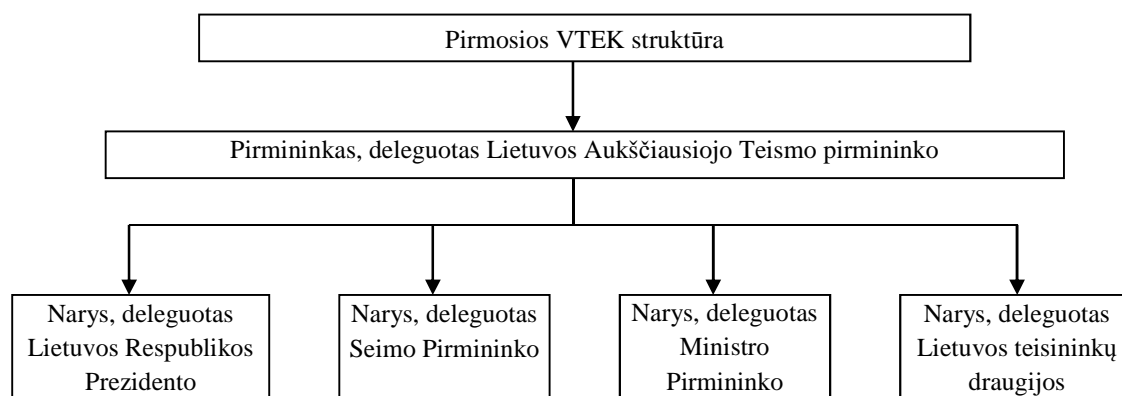
1.2.3. Lietuvoje veikiančių etikos komisijų veiklos apžvalga

Etinę išrinktų bei paskirtų valstybės tarnautojų priežiūrą Lietuvoje vykdo etikos komisijos (Lawton, Macaulay, Palidaukaitė, 2010, p. 18). Lietuvoje veikia Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, Seimo Etikos ir procedūrų komisija, atskirų valdymo institucijų etikos ir kitos komisijos.

Lietuvoje etikos komisijas bene anksčiausiai pradėjo steigti sveikatos priežiūros organizacijos, tačiau daugelio jų kompetencija apsiriboja buitine moralės samprata. Šių komisijų veikla ligoninėse ir negali būti efektyvi, nes nėra tinkamai paruoštų ekspertų, o ir į viešąjį diskursą dar neatėjusi instrumentinė konsensuso konstruktyvioji etika dar nepaliečia visų socialinių struktūrų (Vasiljevienė, 2006, p. 539).

Dabar veikianti Vyriausiosios tarnybinės etikos komisija (toliau - VTEK) kaip institucija suformuota 1999 m. rugsėjo 23 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. VIII-1332, patvirtinus jos sudėtį iš penkių asmenų. Ją sudarė Lietuvos Respublikos Seimo paskirti pirmininkas bei nariai (žr. 4 pav.).

VTEK įregistruota Statistikos departamente 1999 m. rugsėjo 28 d., laikinai gavus vieną kabinetą Teisės institute (Gynėjų g. 6), perregistruota 2000 m. balandžio mėn. Lietuvos Respublikos Vyriausybei skyrus patalpas (Vilniaus g. 27). VTEK darbą pagal visas jai numatytas funkcijas pradėjo 2000 m. kovo mėn., suformavus VTEK sekretoriata, kuriame dirbo 3 pirmininko patarėjai ir 2 referentai (<http://www.vtek.lt/?pageid=6238&act=5747>).

4 pav. Pirmosios VTEK sudėtis 1999 m.

Šaltinis: sudaryta pagal: *Istorija*. [žiūrėta 2011-10-16]. Prieiga per internetą:

<<http://www.vtek.lt/?pageid=6238&act=5747>>.

Komisijos veiklą reglamentuoja Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas (2008), Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas (2000), Lobistinės veiklos įstatymas (2003), Korupcijos prevencijos įstatymas (2002), Valstybės politikų elgesio kodeksas (2010), bei jų pagrindu priimti teisės aktai – vidaus tvarkos taisyklės, tarnautojų pareigybių aprašymai ir kt.

VTEK vykdo interesų konfliktą draudžiančio įstatymo priežiūrą. Šiai komisijai yra pavesta ir lobistinės veiklos įstatymo kontrolė (Palidaukaitė, Didžiulienė, 2002, p. 65; Palidaukaitė, 2010, p. 50). Esant poreikiui komisija konsultuoja, užsiima švietimu, vykdo mokymus, pateikia savotiškas gaires, kurias aiškina nusišalinimo tvarką, disponavimo tarnybiniais automobiliais taisykles, reiškia nuomonę tarnybinių kelionių klausimais, kaip elgtis, kai siūlomos dovanos, kokie yra apribojimai pasibaigus tarnybai.

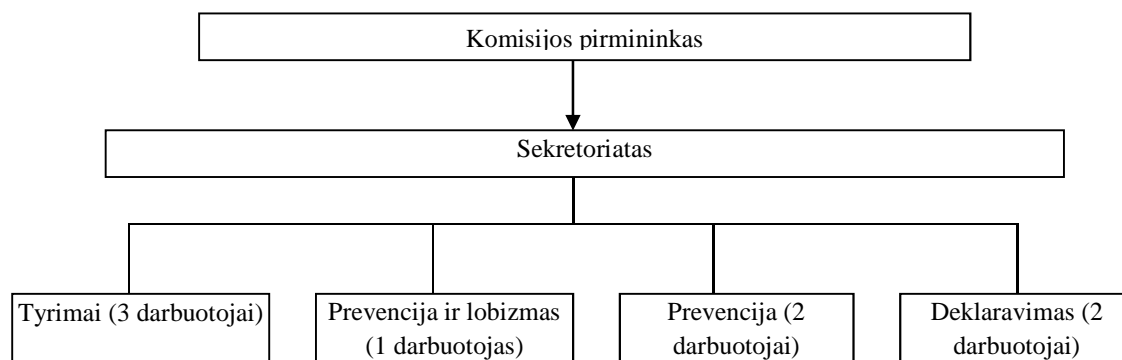
Pats komisijos pavadinimas, kaip nurodo A. Lawton, M. Macaulay ir J. Palidaukaitė (2009), sukuria įspūdį, jog komisijos veikla yra koncentruota ties įvairių etikos problemų, kylančių atliekant valstybės tarnautojo pareigas, sprendimu. Tačiau realiai ši komisija koncentruojasi tik ties dviem aspektais – interesų konfliktu bei lobizmu, kuriuos reguliuoja teisiniai dokumentai.

Komisija veikia viena kitą papildančiomis tarnybinės etikos normų pažeidimų valstybinėje tarnyboje prevencijos, tarnybinės etikos normų pažeidimų tyrimo, viešųjų ir privačių interesų konfliktų prevencijos ir poveikio teisės aktų leidybai skaidrumo kryptimis. Strateginis tikslas - formuoti ir užtikrinti nešališkumo bei tarnybinės etikos (elgesio) normų laikymosi valstybinėje tarnyboje politiką (Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2011 – 2013 metų strateginis veiklos planas, 2011, p. 3).

Komisija sudaroma iš 5 narių, skiriamų iš nepriekaištingos reputacijos, aukštąjį universitetinį išsilavinimą turinčių Lietuvos Respublikos piliečių. Komisijos nario – valstybės pareigūno – kadencijos laikas yra penkeri metai. Tas pats asmuo komisijos nariu gali būti ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Komisijos pirmininkas ir nariai, eidami tarnybinės pareigas, yra nepriklausomi ir vadovaujasi tik įstatymais. Dirbant šioje institucijoje jiems draudžiama dalyvauti politinių partijų veikloje. Jokia valstybės institucija ar valstybės pareigūnas negali duoti privalomų nurodymų dėl komisijos kompetencijai priklausančių klausimų sprendimo. Pagrindinės komisijos veiklos formos – posėdžiai ir pasitarimai, kuriuose gali dalyvauti suinteresuoti asmenys, asociacijos, kiti viešieji juridiniai asmenys ar jų atstovai (<http://www.vtek.lt/?pageid=6239>).

Po vieną narį Seimui teikia Respublikos Prezidentas, Seimo Pirmininkas, Ministras Pirmininkas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentas. Komisijos sudėtį tvirtina Seimas. Pirmininką iš komisijos narių Seimo Pirmininko teikimu skiria Seimas. Asmuo, paskirtas komisijos nariu, prieš pradėdamas eiti pareigas, prisiekia Lietuvos valstybei. Priesaiką priima Seimo Pirmininkas Seimo posėdyje.

Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją aptarnauja šios komisijos sekretoriatas. Jį sudaro valstybės tarnautojai ir asmenys, dirbantys pagal darbo sutartis. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sekretoriato veiklą reglamentuoja komisijos patvirtinti sekretoriato nuostatai (<http://www.vtek.lt/?pageid=6240&act=5747>). Šiuo metu VTEK sekretoriatai dirba 15 asmenų (14,5 etato), dabartinė VTEK struktūra parodyta 5 paveiksle.

5 pav. VTEK sekretoriato struktūra 2009 m.

Sudaryta pagal: *Kontaktai*. [žiūrėta 2011-10-16]. Prieiga per internetą:

<http://www.vtek.lt/?pageid=6250&activate=6250>.

Sekretoriato funkcijos (http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=11):

- atlieka tyrimus pagal Komisijai pateiktus pranešimus;
- rengia Komisijos sprendimų ir kitų dokumentų projektus, teikia juos svarstyti Komisijai;
- pagal kompetenciją atstovauja Komisijai teismuose. Rengia Komisijos procesinių dokumentų projektus teismams;
- dalyvauja rengiant teisės normas, nustatančias tarnybinės etikos (elgesio) reikalavimus;
- analizuoja valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos (elgesio) problemas ir teikia atitinkamus siūlymus bei rekomendacijas;
- valstybės politikų elgesio kontrolės subjektų, valstybės politikų prašymu ar savo iniciatyva teikia metodinę pagalbą dėl Valstybės politikų elgesio kodekso nuostatų įgyvendinimo;
- seka visuomenės informavimo priemonėse skelbiamą informaciją apie valstybės politikų elgesį ir, jei yra pagrįstų duomenų, kad valstybės politikas galimai padarė pažeidimą, informuoja apie tai Komisiją;
- analizuoja valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos (elgesio) problemas ir rengia jiems rekomendacijas;
- turimos informacijos pagrindu rengia ir įgyvendina tarnybinės etikos (elgesio) normų pažeidimų prevencijos priemones, atlieka kitas teisės aktuose Komisijai nustatytas funkcijas;
- periodiškai informuoja visuomenę, valstybės ir savivaldybių institucijas ar įstaigas apie valstybės tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos (elgesio) normų laikymąsi;
- dalyvauja rengiant teisės normas, reglamentuojančias valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos (elgesio) nuostatas;
- dalyvauja savivaldybių tarybų sudarytų etikos komisijų posėdžiuose ir teikia siūlymus dėl tarnybinės etikos (elgesio) normų įgyvendinimo;
- tikrina lobistų veiklą ir lobistinės veiklos ataskaitas;
- rengia rekomendacinio pobūdžio rezoliucijas, kuriose pateikiama Komisijos nuomonė tam tikru klausimu arba apibendrinama Komisijos veiklos praktika;
- teikia metodinio pobūdžio rekomendacijas, kuriose pateikiama Komisijos nuomonė dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos (elgesio) normų tobulinimo ir įgyvendinimo;
- rengia, atnaujina ir tikslina asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje ir privalančių pateikti Komisijai privačių interesų deklaracijas, pareigybių sąrašo projektą, privačių interesų

deklaracijos formų projektą, kitų teisės aktų projektus pagal kompetenciją ir užtikrina šių dokumentų paskelbimą interneto tinklalapyje bei leidinyje „Valstybės žinios“;

- organizuoja ir tvarko Privačių interesų deklaracijų duomenų bazę; kontroliuoja (analizuoja, vertina, teikia pasiūlymus) privačių interesų deklaravimo Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose procesą;
- dalyvauja rengiant teisės normas, reglamentuojančias valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų tarnybinės etikos (elgesio) nuostatas;
- tikrina ir analizuoja Komisijai pateiktų privačių interesų deklaracijų duomenis;
- atlieka personalo tvarkymo funkcijas; padeda rengti ir įgyvendinti personalo politiką; atsako už Komisijos tarnautojų privačių interesų deklaracijų priėmimą ir saugojimą;
- padeda rengti ir techniškai aptarnauja Komisijos posėdžius; vykdo Komisijos ūkinį ir techninį aptarnavimą; užtikrina Komisijos einamųjų organizacinių, techninių, ūkinių reikalų tvarkymą.

2011 m. pradžioje atlikta VTEK sekretoriato reorganizacija. Panaikinti Tarnybinės etikos normų pažeidimų prevencijos, Tarnybinės etikos normų pažeidimų tyrimo, Deklaracijų tvarkymo, personalo ir ūkio skyriai. Struktūra tapo horizontali, visiems darbuotojams tiesiogiai vadovauja sekretoriato vadovas (Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2011 – 2013 metų strateginis veiklos planas, 2011, p. 2).

Analizuojant 2005 – 2011 m. VTEK veiklos ataskaitas, pastebima, jog finansavimas kasmet didėjo iki 2008 m. 2009 ir 2010 m. bendra suma, skirta darbo užmokesčiui, prekėms ir paslaugoms įsigyti bei ilgalaikiam materialiam ir nematerialiam turtui įsigyti mažėjo, o 2011 m. stebimas šios sumos padidėjimas iki 1146,4 tūkst. Lt (žr. 3 lent.).

3 lentelė

VTEK finansavimo dinamika 2005 – 2011 m., tūkst. Lt.

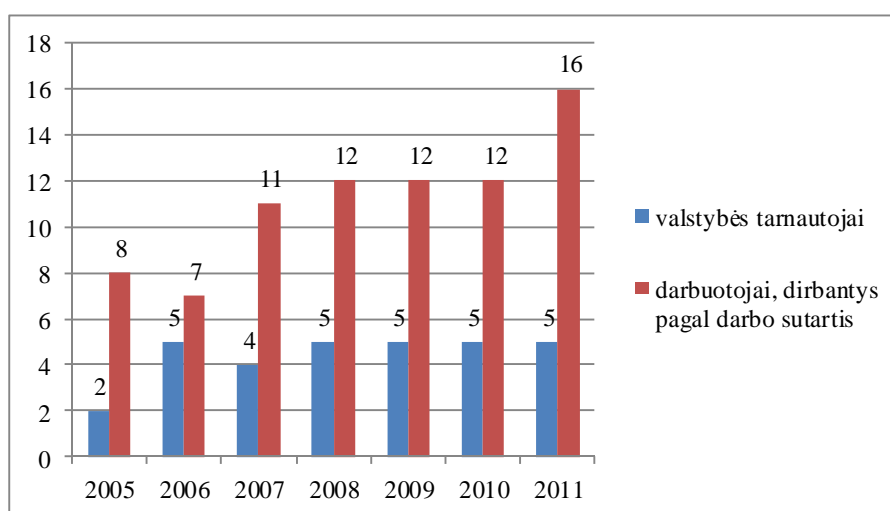
Finansavimo paskirtis	Metai						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Darbo užmokesčiui bei prekėms ir paslaugoms įsigyti	812,7	851	1214	1392	1248	1086	1096,4
Ilgalaikiam materialiam ir nematerialiam turtui įsigyti	75,3	60	55	7	13	0	50

Šaltinis: sudaryta pagal Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2005 – 2011 metų veiklos ataskaitas.

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad finansavimas, skirtas darbo užmokesčiui bei prekėms ir paslaugoms įsigyti 2005 – 2011 m. sudarė daugiau nei 90 proc. visų skirtų lėšų ir per analizuojamą

laikotarpį didėjo. 2008 m. darbo užmokesčiui bei prekėms ir paslaugoms įsigyti skirta finansavimo dalis siekė 99,5 proc., o ilgalaikiam materialiam turtui skirta tik 7 tūkst. Lt. (0,5 proc.). 2010 m. visiškai nebuvo skirta lėšų ilgalaikiam materialiam ir nematerialiam turtui įsigyti, o tik darbo užmokesčiui bei prekėms ir paslaugoms įsigyti. 2011 m. ilgalaikiam materialiam ir nematerialiam turtui įsigyti buvo skirta 4,56 proc. lėšų.

VTEK analizuojamu laikotarpiu sudarė 4 – 5 nariai. VTEK komisijos sekretoriato darbuotojų skaičiaus dinamika (valstybės tarnautojų bei darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis) 2005 – 2011 m. pateikta 6 paveiksle.

6 pav. VTEK darbuotojų skaičiaus dinamika 2005 – 2011 m.

Šaltinis: sudaryta pagal Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2005 – 2011 metų veiklos ataskaitas.

Visi VTEK dirbantys valstybės pareigūnai ir valstybės tarnautojai turi aukštąjį išsilavinimą (Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 metų veiklos ataskaita, 2006, p. 21). Kiekvienais metais darbuotojams sudaromos galimybės kelti kvalifikaciją, gerinti bendruosius ir profesinius gebėjimus. 2005 – 2011 m. didžioji dalis VTEK valstybės tarnautojų dalyvavo mokymuose, kėlė kvalifikaciją Lietuvos viešojo administravimo institute, Ekonomikos mokymo centre, Finansų ministerijos mokymo centre ir kt. Taip pat VTEK valstybės tarnautojai ir darbuotojai gilino savo specialiąsias profesines ir užsienio kalbos žinias (Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2005 metų atlikto darbo ataskaita, 2006, p. 21; Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2007 metų veiklos ataskaita, 2008, p. 32; Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2008 metų veiklos ataskaita, 2009; Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 metų veiklos ataskaita, 2010; Vyriausiosios tarnybinės

etikos komisijos 2010 metų veiklos ataskaita, 2011; Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2011 metų veiklos ataskaita, 2012).

2005 – 2011 m. savivaldybėse bei kitose viešojo valdymo institucijose VTEK rengė seminarus, mokymus, konferencijas lobizmo ir tarnybinės etikos klausimais. Informacija apie šių renginių vietą bei laiką publikuojama VTEK interneto svetainėje (<http://www.vtek.lt>). Informacija apie VTEK posėdžius, sprendimus, deklaracijas taip pat pateikiama komisijos interneto svetainėje. Prašymai ištirti galimą viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje pažeidimą (skundai) gali būti siunčiami internetu, svetainėje pateikiama prašymo (skundo) forma.

Seimo Etikos ir procedūrų komisija svarsto etikos klausimus, nagrinėja procedūrinius nesklaidumus. Pastarieji – aiškiau apibrėžta sritis negu etikos, pagrįstos visuomenėje galiojančiomis etinėmis normomis (Barštytė, 2008, p. 4). Šiuo metu Seimo Etikos ir procedūrų komisiją sudaro komisijos pirmininkas, jo pavaduotoja bei 12 narių. LR Seimo statute (1994) numatytos tokios Etikos ir procedūrų komisijos veiklos kryptys:

- 1) rengti teisės aktų, susijusių su Seimo narių veikla ir etika, projektus bei pasiūlymus;
- 2) vadovaujantis etinėmis nuostatomis, padėti Seimui, jo padaliniams, Seimo nariams ugdyti demokratiškumą, derinti įvairius požiūrius bei įsitikinimus, siekti moralinės santarvės, Seimo narių tarpusavio santykių;
- 3) prižiūrėti, kaip laikomasi Seimo statuto bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių Seimo narių veiklą. Seimo Pirmininko, jo pavaduotojų, komitetų bei komisijų pirmininkų, kitų Seimo narių siūlymu arba savo iniciatyva nagrinėti šių teisės aktų bei etikos pažeidimus, svarstyti kilusius Seimo narių konfliktus ir, jeigu reikia, pateikti išvadas Seimui, jo Pirmininkui ar Seimo valdybai;
- 4) Seimo, Seimo Pirmininko, Seimo valdybos, Seimo posėdžio pirmininko, frakcijos prašymu nagrinėti ir teikti išvadas dėl procedūrinių ginčų;
- 5) nagrinėti Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų pateiktą informaciją dėl Seimo narių asmeninės veiklos, prieštaraujančios įstatymams, ir teikti išvadas Seimui;
- 6) kontroliuoti, ar lėšos, gautos iš valstybės biudžeto Seimo nario išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, naudojamos pagal paskirtį;
- 7) analizuoti Seimo narių nedalyvavimo Seimo, Seimo komitetų ir komisijų posėdžiuose priežastis, skelbti Seimo tinklalapyje informaciją apie be pateisinamų priežasčių praleistus posėdžius bei pavedimų nevykdymą;

- 8) nagrinėti rinkėjų, valstybės įstaigų, visuomeninių organizacijų laiškus bei pasiūlymus Seimo narių veiklos klausimais;
- 9) prižiūrėti, ar Seimo nariai laiku ir tinkamai pateikia privačių interesų deklaracijas, ir jas saugoti;
- 10) remiantis metinėmis Seimo narių privačių interesų deklaracijomis arba Seimo nario prašymu, parengti Seimo nariams rašytines rekomendacijas, kokių priemonių Seimo turėtų imtis, kad savo veiklą suderintų su Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymu ir šio statuto 18 straipsnio reikalavimais;
- 11) savo iniciatyva, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos nurodymu arba gavę pareiškimą, kad kuris nors Seimo narys savo veikloje nevykdo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo ir šio statuto 18 straipsnio reikalavimų, gali atlikti jo veiklos tyrimą. Apie gautus pareiškimus, nutarimą atlikti tyrimą bei tyrimo rezultatus informuojamas Seimo Pirmininkas, pareiškimą pateikęs asmuo, Seimo narys, kurio veikla buvo tiriama, ir Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. Jeigu tiriant Seimo nario veiklą nustatoma, kad jis nevykdė Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo ir šio statuto 18 straipsnio reikalavimų, apie tai nedelsiant informuojamas Seimas;
- 12) apsvarstyti kiekvieno Seimo nario kreipimąsi dėl jo teisių, nustatytų šiame statute, pažeidimo ir pateikti motyvuotą atsakymą.

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo (Valstybės žinios, 2006) 8 straipsnio nuostatas bei atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. X-1201 2 straipsnyje išreikštą pasiūlymą aktyviau bendradarbiauti su savivaldybių tarybų sudarytomis etikos komisijomis, teikti joms metodinę pagalbą tarnybinės etikos ir elgesio normų įgyvendinimo klausimais, Komisija atliko savivaldybių etikos komisijų, sudarytų po 2007 m. savivaldybių tarybų rinkimų, ir jų veiklos nuo sudarymo iki 2008 m. vasario analizę. Remiantis savivaldybių Komisijai pateikta ir oficialiuose interneto puslapiuose skelbiama informacija, iki 2008 m. vasario pabaigos po 2007 m. rinkimų visose Lietuvos savivaldybėse buvo sudarytos naujos etikos komisijos. Jose nuo 4 iki 13 narių. Dažniausiai etikos komisijas sudaro 7 (30 proc.) ar 5 (27 proc.) nariai. Laikas, per kurį po 2007 m. savivaldybių tarybų rinkimų sudarytos savivaldybių etikos komisijos, labai skiriasi. 45-iose savivaldybėse etikos komisijos sudarytos per 2 ar 3 mėnesius, kitose - per 4–7 ar daugiau mėnesių (http://www.vtek.lt/siteadmin/scripts/scripts/Editor/assets/PREVENCIJA_FILES/2007_ek_veikla/STE_KV.doc).

Be minėtų komisijų, Lietuvoje veikia ir teisėjų etikos bei drausmės komisija, notarų profesinės etikos komisija, prokurorų etikos komisija, policijos departamento prie VRM tarnybinės etikos komisija, valstybinės darbo inspekcijos etikos komisija ir kt.

1.2.4. Savivaldybių tarybų etikos komisijų funkcijos ir reikšmė vietos valdymo institucijose

Etikos komisijų funkcijoms priklauso preliminarus etinių problemų sprendimas – jų išvalga, negerovių, konfliktinių „taškų“ išsiaiškinimas, konstruktyvių priemonių numatymas bei konkretūs siūlymai priimantiesiems nutarimus. Tai, į etikos komisijos funkcijas įeina išankstinis potencialių konfliktų (iš)sprendimas organizaciniu lygmeniu, o esant reikalui, - etinių programų (švietimo, pažinties su šiuolaikiniais etiniais sprendiniais bei modeliais) diegimas ar bent jų gairių nustatymas. Pradiniame etikos institucionalizacijos organizacijoje etape tai gali būti tiesiog saugumo technikos instruktažas, reikalingas, kad niekas nepatektų į etinius spąstus (Vasiljevienė, 2006, p. 539).

Trys standartinės etikos komiteto funkcijos yra švietimas, nuostatų formavimas (nurodymai ir principai), atvejų svarstymas. Pageidautina, kad jos būtų kuo detaliau apibrėžtos, argumentuojant, kodėl komitetas pasirinko būtent šias funkcijas ir kaip ketina jas vykdyti (<http://bioetika.sam.lt/index.php?-589628239>).

Tikrovėje „etikos komisijos“, užuot sprendusios išties etines problemas, analizuoja, ar konkretaus asmens elgesys atitinka ar neatitinka kurį nors konkretų elgesio kodekso ar net įstatymo straipsnį (Kanišauskas, 2004, p. 102). Tokios komisijos, svarstydamos net konkrečius valstybės tarnautojų, politikų ir kitų asmenų elgesio, doros klausimus, išsyk turėtų apibrėžti, *kuria etika* jos vadovaujasi (tai, beje, ir yra sunkiausia) (Kanišauskas, 2004, p. 107).

Komisija atlieka dvi funkcijas. Pirma, suteikia teisėtumo etikos darbotvarkei. Antra, jie simboliškai praneša tarnautojams ir organizacijos vadovams jų įsipareigojimus (Sims, 1991, p. 494).

Etikos komisijos atsakingos už etinių rekomendacijų pateikimą bei nusiskundimų ištyrimą (Manske, Frederickson, 2004, p. 19).

Taigi, etikos komisijų veikla aprėpia įvairių etinių problemų sprendimą.

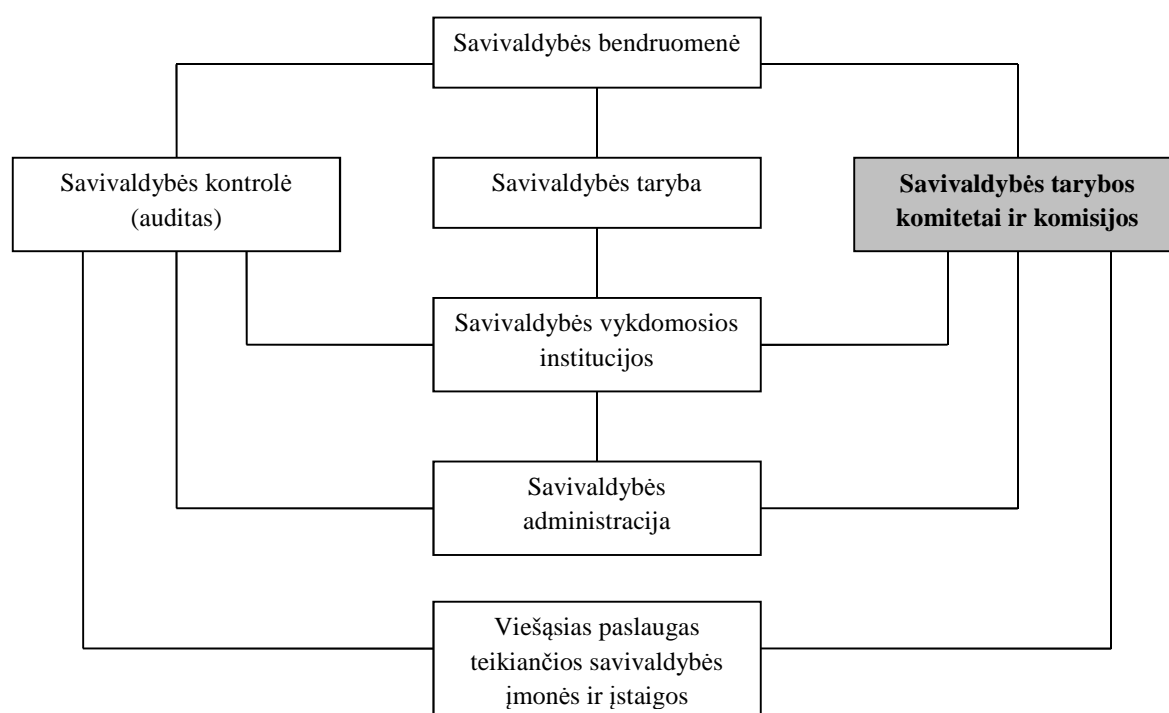
Etikos komisijų vaidmenį rodo tai, jog: 1) jų veikla apima vidinį valstybės tarnautojų patikrinimą; 2) jų veikla turi teisinį pagrindą (Smith, 2003, p. 285).

2002 m. JAV Masačusetso valstijos etikos komisija atliko nacionalinį tyrimą, kuriuo siekta įvertinti etikos ypatumus vietos valdymo institucijose. 25 proc. tyrimo dalyvių teigimu, savivaldybėje,

kurioje jie dirba, įsteigtas etikos komitetas. Likusieji 75 proc. respondentų nurodė, jog etikos komisijos savivaldybėse neegzistuoja ir tokio poreikio nėra (Meyers, Prkic, 2004, p. 1 – 2). Dažniausiai savivaldybių etikos komisijų nariai yra visuomenėje gerbiami ir gerai vertinami asmenys (Leventhal, 2008).

Teritorinės (vietos) savivaldos teisė Lietuvoje suteikta tik administraciniuose teritoriniuose vienetuose – savivaldybėse - esančioms bendruomenėms. Jų yra 60. Valdžią, tvarkant dalį viešųjų reikalų, kurie priskirti pagal įstatymą, vykdo savivaldybės taryba, kurios sprendimams įgyvendinti sudaromos vykdomosios institucijos. Savivaldybės administracija – tai viešojo administravimo įstaiga, kuriai priklauso valstybės karjeros tarnautojai ir savivaldybės darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis (Astrauskas, 2006, p. 210 – 211).

Vietos savivaldos subjektai sudaro vientisą daugiapakopę sistemą (žr. 7 pav.).

7 pav. Vietos savivaldos subjektai

Šaltinis: Astrauskas, A. (2006) Vietos savivaldos institucijų vieta viešojo valdymo sistemoje ir valdymo problemos Lietuvoje. *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Vilnius: MRU 1-kla, p. 217.

Savivaldybės tarybai suteikta teisė sudaryti nuolatinius komitetus iš tarybos narių. Komitetai gali priimti tik rekomendacinio pobūdžio sprendimus. Savivaldybėse dažniausiai yra nuo dviejų iki septynių komitetų. Savivaldybės tarybai taip pat suteikta teisė sudaryti nuolatinės ir laikinas komisijas, įtraukiant į jų sudėtį ne tik savivaldybės tarybos narius (Astrauskas, 2006, p. 211). Taigi, etikos komisijos yra vienas iš vietos savivaldos subjektų. Taigi, etikos komisijos yra vienas iš vietos savivaldos subjektų.

1.2.5. Savivaldos institucijų etikos komisijų patirties užsienio šalyse analizė

Šiame darbo poskyryje analizuojama etikos komisijų patirtis JAV, Japonijoje, Prancūzijoje bei Suomijoje.

Daugelio Vakarų demokratiškos valstybių (pavyzdžiui, Kanada ir Australija) vyriausybės steigia etikos komisijas (Smith, 2001). Etikos komisijos **JAV** viešajame sektoriuje nėra naujas dalykas. XX a. 6-ajame ir 7-ajame dešimtmetyje valstybinį sektorių užgriuvo skandalų bei neetiško elgesio problemų lavina. Siekiant spręsti su korupcija sietus konfliktus ir pradėtos steigti etikos komisijos. Jos yra vyriausybės agentūros, atsakingos už etikos programų administravimą, etinių sąlygų užtikrinimą ir etiško klimato regioninėje valdžioje skatinimą (Smith, 2001). Anot D. C. Menzel (2007), JAV etikos komisijos yra laikomos principinėmis instancijomis, prižiūrinčiomis etikos įstatymų laikymąsi valstijose. Šios institucijos veikia kaip priežiūros institucijos.

Skirtinguose šaltiniuose nevienodai nurodoma pirmųjų etikos komisijų JAV steigimosi data. Anot D. C. Menzel (2007), pirmoji komisija buvo įkurta 1964 m. Luizianos valstijoje, tačiau esama ir duomenų, jog pirmosios etikos komisijos buvo įsteigtos 1968 m. Havajų ir Naujojo Džersio valstijose. 1980 m. šalyje jau 22 valstijos buvo jas įkūrusios (Komlossy, Kerns, 2011, p. 44). 2001 ir 2007 m. duomenimis, etikos komisijas turėjo 36 valstijos (Smith, 2001; Menzel, 2007), o 2011 m. – jau 41 valstija (Komlossy, Kerns, 2011, p. 44). Aliaskoje, Ilinojuje, Indianoje, Kentukyje, Naujajame Džersyje, Niujorke bei Vašingtone funkcionuoja daugiau negu po vieną komisiją, kiekviena iš komisijų turi specifinę jurisdikciją ir įgaliojimus (Komlossy, Kerns, 2011, p. 44).

Etikos komisijos skiriasi pagal savo dydį ir galimybes. Įprasta, jog etikos komisiją sudaro 3 – 9 nariai (Beam, 1992), tačiau narių skaičius gali varijuoti nuo 1 iki 12 narių – Montanos valstijos etikos komisijoje yra tik vienas narys, o dvylika narių sudaro Vakarų Virdžinijos valstijos etikos komisiją (Menzel, 2007, p. 135). Etikos komisijose būtinai dirba nors keli teisinį išsilavinimą turintys asmenys, gerai išmanantys įstatymus. Teisinių žinios svarbios, kai nagrinėjami su interesų konfliktu ir kitais

teisinais pažeidimais susiję darbuotojų veiklos aspektai. Komisijos nariai turi būti nepriklausomi, gerbiami profesijos ar organizacijos asmenys. Kai kurie dirba visuomeniniais pagrindais, juos aptarnaujantis personalas kartais gauna simbolinius atlyginimus. Komisijos darbo sėkmę daugiausiai lemia jų veiklai numatytas biudžetas (Beam, 1992).

Etikos komisijų biudžetai, kaip ir narių skaičius, taip pat labai skirtingi. Pavyzdžiui, Mičigano etikos komisijos biudžetas yra tik 5000 JAV dol., o Kalifornijos – 7000000 JAV dol. (Menzel, 2007, p. 135).

JAV Masačusetso valstijos etikos komisija buvo įsteigta, siekiant skatinti sąžiningumą valstybinėse institucijose ir didinti visuomenės pasitikėjimą jomis. Etikos komisijas šiuo metu sudaro pirmininkas bei 4 nariai. Juos renka penkerių metų laikotarpiui, iš įvairių valstijos miestų (Vestvudo, Bostono, Salemo). Komisijos narius renka gubernatorius, valstijos sekretorius bei prokuroras. Masačusetso valstijos komisija teikia nemokamus patarimus, informaciją bei šviečia visuomenę etiniais klausimais. Etikos komisija rengia ir nemokamus seminarus, kuriais siekiama pagerinti visuomenės informuotumą apie etiškus sprendimus (<http://www.mass.gov/ethics/>).

Kanzas valstijos etikos komisija buvo įkurta 1997 m. Šią komisiją sudaro 5 nariai bei etikos administratorius (Menzel, 2007, p. 106).

4 lentelėje pateikti apibendrinti faktai apie Konektikuto, Floridos bei Niujorko valstijų etikos komisijas.

Lentelėje apibūdintų etikos komisijų įsteigimo pagrindas – kilęs skandalas. Tačiau kitų JAV valstijų etikos komisijos buvo įsteigtos ir kitokiais pagrindais. Pavyzdžiui, 1990 m. Arkanzaso etikos komisijos įkūrimą lėmė rinkėjai, kurie balsavo, jog valstijoje būtinas etikos organas, atsakingas už įstatymų, susijusių su kampanijų finansavimu, lobizmu, interesų konfliktu, reguliavimą bei įgyvendinimą (Ryan, Alatorre, Schreckhise, 2006, p. 349). Greičiausiai tokį rinkėjų sprendimą lėmė pažangi kitų valstijų patirtis, nes, pavyzdžiui, Konektikute, Floridoje bei Niujorke etikos komisijos buvo įkurtos gerokai anksčiau. 1991 m. sausį buvo išrinkti penki komisijos nariai, tačiau keletą mėnesių jiems nebuvo suteikiamas finansavimas bei aprūpinimas žmogiškaisiais ištekliais. Ir tik kai Arkanzaso generalinė asamblėja patvirtino komisijos finansavimą (220000 JAV dol. per metus), komisija galėjo pradėti veiklą. Pirmasis komisijos narių susitikimas įvyko 1991 m. gegužės 23 d. (Ryan, Alatorre, Schreckhise, 2006, p. 351).

Konektikuto, Floridos bei Njujorko valstijų etikos komisijų ypatumai

Valstija	Konektikutas	Florida	Njujorkas
Įsteigimo data	1978	1977	1987
Įsteigimo priežastis	skandalas	skandalas	skandalas
Nariai	Valstijos renkami / paskiriami valstybės tarnautojai, lobistai, teisininkai	Valstijos renkami / paskiriami valstybės tarnautojai, kandidatai, teisininkai; vietos valdžios renkami / paskiriami valstybės tarnautojai	Valstijos renkami / paskiriami valstybės tarnautojai
Narių skaičius	7	9	5
Pareigos	Administruoti su etika siejamus įstatymus bei etikos kodeksą; skelbti reglamentus; skelbti finansines ataskaitas; įgyvendinti interesų konfliktų nuostatas; teikti rekomendacijas; analizuoti atvejus; organizuoti mokymus ir palaikyti valstijos valdžios integralumą	Administruoti su etika siejamus įstatymus bei etikos kodeksą; skelbti reglamentus; skelbti finansines ataskaitas; įgyvendinti interesų konfliktų nuostatas; teikti rekomendacijas; analizuoti atvejus; organizuoti mokymus ir palaikyti politinių kampanijų, valstijos bei vietos valdžios integralumą	Administruoti su etika siejamus įstatymus bei etikos kodeksą; skelbti reglamentus; skelbti finansines ataskaitas; įgyvendinti interesų konfliktų nuostatas; teikti rekomendacijas; analizuoti atvejus; organizuoti mokymus ir palaikyti valstijos valdžios integralumą

Šaltinis: Smith, R. W. (2003) Enforcement or Ethical Capacity: Considering the Role of State Ethics Commissions at the Millennium. *Public Administration Review*. Vol. 63, no. 3, p. 286.

Taigi JAV etikos komisijų praktikos analizė rodo, jog iš esmės etikos komisijų steigimąsi JAV valstijose suponavo kilę skandalai arba kitų valstijų patirtis. Šį teiginį patvirtina ir B. A. Rosenson (2003). Autorė pabrėžia, jog minėtieji veiksniai lėmė ne tik etikos komisijų kūrimąsi, bet ir turėjo ženklios įtakos etikos komisijų įgaliojimų formavimui.

M. D. Bradbury (2007) JAV etikos komisijas lygino publikuotų pasiūlymų skaičiaus aspektu. Kaip parodė autoriaus atlikta analizė, pagal vidutinį metinį publikuotų pasiūlymų skaičių pirmauja šios valstijos – Luiziana (348), Kalifornija (200 – 300) bei Pensilvanija (125 – 200). Taigi, minėtųjų valstijų komisijos yra aktyviausios pagal publikuotų pasiūlymų skaičiaus kriterijų. Mažiausiai

pasiūlymų per metus vidutiniškai pateikia šių valstijų komisijos – Džordžijos (1), Masačusetso (2) bei Mičigano (2). Pagal inicijuotų tyrimų skaičių pirmauja šios valstijos:

- Alabama (vidutiniškai 329 inicijuoti tyrimai per metus);
- Oregonas (vidutiniškai 100 – 150 inicijuotų tyrimų per metus);
- Džordžija (vidutiniškai 125 inicijuoti tyrimai per metus).

Mažiausiai tyrimų inicijuoja šios valstijos – Minesota (2), Kanzasas (3-5), Ajova (5).

F. M. Herrmann (1997) atliko tyrimą, kuriuo siekė identifikuoti valstijų etikos komisijų problemas. Jis atskleidė, jog pagrindinės problemos siejamos su nepakankamu finansavimu bei ribotais įgaliojimais. M. Goodman, T. J. Holp ir K. M. Ludwig (1996) analizavo valstijų etiką reglamentuojančių teisinių dokumentų išbaigtumą ir nustatė, kad keturių valstijų – Havajų, Kentukio, Tenesio bei Vakarų Virdžinijos – etikos infrastruktūros yra itin išbaigtos. Kitas 1996 m. atliktas tyrimas siekė įvertinti Floridos etikos komisiją (Williams, 1996). Autoriai į ją atsižvelgė pagal keturis kriterijus, susijusius su etikos klimatu valdžioje, - mokymus, auditą, tyrimus bei valdymo kontrolę. Nustatyta, jog šie keturi aspektai nebūtinai prisideda prie etinio klimato tobulinimo.

Japonijoje Etikos komisija buvo įkurta 1999 m. pagal Etikos įstatymą. Etikos komisija yra įkurta Nacionalinėje Personalo Valdyboje. Pastaroji yra nepriklausoma agentūra su dideliais įgaliojimais ir pareigomis, kurios buvo nustatytos po amerikiečių okupacija po Antrojo pasaulinio karo 1948 m. Jos pirminės pareigos garantuoja padorumą personalo vadyboje, siekiant apsaugoti valstybės tarnautojų gerovę. Etikos Komisija yra įkurta šios Nacionalinės Personalo Valdžios viduje, bet turi didelę nepriklausomybę. Komisija yra sudaryta iš prezidento, kuris dirba Valdyboje visą darbo dieną, ir keturių narių. Visi Komisijos nariai yra paskirti ministrų kabineto. Komisija taip pat turi sekretoriatą apytiksliai 15 žmonių, kuriems vadovauja generalinis sekretorius (Kudo, Maesschalck, 2005, p. 11 – 12).

Komisija turi nemažai pareigų ir kompetencijos etikos valdymo srityje (Kudo, Maesschalck, 2005, p. 11 – 12):

- formuluoti rekomendacijas ministrų kabinetui dėl etikos kodekso turinio ir jo peržiūrėjimo;
- paruošti ir peržiūrėti nuobaudas etinius standartus pažeidusiems valstybės tarnautojams;
- planuoti ir koordinuoti etikos ugdymo programas;
- atlikti su etika susijusius tyrimus;
- ministerijų bei agentūrų vadovams teikti konsultacijas bei rekomendacijas dėl etikos valdymo;
- atsižvelgiant į gautus pranešimus, tirti dovanų priėmimo, sandorių atvejus;
- tirti Etikos įstatymo pažeidimus ir imtis drausminamųjų veiksmų.

Prancūzijoje trys Etikos Komisijos (*Commissions de Déontologie*) buvo įkurtos 1995 m. - po vieną komisiją kiekvienai viešajai tarnybai (centrinė, teritorinė ir sveikatos apsaugos). Baigiantis XX a. 10-ajam dešimtmečiui, daug anksčiau nacionalizuotų kompanijų buvo privatizuotos. Į jas perėjo dirbti valstybės tarnautojais dirbusių asmenų. Taip pat dėl didėjančios decentralizacijos vietos valdžios atstovai dažniau įtraukiami į regionų ekonominį gyvenimą ir bendruomenes, kas sukėlė konfliktiškų situacijų. 2007 m. minėtos trys komisijos buvo sujungtos į vieną. Komisijai pirmininkauja Valstybės Tarybos narys, o nariai yra iš audito teismo bei kiti kvalifikuoti asmenys. Jie renkami trejiems metams (Soccoja, 2007, p. 5).

Suomijoje veikia trys nacionalinės komisijos. Nacionalinė patariamoji komisija etikos klausimais buvo įsteigta 1991 m., po to – 1995 m. įkurtos nacionalinė patariamoji komisija biotechnologijos bei genų technologijų taryba. Nacionalinė patariamoji komisija sveikatos priežiūros etikos klausimais buvo įsteigta 1998 m., o 1999 m. – jos struktūrinė dalis – medicinos tyrimų etikos padalinys. Kooperatyvinė laboratorinių gyvūnų mokslų grupė buvo įsteigta 2011 m. Tik genų technologijų taryba veikia kaip valdžios įstaiga ir teikia rekomendacijas apie genetiškai modifikuotų organizmų naudojimą. Medicinos tyrimų etikos komisija veikia kaip nacionalinė tyrimų etikos komisija ir teikia pasiūlymus dėl tyrimų. Kitos patariamąsios komisijos neteikia teisiškai privalomų sprendimų, tačiau jų praktika formuoja nuomones bei pareiškimus. Komisijos dirba glaudžiai bendradarbiaudamos viena su kita, reguliariai organizuodamos susitikimus. Komisijos organizuoja seminarus, konferencijas, dalinasi informacija. Komisijos taip pat dalinasi pareigomis bei aktyviai domisi tarptautinio bendradarbiavimo galimybėmis (Halila, 2003, p. 357).

Taigi, atlikus užsienio etikos komisijų veikos apžvalgą, galima teigti, jog jų veikla labai panaši į Lietuvoje veikiančių. Tačiau nustatyta, jog etikos komisijos JAV pradėtos steigti gerokai anksčiau negu Lietuvoje (JAV – XX a. 6-ajame – 7-ajame dešimtmetyje; Lietuvoje – atkūrus Lietuvos nepriklausomybę), todėl jų veikla labiau organizuota bei tikslingesnė. Nustatyta, kad JAV etikos komisijos rengia nemokamus seminarus, jais siekiama pagerinti visuomenės informuotumą apie etiškų sprendimus. Lietuvoje tokia praktika dar nepaplitusi, VTEK seminarai yra skirti ne visuomenei, o valdžios institucijoms ir jų tarnautojams.

***Apibendrinimas:** atlikus etikos dimensijų raiškos viešojo valdymo modernizavime teorinių aspektų analizę, galima teigti, jog modernios visuomenės valstybės institucijų strategijoje turi būti skiriamas nuolatinis ir sistemingas dėmesys etikai. Nustatyta, jog naujasis viešasis administravimas daro reikšmingos įtakos viešojo administravimo etikai. Intyensyvėjanti konkurencija, vadybinė dereguliacija, privatizavimo skatinimas bei kitos NVV pagrindinės idėjos iškelia naujas, anksčiau*

beveik neakcentuotas etikos problemas, kurių sprendimui viešojo administravimo institucijose pasitelkiami etikos infrastruktūros elementai.

Etikos infrastruktūra grindžiama kompleksiniu požiūriu į etiką, o įvairios sudėtinės jos dalys holistiškai papildo viena kitą. Šios sudėtinės dalys – tai elgesio kodeksai, etikos komitetai, etikos konsultantai, mokymai, diskusijos darbo etikos klausimais, “karštosios linijos”, informavimo mechanizmai ir t.t. Vienas iš svarbių etikos infrastruktūros elementų – etikos komisijos.

Etikos komisija - tai formali aukščiausio rango vadovų bei specialistų grupė, paskirta konkrečioms užduotims etikos (atsakingos, patikimos, kokybiškos veiklos, sąžiningo pareigų atlikimo) priežiūrai organizacijoje atlikti, kurios tikslas - kurti organizacijos etinę politiką, taip pat spręsti kylančias konkrečias etines problemas. Siekiant nustatyti, ar Lietuvos savivaldybių etikos komisijos šį tikslą įgyvendina, būtini empiriniai tyrimai, kurių metodika ir formuluojama kitoje šio darbo dalyje.

2. SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLOS NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo metodologija

Teorinė etikos komisijų veiklos analizė leido išryškinti šių komisijų veiklos ypatumus bei specifiką, tačiau neaišku kaip veikia Šiaulių regiono savivaldybių etikos komisijos. Siekiant iširti, kaip šios komisijos veikia Šiaulių regione ir atliekamas empirinis tyrimas.

Tyrimo metodologija grindžiama Lietuvos bei užsienio mokslininkų teorinėmis koncepcijomis apie etikos komisijų veiklą viešojo valdymo kontekste (Herrmann, 1997; Andriulis, 2002; Chapman, 2002; Paliduskaitė, Didžiulienė, 2002; Halila, 2003; Korhonen, 2003; Rosenson, 2003; Smith, 2003; Herrmann, 2004; Kanišauskas, 2004; Manske, Frederickson, 2004; Paliduskaitė, 2004; Bilhim, Neves, 2005; Frederickson, 2005; Kudo, Maesschalck, 2005; Pevkur, 2006; Ryan ir kt., 2006; Menzel, 2007; Smith, 2007; Keeler, 2008; Perkumienė, Raupelienė, 2008; Pevkur, 2007; Paliduskaitė, 2010; Comlossy, Kerns, 2011; Sychev, 2012 ir kt.) bei bendrametodologinėmis socialinių tyrimų nuostatomis.

Kiekviena mokslo sritis bei kryptis, be bendrųjų mokslo metodologijos principų, turi ir specifinių bruožų, nusakančių conceptualias tyrimų idėjas, tikslus, objektus bei pastarųjų pažinimo metodus. Ne išimtis ir socialiniai mokslai, kuriais siekiama gauti mokslinės informacijos apie visuomenėje vykstančius procesus, nustatant jų dėsningumus bei juos sąlygojančius veiksnius. Tuo remiantis bandoma šiuos dėsningumus koreguoti, valdyti bei prognozuoti (Kardelis, 2007).

Socialinių tyrimų, kurie vienaip ar kitaip yra orientuoti į žmogaus asmenybę, objektu gali būti žmogaus elgesys, gyvenimo būdas, asmenybės struktūra ir jos (asmenybės) ugdymas. Todėl kalbant apie socialinių tyrinėjimų tikslus, išskiriamos tokios esminės jų kryptys, kaip noras suprasti socialinę realybę (beje, nevienodai skirtingų žmonių matomą) bei jos rėmuose nustatyti atskirų individų ar grupių elgsenos ypatumus (Kardelis, 2007).

Baigiamajame magistro darbe buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, kadangi, anot I. Luobikienės (2000), kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje.

Empirinis tyrimas atliekamas dokumentų analizės bei interviu metodus.

Dokumentų analizės metodai įvairūs, tačiau išskiriami du pagrindiniai: tradicinis ir formalizuotas kiekybinis (kontent analizė). Tradicinė dokumentų analizė – tai loginių samprotavimų grandinė, skirta išryškinti analizuojamos medžiagos esmę. Kontent analizė – tai dokumentų studijavimas, panaudojant apklausos metodą, ekvivalentas: kontent analizės atveju, atrankos elementai yra žodžiai, frazės, prasminiai vienetai, atskiri straipsniai, kai atrankinėse apklausose atrankos vienetai – žmonės (Kardelis, 2007).

Interviu – metodas, taikomas sociologijoje ir socialinėje psichologijoje gauti žodinei informacijai, numatyti tyrimo programoje. Jis panašus į pokalbio metodą, tačiau yra formalesnis ir konkretesnis nei pokalbis (pokalbis yra daug intymesnis) (Tidikis, 2003). Anot K. Kardelio, interviu – tai viena iš apklausos rūšių, integruotų į stebėjimo metodų grupę; o kartu tai ir abipusis sandėris tarp klausiančiojo ir atsakančiojo (Kardelis, 2005, p. 194). K. Kardelis (2002) tyrimo praktikoje nurodo galimus keturių tipų interviu:

- 1) struktūrizuotas (klausimai ir visa procedūra numatomi iš anksto, ir interviu eigoje mažai kas keičiama, šiuo atveju situacija esti apibrėžta). Jeigu interviu yra labai standartizuotas, tai visi respondentai gauna tuos pačius klausimus, pateikiamus ta pačia seka, standartizuota forma. Laisvumas ir kintamumas šiuo atveju yra minimalus;
- 2) nestruktūrizuotas (be detalaus plano, klausinėjama laisva forma; situacija atvira, galinti keistis). Klausimų eilę ir jų formulavimą lemia pokalbio eiga, jau išsiaiškinti dalykai. Nestruktūrizuotas interviu kartais dar vadinamas etnografiniu;
- 3) neprimestinis (kilęs iš psichiatrijos, kada klausinėjantysis nesistengia išlaikyti numatytos pokalbio linijos, o pasiduoda pokalbio eigai);
- 4) kryptingas (klausinėjantysis ypatingą dėmesį kreipia į subjektyvius respondento atsakymus apie jam žinomą situacija, su kuria jis susipažino prieš interviu; iš gautų atsakymų tyrėjas gali spręsti, ar pasitvirtino jo iškelta hipotezė, ar ne).

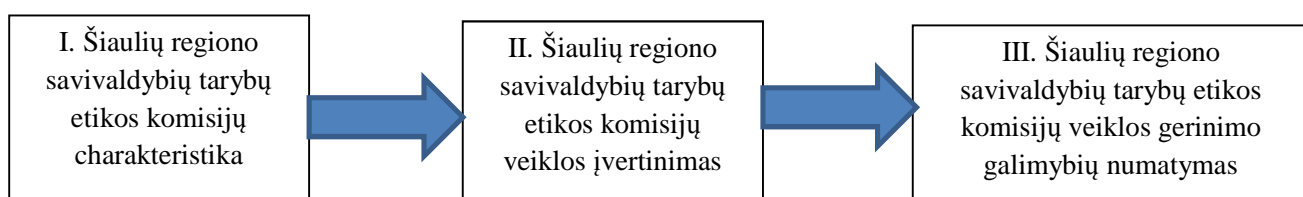
Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos įvertinimui atliekamas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas - tai empirinis tyrimas, teikiantis išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar kitokių neskaitmeninių simbolių forma) duomenų analize (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p. 148). Kokybinį tyrimą pasirinkta atlikti todėl, kad, anot S. Koskienės ir R. Naujanienės (2007), kokybinis tyrimas – tai realaus pasaulio tyrimas. Mokslo raida nulėmė didėjančią kokybinių tyrimų reikšmę. Kokybinis tyrimas pripažįsta tyrėjo vaidmenį renkant patirties faktus, pateikiant teorinius apibendrinimus, kurie atitinka tai, ką tyrėjas vadina tyrimo kontekstu.

Dokumentinis tyrimas, greta aprašomojo ir etnografinio tyrimo, yra vienas iš trijų labiausiai išplėtotų socialinių tyrimų tipų, ir, be abejonės, buvo iš visų trijų plačiausiai naudojamas per visą sociologijos ir socialinių mokslų istoriją. Tai buvo pagrindinis, o kartais iš esmės vienintelis kai kurių garsiausių sociologų tyrimo metodas (Žadeikaitė, Bruzgelevičienė, 2007, p. 83).

Turinio analizė yra nuoseklus informacijos tyrimo metodas, kurio esmė – suformuluoti tyrimo klausimą, parinkti tiriamojo reiškinių kriterijus (t.y. tiriamą reiškinį detalizuoti, išskleidžiant į atitinkamas vertinimo kategorijas), ir skaičiuoti šių kategorijų pasikartojimo dažnumą įvairaus pobūdžio žiniasklaidos tekstuose. Kažkuri kategorija tokiaame tekste bus ryškesnė už kitas, t.y. dominuos, ir leis spręsti apie perduodamo pranešimo charakteristikas ir tokį pranešimą sukonstravusio šaltinio savybes (Balčytienė, 2000, p. 110). Turinio analizė apima specialios informacijos klasifikavimą, jos esmė yra įvairių dokumentų, žinių bei informacijos grupavimas į kategorijas (Kardelis, 2002) bei tolesnė tų kategorijų analizė, jungianti kiekybinės ir kokybinės duomenų analizės požymius (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Turinio analizės metodas sudaro galimybę tirti teksto sistemingumo ir objektyvumo parametrus, analizuoti jo kiekybinius ir kokybinius aspektus. Tai leidžia nustatyti pastebimas tendencijas, kalbos stilių, naudojamas įtikinimo technikas, susidaryti vaizdą apie dokumento kūrėjus ir kartu atspindi jų nuostatas orientuojantis į teksto skaitytojus (Bailey, 1987, p. 300).

2.2. Tyrimo organizavimas

Empirinis tyrimas atliktas trimis etapais (žr. 8 pav.).

8 pav. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tyrimo etapai

Sudaryta darbo autorės.

Pirmajame tyrimo etape apibūdinama Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veikla, įvertinant etikos komisijų skaičių atskirose savivaldybėse, narių skaičių bei komisijos sudėtį.

Antrajame tyrimo etape Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veikla vertinama, dokumentų analizės, interviu rezultatų pagalba. Dokumentų turinio analizei atlikti naudojami šie dokumentai: savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentai, patvirtinti savivaldybių tarybų sprendimais.

Dokumentų šaltinių klasifikavimas gali būti labai įvairus priklausomai nuo skirstymo pagrindo. Pagal jų fizinio įkūnijimo formą, skiriamos rašytinių, vaizdo ir garso dokumentinių šaltinių grupės (Žadeikaitė, Bruzgelevičienė, 2007, p. 84). Pasirinkti dokumentai priklauso rašytinių dokumentinių šaltinių grupei. Kitu skirstymo pagrindu – pagal prieinamumo laipsnį – skiriamos viešųjų ir privačiųjų dokumentų grupės. Viešieji savo ruožtu smulkiau grupuojami į keturias kategorijas – slaptus, riboto naudojimo, atvirusius-archyvinius ir viešai publikuotus. Praktinei šio darbo objekto analizei atlikti naudojami dokumentai yra viešieji (viešai publikuoti). Pagal sukūrimo intencijas dokumentai gali būti apgalvoti arba neapgalvoti (Kardelis, 2005). Analizei pasirinkti dokumentai yra apgalvoti. Pagal dokumentų sukūrimo laiką ir autorystę, dokumentiniai šaltiniai grupuojami į pirminius, antrinius ir tretinius. Viešojo valdymo institucijų ataskaitos bei jų veiklą reglamentuojantys dokumentai priskiriami pirminių šaltinių grupei (Žadeikaitė, Bruzgelevičienė, 2007, p. 84). Analizei pasirinktų dokumentų autentiškumu bei patikimumu neabejojama.

Analizuojant etikos komisijų darbo reglamentus, visų pirma, analizuojama šių dokumentų struktūra. Remiantis išskirtomis struktūrinėmis dalimis, toliau darbe atliekama išsami savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų analizė.

Savivaldybių etikos komisijų narių požiūrio į komisijų veiklą įvertinimas atliekamas taikant interviu metodą.

Tyrimo imtį galima būtų apibūdinti kaip reprezentatyviąją neatsitiktinę, tikslinę, patogiąją, nes respondantai buvo pasirinkti neatsitiktinai, bet taip, kad į imtį patektų Šiaulių regiono savivaldybių tarybų nariai, kurie šių komisijų veikloje dalyvauja tiesiogiai. Tyrimo metu apklausta 10 ekspertų.

Interviu dalyvavo 10 regiono etikos komisijų narių. Šių narių bendrosioms charakteristikoms nustatyti buvo skirtas kelių klausimų blokas. Respondentų buvo prašoma nurodyti savo pareigas, atstovaujama savivaldybę, patirtį valstybės tarnyboje (metais) bei patirtį etikos komisijose (metais).

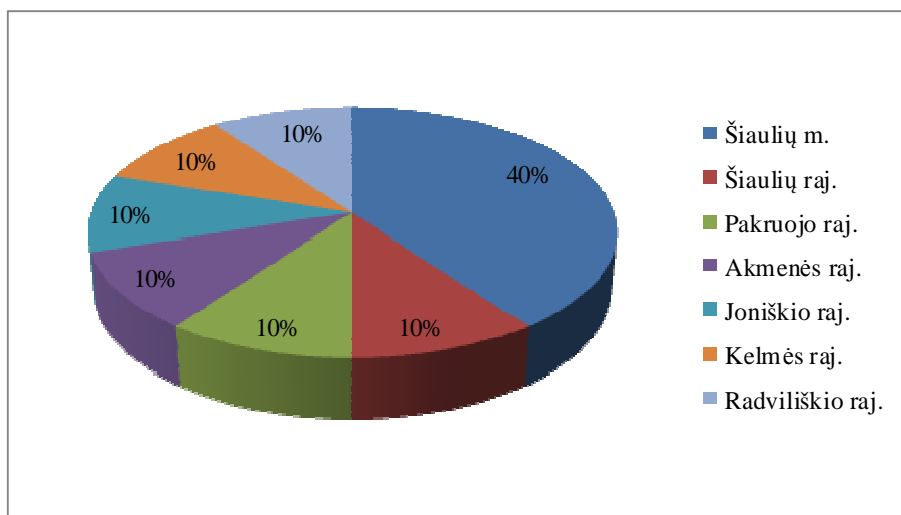
Nustatyta, jog empiriniame tyrime dalyvavo labai įvairias pareigas užimantys etikos komisijos nariai:

- savivaldybės tarybos narys;
- savivaldybės tarybos narys, regioninio parko direktorius;
- viešosios tvarkos poskyrio vedėja;

- trišalės tarybos pirmininkas;
- seniūnaitė;
- gydytoja.

Būta ir tokių narių, kurie atsakydami į šį klausimą nurodė, kad yra tik etikos komisijos nariai.

Interviu dalyvių pasiskirstymas pagal savivaldybes pateikiamas 9 paveiksle.

9 pav. Interviu dalyvių pasiskirstymas pagal savivaldybes, proc.

Nustatyta, jog empiriniame tyrime dalyvavo daugiausia etikos komisijos narių iš Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisijos (40 proc.). Visų kitų savivaldybių atstovaujamų komisijų narių skaičius pasiskirstė po 10 proc.

Interviu dalyvių patirtis valstybės tarnyboje labai įvairi – nuo 1 iki 19 metų. Apskaičiuotas vidurkis – 9,1 metų. O vidutinė patirtis etikos komisijose – 2,5 metų.

Klausymą sudarė 3 diagnostiniai blokai, kuriuose suformuluoti 24 atviri klausimai (žr. 5 lent.).

Interviu metu, remiantis kokybiniais tyrimams keliamais reikalavimais, pagrindinis akcentas skirtas kokybinei informacijai, leidžiančiai išvengti duomenų rezultatų spekuliatyvumo, siekiant svarbiausių matavimo charakteristikų – validumo, reliabilumo, objektyvumo, reprezentatyvumo (Bitinas ir kt., 2008).

Interviu klausimyno diagnostiniai blokai

Diagnostinis blokas	Klausimai
Bendra informacija	1) Savivaldybės, kurios tarybos etikos komisiją atstovaujate, pavadinimas; 2) Darbo stažas viešojo administravimo institucijose; 3) Patirtis etikos komisijų veikloje (metais).
Viešojo administravimo modernizavimo vertinimas	4) Kaip vertinate Lietuvos viešojo administravimo institucijų modernizavimą? Kokias pagrindines modernizavimo tendencijas pastebite? 5) Kaip vertinate modernizavimo pakankamumą Jūsų atstovaujamoje institucijoje? Ko pasigendama?
Etika viešojo administravimo institucijose	6) Koks vaidmuo tenka etikai šiame viešojo administravimo institucijų modernizavimo kontekste? 7) Kaip vertinate Lietuvos viešojo administravimo sistemą etikos aspektu? Kaip vertinate teisinį viešojo administravimo sektoriaus darbuotojų elgesio etiškumo reglamentavimą? Kaip vertinate institucinę etiško elgesio užtikrinimo sistemą? 8) Kaip vertinate savivaldybių tarybų dėmesio etinių darbuotojų kompetencijų ugdymui pakankamumą? 9) Ar, Jūsų nuomone, savivaldybių tarybos gali didžiuotis etišku tarybos narių elgesiu? Kaip yra Jūsų atstovaujamoje savivaldybės taryboje?
Savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos problematika	10) Kaip įvertintumėte dėmesio etikos komisijų veiklos modernizavimui pakankamumą? 11) Kaip vertinate atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklos reglamentavimą? 12) Kaip vertinate atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos finansavimo pakankamumą? 13) Kas kontroliuoja Jūsų atstovaujamos etikos komisijos veiklą? 14) Kaip vertinate savivaldybės tarybos etikos komisijos narių skaičių? Ar jis pakankamas? Jei ne, kodėl? 15) Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos etikos komisijos savivaldybės tarybos narių ir bendruomenių atstovų skaičiaus santykį? Ar jis tinkamas? Jei ne, kurio tipo narių pasigendate? Kaip, Jūsų nuomone, vertėtų šį santykį keisti? 16) Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos narių kompetencijas? Ar jų pakanka? Kaip vertinate įgaliojimus? Ar jų pakanka? 17) Kaip dažnai organizuojami etikos komisijos posėdžiai? Kaip vertinate etikos komisijos posėdžiavimo dažnumą? Ar jis tinkamas? Jei ne, kodėl? 18) Kiek laiko vidutiniškai trunka etikos komisijos posėdis? Ar laikas visuomet išnaudojamas efektyviai? 19) Kokiu būdu Jūs informuojamas apie etikos komisijos posėdžius? Ar visuomet esate informuojamas iš anksto? 20) Ar posėdžiai būna uždari? Jei ne, ar juose gali dalyvauti visuomenės, žiniasklaidos atstovai? 21) Kokiu būdu visuomenė yra informuojama apie posėdžius ir juose priimtus sprendimus? 22) Kokias įvardintumėte pagrindines Jūsų atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo problemas? Ar tenka susidurti su pasyvaus dalyvavimo posėdžiuose problema? 23) Kaip manote, ar etikos komisija priima tinkamus ir pagrįstus sprendimus? Kodėl taip manote? 24) Jūsų rekomendacijos savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklos tobulinimui:

Interviu buvo atliekamas 2012 m. lapkričio 2 – 10 d. Tyrimo rezultatai apdorojami kontent analizės metodo pagalba.

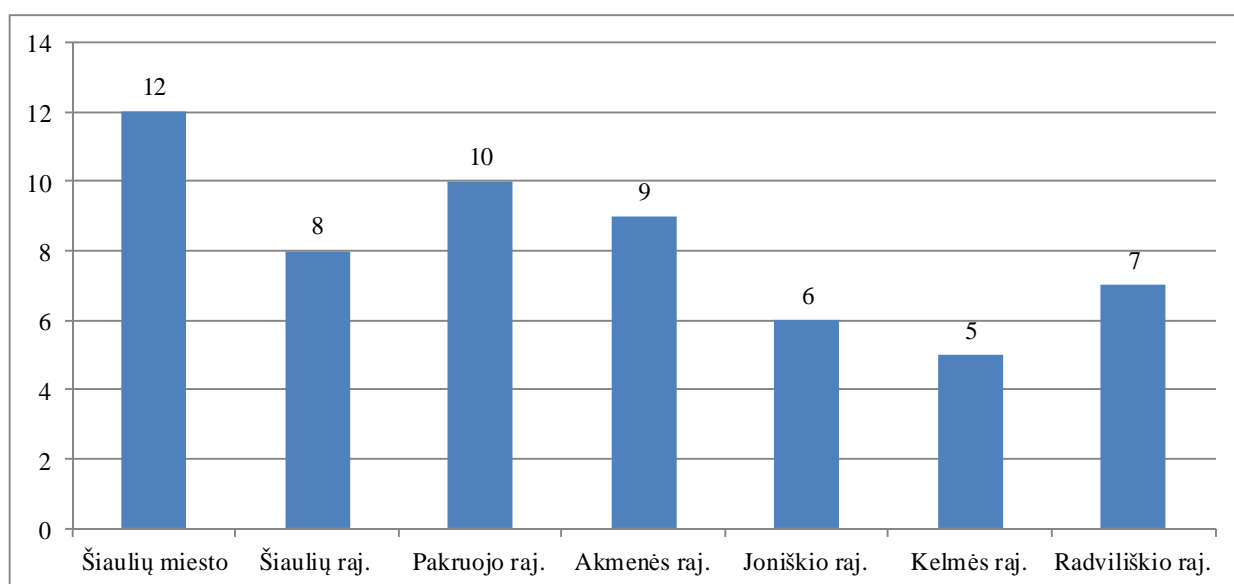
Trečiajame etape numatomos Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos gerinimo galimybės.

Taigi kitoje šio baigiamojo magistro darbo dalyje analizuojami empirinio tyrimo rezultatai bei rengiamas etikos komisijų veiklos modernizavimo modelis.

3. ŠIAULIŲ REGIONO SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLOS NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONTEKSTE TYRIMO REZULTATAI

3.1. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų charakteristika

Šiaulių regionas Lietuvos šiaurėje apima Vakarų Aukštaitijos ir Žemaitijos etnografinių regionų dalis. Per ją eina sąlyginė etnografinė žemaičių ir aukštaičių tarmių riba. Apskritį sudaro Šiaulių miesto ir rajono, Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Radviliškio rajonų savivaldybių teritorijos. Kiekvienoje Šiaulių regiono savivaldybės taryboje įkurta po vieną etikos komisiją. Jos narių skaičius kiekvienoje savivaldybėje yra skirtingas (žr. 10 pav.).

10 pav. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių skaičius 2012 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal etikos komisijų suteiktus duomenis.

Daugiausia (12 narių) turi Šiaulių miesto savivaldybė, mažiausiai (5) – Kelmės rajono savivaldybė. Joniškio rajono savivaldybės etikos komisiją sudaro 6 nariai, Radviliškio rajono – 7 nariai, Šiaulių rajono – 8 nariai, Akmenės rajono – 9 nariai, o Pakruojo – 10. Iš viso Šiaulių regiono savivaldybių tarybos etikos komisijose dirba 57 nariai. Savivaldybių etikos komisijas sudaro tiek savivaldybių tarybų nariai, tiek bendruomenių atstovai. Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio

kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo (2006) 6 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad savivaldybių tarybų sudaromos etikos komisijos susideda iš jų narių ir gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų. Pastebima, jog visos regiono savivaldybių tarybų etikos komisijos šios nuostatos laikosi ir į narių sudėtį įtraukia ir bendruomenių atstovus. Narių pasiskirstymas pagal šiuos tipus atsispindi 5 lentelėje.

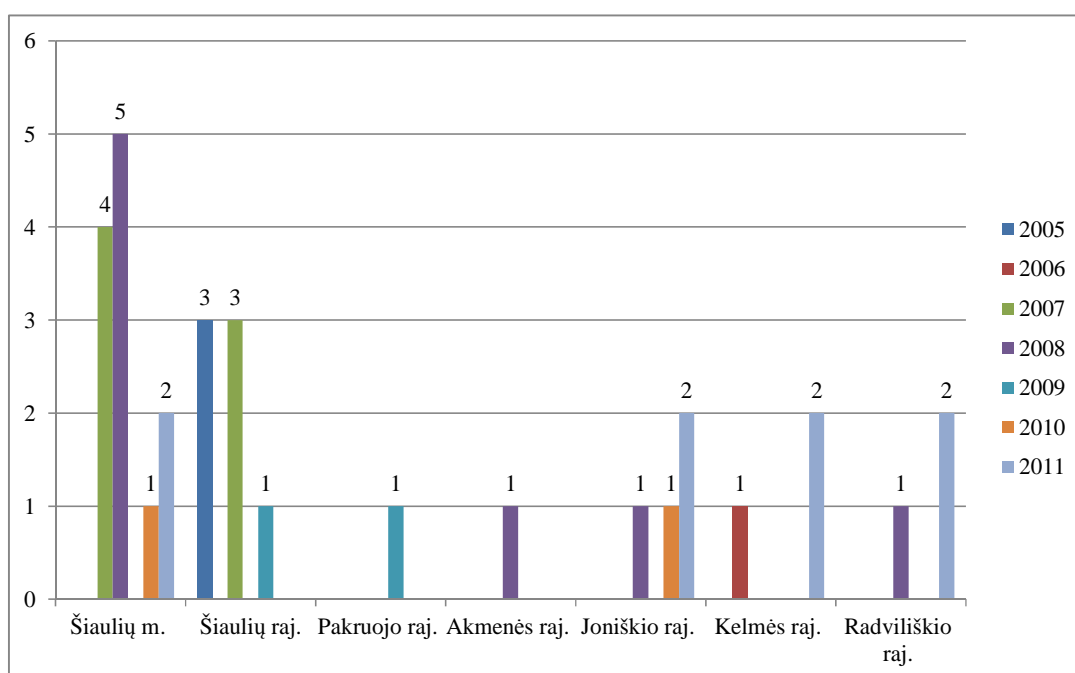
5 lentelė

Šiaulių regiono savivaldybių etikos komisijų narių pasiskirstymas pagal tipus 2012 m.

Nariai	Savivaldybių tarybos						
	Šiaulių miesto	Šiaulių raj.	Pakruojo raj.	Akmenės raj.	Joniškio raj.	Kelmės raj.	Radviliškio raj.
Savivaldybės tarybos nariai	8	6	7	6	4	3	4
Bendruomenių atstovai	4	2	3	3	2	2	3

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, visų savivaldybių tarybų etikos komisijose dominuoja savivaldybių tarybų nariai. Bendruomenių atstovų skaičius atskirų savivaldybių tarybų etikos komisijose varijuoja nuo 2 iki 4. Šių narių skaičius savivaldybių tarybų etikos komisijose nėra vienodas, kadangi to nereikalauja Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (2006).

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų posėdžių skaičius pateikiamas 11 paveiksle. Kaip rodo paveiksle pateikti duomenys, daugiausia posėdžių 2005 – 2011 m. laikotarpiu vyko Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisijoje (12 posėdžių). Mažiausiai posėdžių rengta Pakruojo bei Akmenės rajonų savivaldybės tarybų etikos komisijose (po 1 posėdį). Joniškio rajono savivaldybės tarybos etikos komisija 2005 – 2011 m. surengė 4 posėdžius, Kelmės ir Radviliškio rajonų savivaldybių tarybų etikos komisijos – po 3. Daugiausia posėdžių buvo surengta 2008 ir 2011 m., - visose Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijose minėtais metais vyko po 8 posėdžius. 2007 m. suorganizuota kiek mažiau – 7 posėdžiai. Mažiausiai posėdžių (tik 1) surengtas 2006 m., jis buvo surengtas Kelmės rajono savivaldybėje.

11 pav. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų posėdžių skaičius 2005 – 2011 m.

Šaltinis: Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal etikos komisijų suteiktus duomenis.

Charakterizavus Šiaulių regiono savivaldybių etikos komisijų veiklą, toliau šiame darbe pereinama prie etikos komisijų veiklos analizės.

3.2. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos analizė

3.2.1. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų analizė

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbas yra reglamentuojamas etikos komisijų darbo reglamentuose. Šie reglamentai kai kurių savivaldybių tarybų sprendimuose vadinami nuostatais. Visi Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentai savivaldybių tarybų sprendimais buvo patvirtinti 2007 – 2011 m. Šių reglamentų struktūros palyginimas pateikiamas 6 lentelėje.

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų palyginamoji lentelė

Struktūrinės dalys	Savivaldybių tarybos							Iš viso
	Šiaulių miesto	Šiaulių raj.	Pakruojo raj.	Akmenės raj.	Joniškio raj.	Kelmės raj.	Radviliškio raj.	
Bendrosios nuostatos	+	+		+	+	+	+	6
Bendroji dalis			+					1
Komisijos uždaviniai ir tyrimo pagrindai	+						+	2
Komisijos (bei jos narių) teisės (ir pareigos)	+			+	+	+	+	5
Komisijos (sudarymas, jos) darbo / veiklos organizavimas	+	+	+	+	+	+	+	7
Komisijos uždaviniai ir funkcijos		+						1
Komisijos veiklos teisiniai pagrindai			+					1
Komisijos veiklos sritys			+					1
(Valstybės) politiko elgesio tyrimas / tyrimo organizavimas			+		+	+		3
Komisijos funkcijos				+	+	+		3
Komisijos sprendimai (ir jų paskelbimas)					+	+		2
Komisijos pareigos						+		1
Politiko, kurio elgesys tiriamas, teisės						+		1
Komisijos sprendimų įforminimas						+		1
Baigiamosios nuostatos	+	+	+	+	+	+	+	7
Iš viso	5	4	6	5	7	10	5	42

Pastebima, jog Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentus sudaro 4 – 10 struktūrinių dalių. Iš viso Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentuose išskiriama 15 skirtingų struktūrinių elementų. Iš esmės savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentų struktūros yra gana panašios. Esama netgi identiškų struktūrų, - Šiaulių miesto ir Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentų struktūra yra visiškai vienoda. Beveik visi etikos komisijų darbo reglamentai yra pradedami bendrosiomis nuostatomis. Tik Pakruojo rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamentas yra pradedamas bendrąja dalimi. Lentelėje pateikti duomenys rodo, kokios struktūrinės dalys yra dažniausiai įtraukiamos į etikos komisijų darbo reglamentus. Nustatyta,

jog absoliučiai visų savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose kaip viena iš struktūrinių dalių išskiriamas komisijos (sudarymas, jos) darbo / veiklos organizavimas bei baigiamosios nuostatos. Taigi, nors ne visi reglamentai pradedami bendrosiomis nuostatomis, visi baigiami baigiamosiomis nuostatomis. Kai kurios struktūrinės dalys (pavyzdžiui, komisijos uždaviniai ir funkcijos, bendroji dalis, komisijos veiklos teisiniai pagrindai, komisijos veiklos sritys, komisijos pareigos, politiko, kurio elgesys tiriamas, teisės, komisijos sprendimų įforminimas) kaip struktūrinės dalys etikos komisijų reglamentuose išskiriamos itin retai – po 1 kartą.

Bendrosios nuostatos. Bendrosiose Šiaulių regiono etikos komisijų nuostatose nurodyti labai įvairūs komisijų veiklos aspektai – komisijos tikslas, paskirtis, dokumento aprėptis, komisijos sudarymas, komisijos atskaitingumas, narių skaičius, sudėtis, pirmininko, pavaduotojo, atsakingo sekretoriaus paskyrimo tvarka, veiklos principai, darbo pagrindas, nuostatos, kurių laikomasi, teisinis pagrindas bei komisijos veiklos techninio aptarnavimo vykdymas. Komisijos tikslas bei paskirtis nurodomi ne visų Šiaulių regiono etikos komisijų darbo reglamentuose. Šiaulių rajono etikos komisijos nuostatose nurodyta, jog šios komisijos tikslas yra tirti savivaldybės tarybos narių elgesį, kuriuo pažeidžiami Valstybės politikų elgesio kodekse nustatyti valstybės politikų elgesio principai ir nuostatos. Akmenės ir Kelmės rajonų etikos komisijų darbo reglamentuose tikslai nėra taip aiškiai išreikšti, juose nurodytos komisijų paskirtys – atlikti savivaldybės tarybos narių elgesio tyrimą.

Etikos komisijos darbo reglamento, kaip dokumento, aprėptis nurodyta ne visuose tirtuose dokumentuose. Trys iš šešių savivaldybių (kurių etikos komisijų darbo reglamentuose yra „bendrieji nuostatai“) dokumento aprėptį nurodė. Akmenės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamento bendrosiose nuostatose teigiama, jog reglamentas apima darbo tvarką, tikslus ir uždavinius, komisijos narių teises ir pareigas. Joniškio rajono savivaldybės etikos komisijos nuostatai nustato komisijos funkcijas, darbo ir sprendimų priėmimo tvarką, komisijos teises ir pareigas. O Kelmės rajono komisijos nuostatai nustato komisijos funkcijas, teises, pareigas, politiko elgesio tyrimo, komisijos sudarymo, jos darbo organizavimo, komisijoje priimamų sprendimų ir jų paskelbimo tvarką.

Šiaulių miesto ir Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose nurodoma, jog komisijos yra sudaromos savivaldybės tarybos įgaliojimų / kadencijos laikui. Minėtų savivaldybių, o taip pat ir Kelmės rajono savivaldybės etikos komisijos darbo reglamentuose pažymima, jog komisijos yra atsakingos ir atskaitingos savivaldybių taryboms.

Komisijos narių skaičius – 6 – nurodytas tik Joniškio rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente. Tačiau sudėtis detalizuota visų, išskyrus Kelmės rajono, savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose (žr. 7 lent.).

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų sudėtys

Savivaldybė	Sudėtis
Šiaulių miesto	Komisija sudaroma iš visų Taryboje esančių partijų narių atstovų ir gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų. Komisijoje gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai turi sudaryti ne mažiau kaip 1/3 Komisijos narių
Šiaulių raj.	Komisija sudaroma Savivaldybės tarybos sprendimu iš Savivaldybės tarybos narių ir rajono gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų Savivaldybės tarybos kadencijos laikotarpiui
Akmenės raj.	Komisiją sudaro Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui iš Savivaldybės tarybos narių ir rajono gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų; kiekviena partija, patekusi į Savivaldybės tarybą, deleguoja po vieną atstovą - Savivaldybės tarybos narį, kuris gali būti pašalintas iš Komisijos, jeigu pažeidžia Valstybės politikų elgesio kodekso reikalavimus; gyvenamųjų bendruomenių atstovai turi sudaryti ne mažiau kaip 1/3 Komisijos narių; bendruomenių atstovus siūlo seniūnai
Joniškio raj.	Komisiją sudaro komisijos pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir nariai. Komisijos nariais gali būti savivaldybės tarybos nariai, savivaldybės administracijos valstybės tarnautojai, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ir bendruomeninių organizacijų atstovai, kiti savivaldybės bendruomenės nariai. Gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai turi sudaryti ne mažiau kaip 1/3 komisijos narių
Radviliškio raj.	Komisija sudaroma iš visų Taryboje esančių partijų narių atstovų ir bendruomenės atstovų, išrinktų pagal Bendruomenės atstovų rinkimo tvarką. Jei Komisijos sudėtyje esantis Tarybos narys netenka Tarybos nario įgaliojimų, Komisijos sudėtis turi būti pakeista per 1 mėnesį nuo tokių aplinkybių paaiškėjimo

Komisijos pirmininko paskyrimas numatytas Šiaulių miesto, Akmenės rajono, Joniškio rajono bei Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose. O komisijos pirmininko bei atsakingo sekretoriaus – tik Akmenės ir Joniškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose.

Etikos komisijos veikla turėtų būti grindžiama tam tikrais principais. Kaip nurodoma Šiaulių miesto, Šiaulių rajono, Kelmės rajono bei Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose, komisijos veiklos principai yra:

- kolegialumas;
- teisingumas;
- principingumas;
- nešališkumas;
- viešumas;
- atskaitomybė;

- pagarba žmogui, valstybei;
- sąžiningumas;
- skaidrumas;
- padorumas;
- nesavanaudiškumas;
- atsakomybė.

Kelmės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente nurodoma ir kad komisijos darbas grindžiamas kolegialiu klausimų svarstymu, teisėtumo principu, asmenine komisijos narių atsakomybe. Komisija laikosi nuostatos, kad tarybos nario statusas įpareigoja kiekvieną tarybos narį Kelmės rajono savivaldybės gyventojų interesus laikyti aukštesniais negu partiniai, grupiniai bei asmeniniai siekiai.

Šiaulių miesto, Šiaulių rajono, Akmenės rajono, Joniškio rajono, Kelmės rajono bei Radviliškio rajono savivaldybių bendrosiose nuostatose nurodyti teisiniai dokumentai, kuriais vadovaujasi etikos komisijos savo veikloje, - tai LR Konstitucija, LR valstybės politikų elgesio kodeksas, LR vietos savivaldos įstatymas, LR viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, Tarybos veiklos reglamentas, Savivaldybės tarybos sprendimai, etikos komisijos darbo nuostatai ir kiti teisės aktai.

Apie komisijos veiklos techninį aptarnavimą užsimenama tik Kelmės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente. Šiame reglamente nurodyta, jog komisijos veiklos techninį aptarnavimą atlieka Kelmės rajono savivaldybės administracija.

Bendroji dalis. Šią struktūrinę dalį turi tik Pakruojo rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamentas. Ši dalis yra bendrųjų nuostatų analogas ir joje nurodyta, jog komisija nagrinėja klausimus, susijusius su politikų elgesio principų ir reikalavimų viešajame gyvenime laikymusi, užtikrina valstybės politikų elgesio kontrolę ir atsakomybę už Valstybės politikų elgesio kodekso nuostatų pažeidimus. Šioje dalyje taip pat nurodytas komisijos sudarymo pagrindas bei sudėtis.

Komisijos uždaviniai. Uždaviniai yra išskirti Šiaulių miesto bei Šiaulių rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbu reglamentuose. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisijos uždaviniai yra nurodyti struktūrinėje dalyje „komisijos uždaviniai ir tyrimo pagrindai“, o Šiaulių rajono – „komisijos uždaviniai ir funkcijos“. Komisijų uždaviniai pateikiami 8 lentelėje.

Šiaulių miesto bei Šiaulių rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų uždaviniai

Šiaulių miesto savivaldybė	Šiaulių rajono savivaldybė
<ul style="list-style-type: none"> • prižiūrėti kaip Tarybos nariai laikosi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo, Kodekso, Tarybos veiklos reglamento, kitų teisės aktų, reglamentuojančių Tarybos narių veiklą ir elgesį, reikalavimų; • analizuoti Tarybos narių nedalyvavimo Tarybos, komitetų ir komisijų posėdžiuose ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nustatytų pareigų nevykdymo priežastis; • nagrinėti gautą informaciją dėl Tarybos nario ar jo viešųjų ir privačių interesų nesuderinamumo; • nagrinėti savivaldybės bendruomenių narių, valstybės institucijų, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ar bendruomeninių organizacijų atstovų siūlymus ir pastabas dėl Tarybos narių veiklos skaidrumo; • teikti Vyriausiajai rinkimų komisijai siūlymą dėl Tarybos nario įgaliojimų nutraukimo, jeigu šis Tarybos narys yra praleidęs iš eilės tris Tarybos posėdžius be pateisinamos priežasties. 	<ul style="list-style-type: none"> • padėti Savivaldybės tarybos nariams laikytis etikos ir bendradarbiavimo taisyklių; • padėti derinti Savivaldybės tarybos narių viešuosius ir privačius interesus, siekiant išvengti privačių interesų konfliktų; • prižiūrėti, kaip laikomasi Savivaldybės tarybos veiklos reglamento bei kitų teisės aktų, • reglamentuojančių Savivaldybės tarybos nario veiklą, nagrinėti šių teisės aktų pažeidimus.

Komisijos funkcijos. Etikos komisijų funkcijos yra nurodytos Šiaulių rajono, Akmenės rajono, Joniškio rajono bei Kelmės rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose. Darbo reglamentuose išskiriama nuo 3 (Šiaulių rajono) iki 7 (Kelmės rajono) funkcijų. Šiaulių rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos funkcijos:

- nagrinėti kilusius ar galinčius kilti Savivaldybės tarybos narių viešų ir privačių interesų konfliktus ir teikti pasiūlymus, kaip jų išvengti;
- nagrinėti Savivaldybės tarybos narių prašymus ir skundus dėl Savivaldybės tarybos veiklos reglamento ir tarybos narių etikos normų pažeidimų ir teikti išvadas bei pasiūlymus;
- Savivaldybės mero pavedimu nagrinėti piliečių prašymus ir skundus dėl tarybos narių veiklos, teikti išvadas.

Akmenės ir Joniškio rajonų savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose nurodytos identiškos funkcijos: prižiūri kaip Tarybos nariai laikosi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo, politikų elgesio kodekso, Tarybos veiklos reglamento, kitų teisės aktų, reglamentuojančių Tarybos narių veiklą ir elgesį, reikalavimų; analizuoja Tarybos narių nedalyvavimo Tarybos, komitetų ir komisijų posėdžiuose ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nustatytų pareigų nevykdymo priežastis; nagrinėja gautą informaciją dėl Tarybos nario ar jo viešųjų ir privačių interesų

nesuderinamumo; nagrinėja savivaldybės bendruomenės narių, valstybės institucijų, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ar bendruomeninių organizacijų atstovų siūlymus ir pastabas dėl Tarybos narių veiklos skaidrumo; teikia Vyriausiajai rinkimų komisijai siūlymą dėl Tarybos nario įgaliojimų nutraukimo, jeigu šis Tarybos narys yra praleidęs iš eilės tris Tarybos posėdžius be pateisinamos priežasties.

Kelmės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente įvardijamos tokios etikos komisijos funkcijos:

- nagrinėja fizinių ar juridinių asmenų skundus, kreipimusis ar apie Politiko galimai padarytą Kodekse nustatytų valstybės politikų elgesio principų, nuostatų ar institucijos, kurioje Politikas eina pareigas, veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose Politikui nustatytų reikalavimų pažeidimą;
- nagrinėja visuomenės informavimo priemonėse paskelbtą pagrįstą informaciją apie Politiko galimai padarytą pažeidimą;
- prižiūri, kaip savivaldybės tarybos nariai laikosi šio įstatymo, Valstybės politikų elgesio kodekso, reglamento, kitų teisės aktų, reglamentuojančių savivaldybės tarybos narių veiklą ir elgesį, reikalavimų;
- analizuoja savivaldybės tarybos narių nedalyvavimo savivaldybės tarybos, komitetų ir komisijų posėdžiuose ir šio įstatymo nustatytų pareigų nevykdymo priežastis;
- nagrinėja gautą informaciją dėl savivaldybės tarybos nario veiklos ar jo viešųjų ir privačių interesų nesuderinamumo;
- nagrinėja savivaldybės bendruomenės narių, valstybės institucijų, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ar bendruomeninių organizacijų atstovų siūlymus ir pastabas dėl savivaldybės tarybos narių veiklos skaidrumo;
- teikia Vyriausiajai rinkimų komisijai siūlymą dėl savivaldybės tarybos nario įgaliojimų nutraukimo, jeigu šis tarybos narys yra praleidęs iš eilės tris savivaldybės tarybos posėdžius be pateisinamos priežasties.

Komisijos tyrimo pagrindai įvardijami tik Šiaulių miesto bei Akmenės rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente nurodyta, jog Tarybos nario elgesio tyrimas gali būti pradėtas esant bent vienam Kodekse išvardytų pagrindų. Akmenės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente tyrimo pagrindai gerokai labiau detalizuoti. Komisija pradeda Tarybos nario elgesio tyrimą esant bent vienam iš Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir

įgyvendinimo įstatymo 7 straipsnyje išvardintų pagrindų: fizinio ar juridinio asmens skundas, kreipimasis ar pranešimas apie politiko galimai padarytą politikų elgesio kodekse nustatytų valstybės politikų elgesio principų, nuostatų, Savivaldybės tarybos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose savivaldybės politikui nustatytų reikalavimų pažeidimą; visuomenės informavimo priemonėse paskelbta informacija apie savivaldybės politiko galimai padarytą pažeidimą. Analogiški komisijos tyrimo pagrindai struktūrinėje dalyje „Komisijos darbo organizavimas“ įvardijami ir Šiaulių rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente.

Komisijos bei jos narių teisės ir pareigos nurodytos Šiaulių miesto, Akmenės rajono, Joniškio rajono, Kelmės rajono bei Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose. Šiaulių miesto bei Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose pažymima, jog komisijos bei jos narių teisės ir pareigos nustato Kodeksas. Komisijos nariai už Kodekso 7 straipsnyje nustatytų pareigų pažeidimą atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Anoniminių skundų Komisija nenagrinėja.

Akmenės, Joniškio bei Kelmės savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose įvardijamos tokios komisijų teisės:

- apklausti valstybės politiką, kurio elgesys tiriamas, ir kitus asmenis, susijusius su valstybės politiko tiriamu elgesiu ar politine veikla;
- apklausti skundo autorių ir išsiaiškinti jo žinomą informaciją apie valstybės politiko galimai padarytą pažeidimą;
- teisės aktų nustatyta tvarka susipažinti su reikiamais dokumentais ir gauti jų nuorašus (kopijas) ir kitą tyrimui reikalingą informaciją;
- prireikus nuvykti į įvykio vietą;
- pasitelkti kitus specialistus.

Kelmės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente nurodoma ir dar viena teisė – prireikus išvykti į įvykio vietą.

Akmenės ir Joniškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose nurodyta, jog atlikdami tyrimą, komisijos nariai privalo: vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais teisės aktais; laikyti paslapyje duomenis ar žinias, kuriuos jie sužinojo vykdydami tyrimą, jeigu tokie duomenys ar žinios sudaro valstybės, komercinę, banko, tarnybos arba kitą įstatymų saugomą paslaptį; nenaudoti Nuostatų 34.2 punkte nurodytų duomenų ar žinių asmeninei ar kitų asmenų naudai; kol Komisija nebaigia tyrimo, niekam neteikti jokios informacijos apie vykdomo tyrimo aplinkybes, su tyrimu susijusius asmenis, turimą medžiagą, duomenis. Nuostatų 34 punkto

nuostatos taikomos ir Komisiją aptarnaujantiems darbuotojams, ir pasitelktiems specialistams. Atlikdami tyrimą, Komisijos nariai, Komisiją aptarnaujantys darbuotojai ir jos pasitelkti specialistai netrikdo valstybės institucijų, kitų įmonių, įstaigų ar organizacijų darbo ir privalo susilaikyti nuo preliminarių vertinimų ir išvadų, kol nebaigtas tyrimas ir nėra Komisijos išvados.

Komisijos sudarymas, darbo veiklos organizavimas. Šiaulių miesto ir Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose komisijos darbo organizavimas apibūdinamas identišškai. Šiuose reglamentuose numatytas sprendimų spektras, pirmininkavimas, protokolavimas, dokumentacijos tvarkymas. Be šių aspektų, reglamentuose numatyti ir kiti komisijos sudarymo, darbo veiklos organizavimo aspektai:

- komisijos sprendimų bei išvadų priėmimas;
- informacijos žiniasklaidai pateikimas;
- narių teisė pakeisti ar papildyti darbotvarkę;
- posėdžio teisėtumas;
- komisijos aptarnavimas;
- komisijos veiklos forma;
- darbotvarkės tvirtinimas;
- elgesio tyrimo pradėjimo terminai;
- komisijos sprendimai ir jų turinys;
- etikos komisijos tyrimo nutraukimo pagrindai.

Komisijos veiklos teisiniai pagrindai. Komisijų veiklos teisiniai pagrindai įvardinti visų savivaldybių, išskyrus Pakruojo rajono, tarybų etikos komisijų darbo reglamentų bendrosiose nuostatose. Tik minėtoji savivaldybė komisijos veiklos teisinius pagrindus nustatė atskiroje struktūrinėje dalyje. Šiuo atveju be šiame darbe jau minėtų etikos komisijų veiklą reglamentuojančių dokumentų, paminėta, jog Komisijai priskirti įgaliojimai įgyvendinami remiantis Lietuvos žmonių visuotinai priimtomis moralės, etikos ir prigimtinės teisės nuostatomis.

Komisijos veiklos sritys. Ši struktūrinė dalis įtraukta tik į Pakruojo rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamentą. Jame numatyta, jog komisija:

- prižiūri, kaip savivaldybės tarybos nariai laikosi Vietos savivaldos įstatymo, Valstybės politikų elgesio kodekso, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo, Savivaldybės tarybos veiklos reglamento, kitų teisės aktų, reglamentuojančių savivaldybės tarybos narių veiklą ir elgesį, reikalavimų;

- analizuoja savivaldybės tarybos narių nedalyvavimo savivaldybės tarybos, komitetų ir komisijų posėdžiuose ir Vietos savivaldos įstatymo nustatytų pareigų nevykdymo priežastis;
- nagrinėja gautą informaciją dėl savivaldybės tarybos nario veiklos ar jo viešųjų ir privačių interesų nesuderinamumo;
- nagrinėja savivaldybės bendruomenės narių, valstybės institucijų, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ar bendruomeninių organizacijų atstovų siūlymus ir pastabas dėl savivaldybės tarybos narių veiklos skaidrumo;
- teikia Vyriausiajai rinkimų komisijai siūlymą dėl savivaldybės tarybos nario įgaliojimų nutraukimo, jeigu šis tarybos narys yra praleidęs iš eilės tris savivaldybės tarybos posėdžius be pateisinamos priežasties.

Valstybės politiko elgesio tyrimas ir jo organizavimas reglamentuotas Pakruojo, Joniškio bei Kelmės rajonų savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose. Šiose struktūrinėse dalyse savivaldybės numatė etikos komisijos valstybės politiko elgesio tyrimo pagrindus, terminus, komisijos teises bei pareigas, atliekant tyrimą, valstybės politiko, kurio elgesys tiriamas, teises, sprendimų neskundžiamumą, sprendimų alternatyvas, tyrimo nutraukimo pagrindus, sprendimų viešumą.

Komisijos sprendimai ir jų paskelbimas numatyti Joniškio bei Kelmės rajonų savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose. Šių savivaldybių tarybų etikos komisijos darbo reglamente nurodyta, jog valstybės politiko elgesio tyrimą atlikusi komisija gali priimti tokius sprendimus:

- konstatuoti, kad valstybės politikas nepažeidė Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekse ar institucijos, kurioje jis eina pareigas, veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytų valstybės politiko elgesio principų ar reikalavimų;
- apsiriboti svarstymu Komisijoje;
- konstatuoti, kad valstybės politikas pažeidė Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekse ar institucijos, kurioje jis eina pareigas, veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytus valstybės politiko elgesio principus ar reikalavimus;
- rekomenduoti valstybės politikui suderinti savo elgesį ar veiklą su Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekse ar institucijos, kurioje valstybės politikas eina pareigas, veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytais valstybės politiko elgesio principais ar reikalavimais;
- rekomenduoti viešai atsiprašyti;
- įtarusi, kad yra nusikalstamos veikos požymių, perduoti medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigoms ar prokuratūrai.

Politiko, kurio elgesys tiriamas, teisės. Kelmės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo reglamente numatytos tokios politiko, kurio elgesys tiriamas, teisės:

- teikti komisijai paaiškinimus, prašymus, įrodymus;
- dalyvauti komisijos posėdžiuose;
- baigus tyrimą susipažinti su tyrimo metu surinkta medžiaga;
- politikas, teikiantis komisijai paaiškinimus, negali būti verčiamas teikti paaiškinimų prieš save, savo šeimos narius ir artimus giminaičius.

Komisijų sprendimų įforminimas reglamentuotas tik Kelmės rajono savivaldybėje. Komisijos atliktas tyrimas yra įforminamas sprendimu, jame turi būti nurodyta sprendimo priėmimo data ir vieta, komisijos pavadinimas, posėdyje dalyvaujantys asmenys, komisijos sekretorius; asmenų, kurių veikla tiriamą vardas ir pavardė bei pareigos; tiriamų asmenų veiksmai. Komisijos sprendimo aprašomojoje dalyje nurodyti: komisijos nustatytas faktines aplinkybes; asmens, kurio veikla tiriamą, paaiškinimą; įrodymus, kuriais grindžiamos komisijos išvados, argumentus, dėl kurių atmetami tam tikri teiginiai; nuorodas į konkrečias teisinės normas, kurios bus taikomos tiriant faktą. Būtina nurodyti komisijos išvadą dėl svarstomo asmens veiksmų ir teisės aktą, kurio vadovaujantis priimtas sprendimas. Komisijos sprendimą pasirašo Komisijos pirmininkas (jam nesant - Komisijos pirmininko pavaduotojas) ir sekretorius. Komisijos sprendimai yra saugomi teisės aktų nustatyta tvarka.

Baigiamosios nuostatos. Šia struktūrine dalimi yra baigiamos visų savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentai. Šiaulių miesto, Šiaulių rajono, Joniškio rajono bei Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentų baigiamosiose nuostatose pažymima, jog komisija kartą per metus atsiskaito Tarybai už savo veiklą. Akmenės rajono savivaldybės tarybos etikos komisija yra atsakinga ir atskaitinga Tarybai, tačiau atsiskaitymo laikotarpis neapibrėžtas. Šiaulių miesto, Šiaulių rajono, Kelmės rajono bei Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijos sudaromos, keičiamos, panaikinamos ir jų nuostatai tvirtinami, keičiami, pripažįstami netekusiais galios Tarybos sprendimu. Akmenės rajono bei Kelmės rajono savivaldybių tarybos etikos komisijų darbo reglamentas gali būti keičiamas ir etikos komisijos siūlymu. O Joniškio, Kelmės rajonų savivaldybių atveju etikos komisijos darbo reglamentas gali būti keičiamas, pildomas ir pasikeitus LR įstatymams ir kitiems teisės aktams. Pakruojo rajono, Joniškio rajono, Kelmės rajono bei Akmenės rajono savivaldybių tarybos etikos komisijų darbo reglamento baigiamosiose nuostatose nurodyta atsakomybė už komisijos sprendimus, - ji numatyta pagal įstatymų nustatytą tvarką.

Išanalizavus Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentus, nustatyta, jog nei vienos etikos komisijos reglamente etikos komisijos samprata nėra apibrėžiama.

3.2.2. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių požiūrio į komisijų veiklą įvertinimas

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių požiūris į komisijų veiklą buvo vertinamas interviu metodo pagalba.

Viešojo administravimo institucijų modernizavimas. Siekiant atskleisti, koks respondentų nuomonės raiškoje vaidmuo atitenka etikos problemų analizei ir sprendimui dabartiniu metu viešajame sektoriuje, pirmiausia buvo prašoma pareikšti savo nuomonę apie tai, kaip jie apskritai vertina Lietuvos viešojo administravimo institucijų modernizavimą ir jo rezultatus. Anot vieno interviu dalyvio, „viešojo administravimo institucijų modernizavimas būtinas procesas, kurio tikslas tenkinti žinių visuomenės reikalavimus, gerinant visuomenės ir viešojo administravimo institucijų tarpusavio ryšius ir mažinant administracinę naštą verslui ir piliečiams“. Pažymėtina, jog daugumos interviu dalyvių nuomone, viešojo administravimo institucijų modernizavimas vertintinas teigiamai, kadangi pastebimas gerosios praktikos iš ES šalių perėmimas, kaita etikos srityje. Tačiau sulaukta ir komentaro, kad ne visos reformos yra iki galo apgalvotos, „ir tokios kaip vienos nakties reforma iki ko priveda ...“. Kritikos sulaukė ir modernizavimo priemonės.

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių buvo paprašyta įvardinti ir pagrindines pastebimas modernizavimo tendencijas. Jos apibendrintos 9 lentelėje.

Kaip atskleidė tyrimo rezultatai, pagrindinės viešojo administravimo institucijų modernizavimo tendencijos yra elektroninė valdžia, administracinės naštos mažinimas, paslaugų kokybės tobulinimas, „vieno langelio“ principas, informacinės technologijos, naujoji viešoji vadyba, inovacijos bei kvalifikacijos kėlimas.

Ir nors pirmuoju klausimu nebuvo siekta sužinoti, koks vaidmuo viešojo administravimo institucijų kontekste tenka etikai, visgi sulaukta pastebėjimo, kad „savivaldybės viešojo administravimo institucijų modernizavimas remiasi organizacinėmis ir valdymo tradicijomis bei viešojo sektoriaus etikos principais. Viešojo administravimo institucijos taikosi prie politinės aplinkos etikos principais“

Pagrindinės viešojo administravimo institucijų modernizavimo tendencijos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Viešojo administravimo institucijų modernizavimo tendencijos	Elektroninė valdžia	<i>vieno langelio principo įgyvendinimas:</i> „Savivaldybė yra paruošusi viešojo administravimo paslaugų aprašus, kurie reglamentuoja savivaldybės administracijai paslaugas gyventojams teikti vieno langelio principu“, „vis daugiau viešųjų institucijų pereina prie vieno langelio principo“; <i>informacinės infrastruktūros plėtra:</i> „atsiranda daugiau informacinių technologijų priemonių, gerinančių darbo kokybę viešajame sektoriuje“, „informacinių ir komunikacinių technologijų sprendimų tobulinimas“, „intensyvi kompiuterizacija“, „informacinės technologijos“
	Administracinės naštos mažinimas	„administracinės naštos mažinimo“
	Paslaugų kokybės tobulinimas	„paslaugų kokybės tobulinimo iniciatyvų, padėsiančių sėkmingiau įgyvendinti valstybės institucijų ir įstaigų konsultacinę prievolę – tarnauti žmonėms ir pelnyti didesnę visuomenės pasitikėjimą“
	Naujoji viešojo vadyba vs Naujasis viešasis valdymas	„siekiant užtikrinti geros kokybės paslaugų teikimą piliečiams, efektyvesnių bei rezultatyvesnių priemonių siekimas skatina vis daugiau viešųjų institucijų pereiti prie naujosios viešosios vadybos veiklos principų, labiau remtis privataus sektoriaus vadybine patirtimi“, „NVV idėjų įgyvendinimas“
	Inovacijos	„viešojo administravimo institucijų veikla vis labiau remiasi naujovėmis ir inovacijomis“
	Kvalifikacijos kėlimas	„išaugęs ir veiksmingas valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimas“

Interviu dalyvių buvo prašoma įvertinti modernizavimo pakankamumą atstovaujamose institucijose. Dalis etikos komisijos narių modernizavimo pakankamumą vertino teigiamai. Vertindami pakankamumą dalis interviu dalyvių tiesiog nurodė, kas jau yra padaryta, pavyzdžiui, įvestas vieno langelio principas, išvystytas aktyvus bendradarbiavimas su kitomis viešomis bei privačiomis institucijomis, kiekvienas tarybos narys turi savo asmeninį nešiojamą kompiuterį. Tačiau pastebėtina, kad modernizavimo pakankamumo lygis gali būti labai įvairus, kadangi viešojo administravimo institucijų modernizavimas priklauso nuo valstybės politikos ir numatytų modernizavimo priemonių įgyvendinimo finansavimo. Ekspertų nuomone, modernizavimas didina savivaldybės darbo efektyvumą.

Paprašius pakomentuoti ko pasigendama, ekspertai nurodė, kad būtina plėtoti elektronines paslaugas (el.valdžią), ITT naudojimą ir viešinimą, prieš priimant sprendimus iširti galutinę naudą visuomenei. Pažymėtina, jog kartais sprendimai priimami pernelyg skubotai, darbuotojai nepakankamai parengiami vykdomoms reformoms (dėl ko vėliau prastėja teikiamų paslaugų kokybę bei mažėja piliečių pasitikėjimas). Taip pat pasigendama priemonių, padedančių įtraukti daugiau bendruomenių į vietos valdymą, kas padėtų spręsti problemas ne tik rajono centre, bet ir aplink jį. Sulaukta atsakymo, jog elementariai pasigendama dėmesio komisijų veiklos modernizavimui, kad ir etikos komisijos.

Etika viešojo administravimo institucijų modernizavimo kontekste. Etikai turėtų būti skiriamas nuolatinis dėmesys, nes tai viena iš priemonių padedančių užsitarnauti visuomenės pasitikėjimą valdžia ir tik tinkamai bei etiškai elgdamasis valstybės tarnautojas gali būti gerbiamas visuomenėje. Etikai turėtų būti skiriamas nuolatinis dėmesys, nes nepriekaištingas ir profesionalus darbas viešojoje institucijoje visada įvertinamas ir etikos aspektu. Tad etikos komisijos narių teirautasi, koks vaidmuo tenka etikai viešojo administravimo institucijų kontekste. Interviu dalyvių teigimu, etikai tenka svarbus vaidmuo, kadangi „valstybės tarnybos įstatymas reikalauja, kad valstybės tarnautojai laikytis etikos principų“, „darbuotojai išklauso paskaitas, seminarus“.

Nustatyta, jog etika viešojo administravimo institucijų modernizavimo kontekste padeda išvengti politinių konfliktų ir greičiau spręsti klausimus, tačiau vis dar pasigendama efektyvesnių priemonių taikymo įsigaliojimų neetiškai dirbantiems tarnautojams. Be to, etiniai aspektai paliečiami tik kai kuriuose projektuose ir tai labai minimaliai. Jie tiesiog laikomi savaime suprantamu integruotu aspektu kiekviename veiklos procese. Sulaukta ir nuomonės, kad etikai neskiriamas joks vaidmuo, ji nėra akcentuojama vykdant modernizaciją.

Tiriamieji Lietuvos viešojo administravimo sistemą etikos aspektu vertino vidutiniškai. Tyrimo dalyvių nuomone, nors etika ir yra labai svarbus aspektas vykdant įvairius pakitimus valdžios struktūrose, tačiau ne visada skiriamas pakankamas dėmesys, esama daug kaitos momentų. Tarnybinės etikos normų taikymas vis dar tebėra labai ribotas ir simbolinis.

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog teisinis viešojo administravimo sektoriaus darbuotojų elgesio etiškumo reglamentavimas yra labai didelė spraga, jis yra abstraktus, įsistabarėjęs, menkai atnaujinamas, taikymas nėra prižiūrimas, pasigendama kontrolės, monitoringo. Interviu dalyviai pažymėjo, jog stokojama ir institucinės etinio elgesio užtikrinimo sistemos.

Etiško elgesio užtikrinimas viešojo administravimo sistemoje yra būtinas, todėl darbuotojų elgesio etiškumui užtikrinti savivaldybėje neskiriamas reikiamas dėmesys. Sistema tikrai nėra tobula.

Etikos komisijų narių paprašyta įvertinti ir savivaldybių tarybų dėmesio etinių darbuotojų kompetencijų ugdymui pakankamumą. Išanalizavus interviu dalyvių atsakymus, nustatyta, jog dėmesys etinių darbuotojų kompetencijų ugdymui tikrai nepakankamas. Vieno interviu dalyvio teigimu, „savivaldybės taryba pirmumo prioritetus skiria einamiesiems reikalams ir etikai lieka labai mažai laiko“. Kitas interviu dalyvis pažymėjo, kad “seminarų, mokymų nei tarybos nariams, nei etikos komisijos nariams mano praktikoje (per metus) nevyko, tačiau poreikis jaučiamas ir netgi būtinas”.

Šeštoju klausimu tyrimo dalyvių teirautasi, ar savivaldybių tarybos gali didžiuotis etišku tarybos narių elgesiu. Respondentai šiuo klausimu pasiskirstė į tris grupes, vieni teigė, kad tarybos gali didžiuotis etišku tarybos narių elgesiu, kiti teigė, kad ne, dar kiti išliko neutralūs (žr. 10 lent.).

10 lentelė

Savivaldybių tarybų narių etiško elgesio vertinimas

Vertinimas	Patvirtinantys teiginiai
Teigiamas	„Pagal gaunamų pranešimų ir skundų kiekį etikos komisijai, galime teigti, kad neetiško elgesio atvejų mažai“, „per visą šios etikos komisijos darbą daug nusiskundimų ar didelių papeikimų svarstyti neteko, todėl narių elgesiu nusiskundimų neturiu“, „kadangi posėdžių nevyksta, tai vadinasi gali didžiuotis“
Neigiamas	„Savivaldybės Etikos komisija yra sulaukusi prašymų apsvarstyti neetiškus savivaldybės tarybos narių veiksmus“, „tiek seimo nariams, tiek tarybos nariams trūksta etiškumo tiek savo kolegų atžvilgiu, tiek savivaldybės administracijos darbuotojų atžvilgiu. Mandagūs ir laikosi etikos jie tik prieš rinkimus“, „savivaldybės tarybos nariai negali didžiuotis savo elgesiu“, "yra daug neetiškų pastabų Tarybos posėdžių ir komitetų metu“,
Neutralus	"Etiškumas labai slidus dalykas ir tokiu narių elgesiu turbūt negali didžiuotis nei viena savivaldybė, tačiau daug kas tiesiog nekeliami į viešumą. O ir apskritai kartais tenka užsimerkti ir nepastebėti neetiško elgesio“, “didžiuotis nelabai galima, tačiau per du metus buvo du posėdžiai, o tai reiškia, kad tarybos nariai neperžengia nustatytų etikos normų ribų“

Savivaldybių tarybų etikos komisijų veikla. Respondentų buvo paprašyta įvertinti savivaldybės administracijų dėmesio etikos komisijų veiklos modernizavimui pakankamumą. Tyrimo rezultatai parodė, kad savivaldybės administracijų etikos komisijų veikla modernizuojama nepakankamai. Interviu dalyviai nurodė, komisijų reglamentavime pastaruoju metu jokių pokyčių nevyko. Anot vieno respondento, „savivaldybės tarybos Etikos komisija savo veiklai naudoja 2009 m. patvirtintus nuostatus, jau eina ketvirti metai, tačiau nuostatai nepakeisti, nepritaikyti naujiems teisiniams aktams“. Vienos etikos komisijos atstovas nurodė, kad „šiuo metu savivaldybės

administracija (tiksliau vienas iš tarybos narių) pateikė pasiūlymus koreguoti bei papildyti et. komisijos darbo reglamentą, tačiau komisija atsižvelgė tik į kelis šiuos pasiūlymus“.

Tyrimo metu buvo paprašyta įvertinti ir atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklos reglamentavimą. Visi tyrimo dalyviai išreiškė gana pozityvias nuostatas reglamentavimo atžvilgiu. Interviu dalyviai nurodė, kad atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklą reglamentuoja:

- LR Konstitucija;
- LR valstybės politikų elgesio kodeksas;
- Etikos komisijos veiklos nuostatai;
- Kiti teisės aktai

Pagrindiniu etikos komisijos veiklą reglamentuojančiu šaltiniu interviu dalyviai įvardijo etikos komisijos veiklos nuostatus. Anot respondentų, jie atspindi pagrindinę komisijos veiklą bei funkcijas, juose numatytos bendrosios nuostatos, uždaviniai. Atsiradus nenumatytoms aplinkybėms etikos komisijos narys ar kitas tarybos narys gali teikti pakeitimus ar papildymus.

Dalis tyrimo dalyvių etikos komisijos veiklos reglamentavimą įvertino patenkinamai. Įvardinti trūkumai – etikos komisijos darbą reglamentuoja seni nuostatai, komisijos veiklos sfera galėtų būti platesnė. Pažymėtina, jog reglamentavimui neskiriama labai daug dėmesio, reglamentavimas nėra atnaujinamas ir keičiamas.

Tyrimo metu siekta nustatyti ir, kaip vertinamas tarybos etikos komisijų finansavimo pakankamumas. Dauguma Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų narių pažymėjo, kad finansavimo apskritai nėra, etikos komisijų darbas nereikalauja finansavimo, etikos komisijos dirba pagal patvirtintus komisijos nuostatus ir komisijos narių darbas nėra apmokamas iš savivaldybės biudžeto, nariai dirba visuomeniniais pagrindais. Tačiau sulaukta ir komentaro, kad „savivaldybės tarybos Etikos komisijos darbas apmokamas pagal faktiškai sugaištą laiką“. Tai reiškia, kad etikos komisijų narių tarpe yra nežinančių, kad jų darbas šioje komisijoje nėra apmokamas.

Dešimtuoju interviu klausimu interviu dalyvių teirautasi, kas kontroliuoja atstovaujamos etikos komisijos veiklą. Beveik visi tyrimo dalyviai teigė, kad komisijos veiklą kontroliuoja savivaldybės taryba, tačiau sulaukta ir atsakymo, kad komisijos veiklą kontroliuoja meras.

Empirinio tyrimo dalyvių klausta, kaip jie vertina savivaldybės tarybos etikos komisijos narių skaičių, skaičiaus pakankamumą. Didžioji dauguma interviu dalyvių nurodė, kad etikos komisijos narių skaičius yra pakankamas. Anot vieno interviu dalyvio „paprastai visi nariai dalyvauja ir posėdžiai vyksta laiku. Jei komisijoje būtų labai didelis narių skaičius – sumažėtų narių aktyvumas ir susirinkus

narių mažumai – posėdžiai būtų perkėlinėjami į kitą laiką. Tik vienas tyrimo dalyvis nurodė, kad „skaičius nėra pakankamas ir tinkamas“.

Etikos komisijas sudaro komisijos pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir nariai. Komisijos nariais gali būti savivaldybės tarybos nariai, savivaldybės administracijos valstybės tarnautojai, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ir bendruomeninių organizacijų atstovai, kiti savivaldybės bendruomenės nariai. Gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai turi sudaryti ne mažiau kaip 1/3 komisijos narių. Dalis tyrimo dalyvių nurodė, kad komisijos narių santykis geras. Tačiau komisijose pasigendama ir visuomenės atstovų, seniūnų, universiteto dėstytojų, daugiau bendruomenės atstovų, neutralių narių (t.y. nepriekaištingos reputacijos su aukštuoju išsilavinimu visuomenės atstovų), jaunesnių narių, etikos specialistų („tikrai praverstų bent vienas narys, kuris labai gerai išmanytu viešojo administravimo etikos sritį ir skatintų kitus pasitempti, taikyti užsienio šalių patirtį“).

Tyrimo dalyvių teirautasi, kaip jie vertina atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos narių kompetencijas, jų pakankumą, komisijos narių įgaliojimus. Dėl kompetencijų pakankamumo sulaukta labai įvairių nuomonių. Dauguma etikos komisijų narių teigė, kad kompetencijų pakanka, tačiau kitų interviu dalyvių teigimu, kompetencijų stokojama – nariai nėra susipažinę su įstatymine baze. Įgaliojimų pakankamumas taip pat įvertintas labai įvairiai. Pažymėtina, kad „etikos komisijos sprendimai administracijai yra rekomendacinio pobūdžio, o kitus sprendimus, etikos komisijos teikimu tvirtina taryba“.

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad etikos komisijos posėdžiai vyksta tuomet, kai atsiranda svarstomų klausimų būtinybė, t.y. pagal poreikį. Dalis tyrimo dalyvių teigė, kad posėdžiai vyksta 2 – 4 kartus per metus, tačiau buvo ir tokių komisijų atstovų, kurių atstovaujamos komisijos iki 2012 m. pabaigos dar nebuvo posėdžiavusios. Etikos komisijų nariai pageidautų, kad posėdžiai vyktų dažniau – „etikos komisija įgaliota svarstyti ne tik skundus, tačiau ir analizuoti, nagrinėti savivaldybės narių, bendruomenės narių veiklos skaidrumą, teikti pasiūlymus VTEK. Tokiu atveju valstybės politikai (savivaldybės nariai) galbūt jaustų didesnę atsakomybę bei atskaitomybę visuomenei“. Etikos komisijų posėdžių padažninimas patobulintų etikos komisijų veiklą.

Interviu su Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų nariais teirautasi ir, kiek laiko vidutiniškai trunka etikos komisijos posėdis. Nustatyta, jog etikos komisijų posėdžių trukmė gali būti labai įvairi – nuo 15 min. iki 3 val., konkreti trukmė priklauso nuo svarstomo klausimo sudėtingumo, klausimų kiekio. Anot respondentų, įprastai visi nariai būna susipažinę su medžiaga ir svarstymo metu nagrinėjami tik esminiai klausimai. Dažnai vieno posėdžio nepakanka, nes paprastai dar vyksta medžiagos papildymas ir sprendimas priimamas antrojo ar trečiojo posėdžio metu. Nustatyta, jog laikas

išnaudojamas įvairiai – tiek efektyviai („laikas visada išnaudojamas efektyviai, kad būtų priimti nešališki ir etiški svarstomų klausimų sprendimai“, „kadangi posėdžių būna ne daug, tai laikas išnaudojamas efektingai ir priimami visi reikalingi sprendimai“, „laikas daugiausia išnaudojamas diskusijoms ir išklausymui. Manau, kad laikas išnaudojamas efektyviai“), tiek neefektyviai („laikas panaudojamas neefektyviai, „laikas išnaudojamas ne itin efektyviai, nes ilgai užtrunkama, kol suderinamos nuomonės“, „laikas tikrai ne visuomet išnaudojamas efektyviai“).

Anot vieno interviu dalyvio, „komisijos veiklos nuostatuose numatyti informavimo būdai ir terminai, todėl problemų dėl informavimo nekyla“. Informavimo apie posėdį būdai gali būti įvairūs (žr. 11 lent.).

11 lentelė

Informavimo apie etikos komisijos posėdžius būdai

Informavimo būdai	Patvirtinantys teiginiai
Asmeninis informavimas žodžiu	„Komisijos pirmininkas kviečia į Komisijos posėdžius narius, specialistus ir kitus asmenis susitikus“, „dažniausiai informuoja komisijos pirmininkas – praneša susitikus“
Informavimas telefonu	” Visada esu informuojamas iš anksto telefonu”, ”informacija apie posėdį gaunama telefoniniu skambučiu kelias dienas prieš posėdį“, „apie vykstantį posėdį informuoja komisijos pirmininkė ar sekretorė telefonu ne vėliau kaip prieš 5 dienas“, „komisijos sekretorius paprastai praneša apie posėdžiui numatomą datą iš anksto telefonu“, „dažniausiai informuoja komisijos pirmininkas – ... paskambina“, ”informaciją gaunu telefonu“
Informavimas el. paštu	“Dažniausiai informuoja komisijos pirmininkas – praneša ... el. paštu”, ”el. paštu, visuomet iš anksto esu informuojama”

Tačiau taip yra ne visose Šiaulių regiono etikos komisijose, kadangi dalis respondentų teigė, kad jų neinformuoja, tenka prašyti, kad praneštų.

Dėl galimybės dalyvauti etikos komisijos posėdyje ne etikos komisijos nariams išsakyta skirtinga pozicija. Dauguma tyrimo dalyvių teigė, kad posėdžiai nėra uždari, juose gali dalyvauti žiniasklaida, visuomenės atstovai, tačiau dažniausiai dalyvauja tik komisijos nariai, kai kurių komisijų posėdžiuose dalyvauja ir žiniasklaidos atstovai. Tačiau, akivaizdu, kad dėl kai kurių klausimų nagrinėjimo turinio arba eigos ne visuomet posėdžiai gali būti atviri, todėl išsakyta ir tokia pozicija: ”komisijos nariai privalo laikyti paslapyje duomenis ar žinias, kuriuos jie sužinojo vykdydami tyrimą, jeigu tokie duomenys ar žinios sudaro valstybės, komercinę, banko, tarnybos arba kitą įstatymų

saugomą paslaptį“. Buvo netgi tokių respondentų, kurie teigė, kad posėdžiai yra uždari ir nei visuomenės, nei žiniasklaidos atstovai juose dalyvauti negali. Buvo ir tokių tyrimo dalyvių, kurie į šį klausimą negalėjo atsakyti, kadangi „iki šiol neteko dalyvauti posėdyje, kuriame be komisijos narių dalyvautų dar kiti asmenys iš išorės“.

Komisijos posėdžiuose paprastai dalyvauja visi nariai, išskyrus išimtinius atvejus. Bendruomenių atstovai dalyvaujantys komisijos veikloje yra pasyvesni, jiems jie nejaučia atsakomybės už savo darbą, nes jie dirba visuomeniniais pagrindais.

Paprastai visuomenė apie vykstančius posėdžius sužino tik po sprendimo priėmimo, pranešimo žiniasklaidoje. Apie priimtus sprendimus visuomenė informuojama:

- spaudoje;
- interneto svetainėje;
- televizijoje.

Faktiškai komisija ne visada rengia pranešimus visuomenės informavimo priemonėms apie komisijos sprendimus.

Interviu dalyvių prašyta įvardinti pagrindines atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo problemas. Nustatyta, jog pagrindinės *savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo problemos* yra tokios:

- komisijos narių darbas reglamentuotas veiklos nuostatuose, komisijos nariui be pateisinamos priežasties nedalyvavus Komisijos posėdžiuose daugiau kaip 3 kartus, Komisijos pirmininkas turi teisę siūlyti savivaldybės tarybai jį pakeisti. Tad tiriamieji probleminiu aspektu įvardino tai, kad komisijos narys gali būti gana paprastai išmestas iš komisijos;
- Tarybos narių užimtumas ir per menkas dėmesys etikos problemų analizei ir sprendimui. Tarybos nariai neretai dėl didelio darbo krūvio ir laiko stokos skiria nepakankamą dėmesį etikos problemų sprendimui, aktualių etikos pažeidimų klausimų sprendimas nėra prioritetinė veiklos dalis
- Visuomenės abejingumas ir pakantumas politinės valdžios neetiškiems veiksams, nes matydami ir žinodami netinkamai savo darbą atliekančius tarybos narius retai kada praneša etikos komisijai. Todėl etikos komisija turi mažai svarstytinų atvejų ir jos veikla tampa neefektyvi;
- Nevienareikšmiškas etikos komisijos sprendimų pateikimas skirtinguose šaltiniuose. Dažnai skunduose ir pareiškimuose informacija skirtingai interpretuojama, pateikiami faktai (ypač žiniasklaidoje) labai iškraipomi;

- Nepakankamas finansavimas;
- Etikos komisijos narių priklausymas skirtingoms politinėms partijoms. Posėdžių metu jaučiamas komisijos narių nuomonės skirtumai pagal priklausomybę politinėms partijoms ;
- Visuotinis nepakankamas dėmesys etikos problemų raiškai ir sprendimui.

Atliekant empirinį tyrimą kėlėme klausimą dėl etikos komisijos priimamų **sprendimų tinkamumo bei pagrįstumo**. Etikos komisija nėra teismas, o tik konstatuoja ar tarybos narys pažeidė etikos reikalavimus. Sprendimai paprastai privalo būti pagrįsti, priešingu atveju grėstų bylinėjimasis už asmens orumo pažeidimą. Todėl dauguma interviu dalyvių teigė, kad komisijų sprendimai yra tinkami ir pagrįsti. Dažniausiai apsiribojama svarstymu ir rekomendacijomis. Komisija išnagrinėja svarstomus atvejus tinkamai, o jei to padaryti nepavyksta, visa medžiaga perduodama Vyriausiai tarnybinės etikos komisijai. Sulaukta ir kitokios nuomonės, buvo ir tokių respondentų, kurie manė, kad sprendimai nėra pagrįsti ir tinkami.

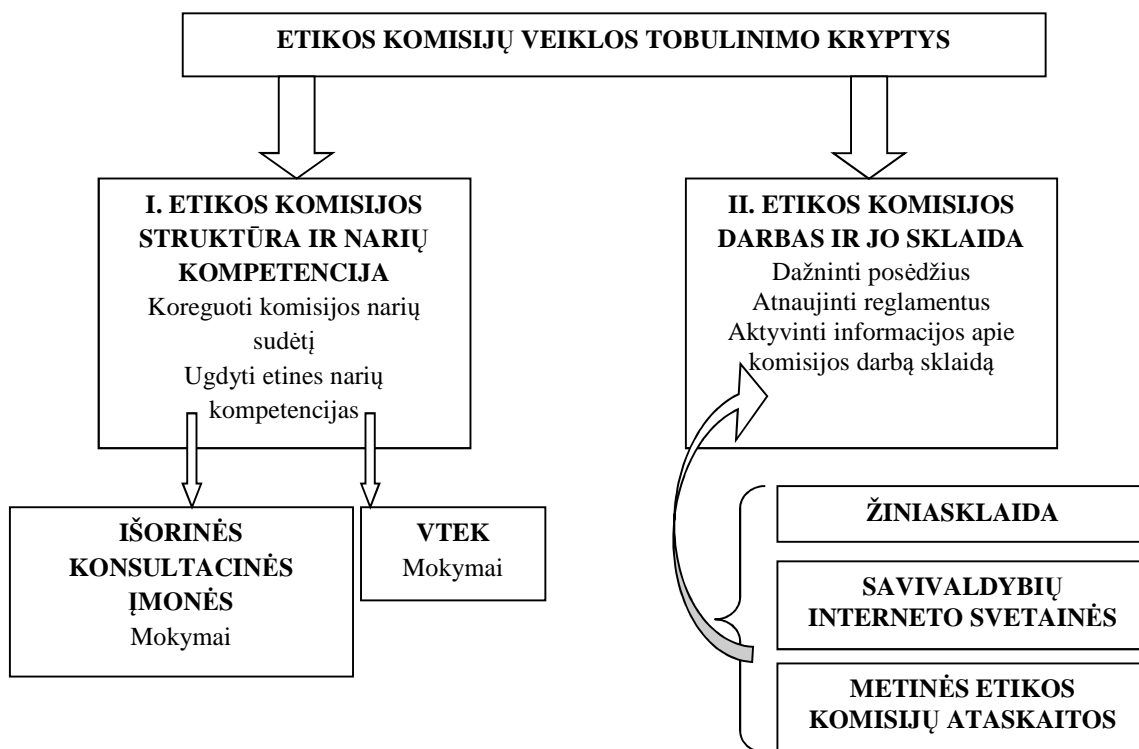
3.3. Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tobulinimo kryptys

Interviu dalyvių buvo prašoma pateikti rekomendacijas savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklos tobulinimui. Iš komisijų narių sulaukta tokių pasiūlymų **savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tobulinimui**:

- komisija turėtų dažniau organizuoti susirinkimus;
- komisijos narys, priimdamas sprendimus, turėtų atsiriboti nuo priklausomumo politinei partijai ir laikytis nešališkumo ir atsakomybės principo;
- permanentiškai atnaujinti komisijos veiklos reglamentus;
- skatinti narius aktyviau dalyvauti posėdžiuose;
- nuolat tobulinti komisijos narių kompetencijas, būtinas efektyviam etikos problemų sprendimui;
- siekti didesnio finansavimo;
- aktyviau viešinti informaciją apie veiklą;
- į etikos komisijų sudėtį įtraukti neprikaištingos reputacijos, aukštąjį išsilavinimą turinčius atstovus, ypač jaunesnio amžiaus teisininkus, ar panašios profesijos specialistus;
- kiekvienų metų ataskaitą pristatyti ne tik tarybai, bet ir visuomenei;
- informaciniai pranešimai apie atvejų svarstymą turėtų būti viešinami savivaldybės viešai publikuojamuose dokumentuose;

- rengti daugiau seminarų, nes sparčiai keičiantis įstatyminiams aktams, įvairiems valstybės tarnautojų projektams informacija ne visada laiku ir tinkamai pasiekia komisijos narius;
- informaciją apie tarybos sprendimus skelbti vietos laikraščiuose ir kt.

Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos tobulinimas turėtų būti vykdomas dviem kryptimis: 1) etikos komisijos struktūra ir narių kompetencija; 2) etikos komisijos darbas ir jo sklaida (žr. 12 pav.).

12 pav. Šiaulių regiono savivaldybių etikos komisijų veiklos tobulinimas

Etikos komisijos struktūra ir narių kompetencija. Atliktas interviu atskleidė, jog regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų nariai pasigenda ugdymo veiklos, - mokymų, seminarų. Šiuos apmokymus galėtų vykdyti VTEK atstovai arba išorinės konsultacinės įmonės. Būtina užtikrinti apskrities savivaldybių tarybų etikos komisijų operatyvų keitimąsi informacija tarp regiono savivaldybių, naujausių aktualių žinių ir geros praktikos sklaidą, todėl VTEK Šiaulių regiono savivaldybių tarybų nariams turėtų rengti daugiau mokymų, seminarų, konsultacijų.

Etikos komisijose pasigendama ir visuomenės atstovų, seniūnų, universiteto dėstytojų, daugiau bendruomenės atstovų, neutralių narių (t.y. nepriekaištingos reputacijos su aukštesniu išsilavinimu visuomenės atstovų), jaunesnių narių, etikos specialistų. Todėl į Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijas rekomenduojama įtraukti tokių narių.

Etikos komisijos darbas ir jo sklaida. Posėdžius siūloma šaukti reguliariai – kartą per mėnesį. Tikima, kad tik tokiu būdu etikos komisijų nariai, dar nežinantys apie tai, kad jie priklauso etikos komisijoms, tą sužinos. Apie posėdžius turėtų informuoti komisijos pirmininkas kiekvieną etikos komisijos narį telefonu.

Atlikus Šiaulių regiono etikos komisijų darbo reglamentų analizę, nustatyta, jog šie reglamentai savo esme labai panašūs atskirose savivaldybėse, tačiau visose juose trūksta esminio momento – įgaliojimų bausti. Todėl į regiono etikos komisijų darbo reglamentus siūloma įtraukti tokius straipsnius:

- konstatuoti, kad Tarybos narys pažeidė Valstybės politikų elgesio kodekse, Reglamente ar kituose teisės aktuose nustatytus valstybės politiko elgesio principus ar reikalavimus;
- rekomenduoti Tarybos nariui suderinti savo elgesį ar veiklą su Valstybės politikų elgesio kodekse, Reglamente ar kituose teisės aktuose nustatytais valstybės politiko elgesio principais ar reikalavimais;
- rekomenduoti Tarybos nariui viešai atsiprašyti per mėnesį nuo Komisijos sprendimo priėmimo datos tokiu būdu, koku buvo įžeista;
- įtarus esant nusikalstamos veikos požymių, perduoti medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigoms ar prokuratūrai.

Siūloma įtvirtinti tokias komisijos narių pareigas:

- dalyvauti Komisijos posėdžiuose. Jei Komisijos narys į posėdį atvykti negali, jis apie tai turi pranešti Komisijos pirmininkui arba sekretoriui;
- vykdyti Komisijos pavedimus;
- vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais teisės aktais;
- laikyti paslapyje duomenis ar žinias, kuriuos jis sužino vykdydamas tyrimą, jeigu tokie duomenys ar žinios sudaro valstybės, komercinę, banko, tarnybos arba kitą įstatymų saugomą paslaptį, nenaudoti šių duomenų ar žinių asmeninei ar kitų asmenų naudai;
- kol Komisija nebaigia tyrimo, niekam neteikti jokios informacijos apie vykdomo tyrimo aplinkybes, su tyrimu susijusius asmenis, turimą medžiagą, duomenis.

Visuomenę supažindinti su etikos komisijų darbo rezultatais siūloma per žiniasklaidą, savivaldybių interneto svetaines bei metines etikos komisijų ataskaitas.

Apibendrinant galima teigti, kad etika naujosios viešosios vadybos kontekste padeda išvengti politinių konfliktų ir greičiau spręsti klausimus, tačiau pasigendama efektyvesnių priemonių taikymo įsigaliojimų neetiškai dirbantiems tarnautojams. Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad savivaldybės administracijų etikos komisijų veikla modernizuojama nepakankamai. Atlikto tyrimo rezultatai leido

identifikuoti tokias pagrindines savivaldybių tarybų etikos komisijų problemos: didelis komisijos narių darbo krūvis ir laiko stoka, abejinga visuomenė, sudėtingas etikos komisijos narių patekimas į susirinkimo vietą, skirtingas etikos pažeidimų interpretavimas, finansavimo trūkumas, politikavimas tarp komisijos narių, pasyvus etikos problemų kėlimas ir kt. Šių problemų sprendimui baigiamajame magistro darbe suformuluotos rekomendacijos.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados:

- Modernios visuomenės valstybės institucijų strategijoje skiriamas nuolatinis ir sistemingas dėmesys etikai. Intyvensyvėjanti konkurencija, vadybinė dereguliacija, privatizavimo skatinimas bei kitos NVV pagrindinės idėjos iškelia naujas, anksčiau beveik neakcentuotas etikos problemas, kurių sprendimui viešojo administravimo institucijose pasitelkiami etikos infrastruktūros elementai, vienas jų – etikos komisijos. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad pagrindinės etikos komisijos funkcijos – etinių programų diegimas ar bent jų gairių nustatymas, nuostatų formavimas (nurodymai ir principai), atvejų svarstymas. Užsienio šalių etikos komisijų veikla labai panaši į Lietuvoje veikiančių, tačiau JAV jos pradėtos steigti gerokai anksčiau negu Lietuvoje, todėl jų veikla labiau organizuota bei tikslingesnė.
- Kiekvienoje Šiaulių apskrities savivaldybės taryboje yra įkurta po vieną etikos komisiją. Daugiausia narių turi Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisija, o mažiausiai – Kelmės ir Joniškio rajonų savivaldybių tarybos. Kiekvienoje komisijoje daugumą sudaro savivaldybės tarybos nariai. Komisijų posėdžių skaičiaus analizė parodė, kad daugiausia posėdžių 2005 – 2011 m. laikotarpiu vyko Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisijoje (12 posėdžių). Mažiausiai posėdžių rengta Pakruojo bei Akmenės rajonų savivaldybės tarybų etikos komisijose (po 1 posėdį).
- Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų darbas yra reglamentuojamas etikos komisijų darbo reglamentuose. Šių reglamentų analizė parodė, kad Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentus sudaro 4 – 10 struktūrinių dalių. Iš viso Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentuose išskiriama 15 skirtingų struktūrinių elementų. Iš esmės savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentų struktūros yra gana panašios. Esama netgi identiškų struktūrų, - Šiaulių miesto ir Radviliškio rajono savivaldybių tarybų etikos komisijų reglamentų struktūra yra visiškai vienoda. Beveik visi etikos komisijų darbo reglamentai yra pradedami bendrosiomis nuostatomis. Nustatyta, jog absoliučiai visų savivaldybių tarybų etikos komisijų darbo reglamentuose kaip viena iš struktūrinių dalių išskiriamas komisijos (sudarymas, jos) darbo / veiklos organizavimas bei baigiamosios nuostatos. Nors ne visi reglamentai pradedami bendrosiomis nuostatomis, visi baigiami baigiamosiomis nuostatomis.

- Interviu su Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijų nariais parodė, kad pagrindinės viešojo administravimo institucijų modernizavimo tendencijos yra elektroninė valdžia, administracinės naštos mažinimas, paslaugų kokybės tobulinimas, „vieno langelio“ principas, informacinės technologijos, naujoji viešoji vadyba, inovacijos bei kvalifikacijos kėlimas. Nustatyta, jog etika naujosios viešosios vadybos kontekste padeda išvengti politinių konfliktų ir greičiau spręsti klausimus, tačiau vis dar pasigendama efektyvesnių priemonių taikymo įsigaliojimų neetiškai dirbantiems tarnautojams. Be to, etiniai aspektai paliečiami tik kai kuriuose projektuose ir tai labai minimaliai. Jie tiesiog laikomi savaime suprantamu integruotu aspektu kiekviename veiklos procese. Savivaldybės administracijų etikos komisijų veikla modernizuojama nepakankamai. Identifikuotos tokios pagrindinės savivaldybių tarybų etikos komisijų problemos: didelis komisijos narių darbo krūvis ir laiko stoka, abejinga visuomenė, sudėtingas etikos komisijos narių patekimas į susirinkimo vietą, skirtingas etikos pažeidimų interpretavimas, finansavimo trūkumas, politikavimas tarp komisijos narių, pasyvus etikos problemų kėlimas ir kt.
- Ginamasis teiginys pasitvirtino: savivaldybių tarybų etikos komisijų veikla yra tinkamai dokumentuota ir apibrėžta teisinėmis nuostatomis, tačiau numatytos savivaldybių tarybų etikos komisijų veiklos funkcijos praktikoje yra įgyvendinamos nepakankamai veiksmingai, stokojama veiklos monitoringo sistemos.

Rekomendacijos:

- Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijoms rekomenduojama koreguoti narių sudėtį, įtraukiant visuomenės atstovus, seniūnus, universiteto dėstytojus ir kt. ;
- VTEK atstovams bei išorinėms konsultacinėms įmonėms ugdyti etines savivaldybių tarybų narių kompetencijas;
- Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijoms rekomenduojama dažninti posėdžius – juos organizuoti kartą per mėnesį;
- Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijoms rekomenduojama atnaujinti reglamentus, įtraukiant tam tikrus straipsnius (žr. 3.3 darbo skyrių);
- Šiaulių regiono savivaldybių tarybų etikos komisijoms rekomenduojama aktyvinti informacijos apie etikos komisijas sklaidą, - visuomenę supažindinti su etikos komisijų darbo rezultatais siūloma per žiniasklaidą, savivaldybių interneto svetaines bei metines etikos komisijų ataskaitas.

LITERATŪRA

- 1) Andriulis, V. (2002) Įžanga lietuviškajam leidimui. *Valstybės tarnautojų etika: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Margi raštai.
- 2) Anzenbacher, A. (1992) *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- 3) Astrauskas, A. (2006) Vietos savivaldos institucijų vieta viešojo valdymo sistemoje ir valdymo problemos Lietuvoje. *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Vilnius: MRU I-kl.
- 4) Barštytė, V. (2008) Etikos komisija privalo būti etiška. *Laikas*. Kovo 21 – 27 d.
- 5) Beam, G. (1992) Enforcing laws against corruption: the role of the New York city and Chicago boards of ethics. *Seminar on public / private ethics and conflict of interest*. Riga.
- 6) Bilhim, J., Neves, B. (2005) *New ethical challenges in a changing public administration*. Lisbon: Social and political sciences institute of Lisbon technical university, 16.
- 7) Bradbury, M. D. (2007) Towards a cost-effectiveness assessment of state ethics commissions. An analysis of enforcement outputs. *Public integrity*. Vol. 9, no. 4.
- 8) Chapman, R. A. (2002) Valstybės tarnautojų etika. *Valstybės tarnautojų etika: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Margi raštai.
- 9) Comlossy, M., Kerns, P. (2011) Commissions restore trust. *State legislatures*. No. 4.
- 10) Dickenson, D. (2006) Gender and ethics committees: where's the 'different voice'? *Bioethics*. Vol. 20, no. 3.
- 11) Frederickson, H. G. (2005) *Ethics in public management*. Sharpe.
- 12) Goodman, M., Holp, T. J., Ludwig, K. M. (1996) Understanding state legislative ethics reform: the importance of political and institutional culture. *Public Integrity Annual*. Lexington: Council of State Governments.
- 13) Gregory, R. J. (1999) Social capital theory and administrative reform: maintaining ethical probity in public service. *Public Administration Review*, 1(59), 63 – 75.
- 14) Halila, R. (2003) The role of national ethics commissions in Finland. *Bioethics*. Vol. 17, no. 4.
- 15) Herrmann, F. M. (1997) Bricks without Straw: The Plight of Government Ethics Agencies in United States. *Public Integrity Annual*. No. 1 (1).
- 16) Herrmann, F. M. (2004) Empowering Governmental Ethics Agencies. *The Council of State Governments*. Summer.

- 17) Istorija [interaktyvus]. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija [žiūrėta 2011-07-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtek.lt/?pageid=6238&act=5747>>.
- 18) Jekentaitė, L. (2006) Teisinio ir moralinio diskursų antisintezė. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*. Nr. 9(87).
- 19) Kanišauskas, S. (2004) Etikos sąvokos vartojimas viešajame administravime ir jurisprudencijoje. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 8.
- 20) Keeler, R. L. (2008) Ethics and new public management: empirical research into the effects of businesslike government on ethics and integrity. *Administrative theory & praxis*, 30(3), 383 – 389.
- 21) Komisija [interaktyvus]. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija [žiūrėta 2011-07-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtek.lt/?pageid=6239>>
- 22) Komisija [žiūrėta 2011-09-05]. Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=10>.
- 23) Kontaktai [interaktyvus]. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija [žiūrėta 2011-08-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtek.lt/?pageid=6250&activate=6250>>.
- 24) Korhonen, J. (2003) On the Ethics of Corporate Social Responsibility – Considering the Paradigm of Industrial Metabolism. *Journal of Business Ethics*. No. 48.
- 25) Kudo, H., Maesschalck, J. (2005) Japan's national public service ethics law: background, contents, and impact. *Ethics and Integrity of Governance: the first transatlantic dialogue*. Belgium: Lueven.
- 26) Lawton, A., Macaulay, M., Paliduskaitė, J. (2009). *Towards a comparative methodology for public service ethics*. Paper presented at the EGPA Conference in Malta 2.–5.9.2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.egpa2009.com/documents/psg7/Lawton-Macaulay.pdf>>.
- 27) Lewis, C. *The Ethics Challenge in Public Service. A problem solving guide*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1991.
- 28) Maesschalck, J. (2004) The impact of new public management reforms on public servants' ethics: towards a theory. *Public Administration*, 2(82), 465 – 489.
- 29) Manske, M. W., Frederickson, H. G. (2004) Building a strong local government ethics program. *Public Management*. June.
- 30) Martinkus, B., Žilinskas, V. (1997) *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.

- 31) Meyers, R., Prkic, C. (2004) Survey finds that local governments do not fully embrace ethics training. *American Society for Public Administration*. Vol. 27, no. 1.
- 32) Menzel, D. C. (2007) *Ethics management for public administrators*. New York.
- 33) Palidauskaitė, J. (2001) *Viešojo administravimo etika*. Kaunas: Technologija.
- 34) Palidauskaitė, J. (2004) Viešojo administravimo etikos institucionalizacija. *Tiltai*. Nr. 2.
- 35) Palidauskaitė, J. (2008) *Etika valstybės tarnyboje: vadybiniai aspektai. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03S)*. Kaunas: KTU I-kl.
- 36) Palidauskaitė, J. (2010) Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*. Nr. 1(57).
- 37) Palidauskaitė, J. (2010) Lietuvos viešojo sektoriaus etikos kodeksai ir jų tobulinimo galimybės. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 31.
- 38) Palidauskaitė, J., Didžiulienė, R. (2002) Viešojo administravimo etikos aspektai Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 1.
- 39) Perkumienė, D., Raupelienė, A. (2008) Ethics and Working Culture of Employees in the Public Sector. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 46, p. 115.
- 40) Pevkur, A. (2006) Compatibility of public administration systems and ethics management. *Proceedings of EGPA annual conference*. Milan, Italy, 6 – 9th September.
- 41) Pevkur, A. (2007) Compatibility of public administration systems and ethics management. *Viešoji politika ir administravimas*, 19, 16 – 24.
- 42) Pivoras, S., Visockytė, E. (2011) Viešojo valdymo koncepcijos ir jų taikymas tiriant valstybės tarnybos reformas. *Viešoji politika ir administravimas*, 10(1), 27 – 40.
- 43) Pruskus, V. (2002) *Verslo etika*. Vilnius.
- 44) Raipa, A. (2001) Socialiniai pokyčiai ir modernus viešasis administravimas. *Filosofija, sociologija*, 2, 54 – 62.
- 45) Raipa, A. (2009) Šiuolaikinio viešojo valdymo pokyčių kryptys ir tendencijos. *Viešoji politika ir administravimas*, 30, 22 – 32.
- 46) Raipa, A. (2011) Naujojo viešojo valdymo indikatorių diagnostavimo galimybės. *Viešoji politika ir administravimas*, 10(2), 167 – 182.
- 47) Ryan, J. J., Alatorre, J. A., Schreckhise, W. D. (2006) A comparative case study of state ethics reform in Jalisco and Arkansas. *Public integrity*. Vol. 8, no. 4.

- 48) Rosenson, B. A. (2003) Against Their Apparent Self-Interest: The Authorization of Independent State Legislative Ethics Commissions, 1973–96. *State Politics & Policy Quarterly*. Vol. 3, no. 1.
- 49) Savivaldybių tarybų sudarytų etikos komisijų ir jų veiklos 2007 m. ir 2008 m. sausį analizė [interaktyvus]. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija [žiūrėta 2011-08-30]. Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/site.admin/scripts/scripts/Editor/assets/PREVENCIJA_FILES/2007_ek_veikla/STEKV.doc>
- 50) Sims, R. R. (1991) The institutionalization of Organizational ethics. *Journal of Business Ethics*. No. 10.
- 51) Sychev, A. (2012) Ethical committee as a form of institutionalisation of academic ethics. *Socialinių mokslų studijos*, 4(1), 47 – 59.
- 52) Smalskys, V., Skietrys, E. (2008) Viešojo valdymo modernizavimo aspektai ir įgyvendinimo problemos. *Viešoji politika ir administravimas*, 24, 60 – 66.
- 53) Smith, R. W. (2001) Managing ethics in the Palmetto state: a case study of the South Carolina state ethics commission. *Global Virtue Ethics Review*. April.
- 54) Smith, R. W. (2003) Enforcement or Ethical Capacity: Considering the Role of State Ethics Commissions at the Millennium. *Public Administration Review*. Vol. 63, no. 3.
- 55) Smith, R. W. (2007) A conceptual model for benchmarking performance in public sector ethics programs: the missing link in government accountability? *International journal of public administration*. No. 30.
- 56) Soccoja, P. C. (2007) Prevention of Corruption in State Administration: France. *Conference on Public Integrity and Anticorruption in the Public Service*. Bucharest.
- 57) STT (2011) *Etikos valdymas: OECD rekomendacijos* [žiūrėta 2012-03-27]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/files/mokmedziaga/CD1/CD1_1/files/_teises_aktai/_uzsienio/Etikos%20valdymas%20OECD%20rekomendacijos.doc>.
- 58) *Sveikatos priežiūros įstaigų etikos komitetai JAV* [interaktyvus]. Lietuvos bioetikos komitetas [žiūrėta 2011-09-08]. Prieiga per internetą: <<http://bioetika.sam.lt/index.php?-589628239>>.
- 59) Vasiljevas, A., Pučėtaitė, R. (2005) Socialinės įmonių atsakomybės ir efektyvaus žmoniškųjų išteklių valdymo įgyvendinimas dalykinės etikos priemonėmis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 36.
- 60) Vasiljevienė, N. (2000) *Verslo etika ir elgesio kodeksai*. Kaunas: Technologija, p. 265.

- 61) Vasiljevienė, N. (2006) *Organizacijų etika, institucinės etikos vadybos sistemos*. Vilnius: Ciklonas.
- 62) Vienažindienė, N. (2009) Žmogiškųjų išteklių valdymas virsmo iš viešojo administravimo į naująją viešąją vadybą kontekste: teorinis ir praktinis aspektai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 641 – 648.
- 63) Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (2011) *Sekretoriatas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-04]. Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=11>.
- 64) *Welcome to the Massachusetts State Ethics Commission Website!* [interaktyvus]. Massachusetts State Ethics Commission [žiūrėta 2011-08-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.mass.gov/ethics/>>
- 65) Zanetti, L. A., Adams, G. B. (2000) In service of the Leviathan: democracy, ethics and the potential for administrative evil in the new public management. *Administrative Theory & Praxis*, 3(22), 534 – 554.
- 66) (1994) *Lietuvos Respublikos Seimas. Statutas* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas [žiūrėta 2011-08-14]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6223&p_d=81434&p_k=1>.
- 67) (2000) Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 18-431.
- 68) (2002) Korupcijos prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 57-2297.
- 69) (2003) Lobistinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 35-1461.
- 70) (2006) Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 102-3938.
- 71) (2006) Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 102-3938.
- 72) (2006) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2005 metų atlikto darbo ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2006 m. gegužės 11 d. sprendimu Nr. KS-26.
- 73) (2007) *Etikos ir procedūrų komisijos veiklos nuostatai*. Patvirtinta Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2007 m. rugpjūčio 30 d. sprendimu Nr. T-177.
- 74) (2007) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2006 metų darbo ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2007 m. gegužės 10 d. sprendimu Nr. KS-36.

- 75) (2008) *Etikos ir procedūrų komisijos nuostatai*. Patvirtinta Šiaulių rajono savivaldybės tarybos 2008 m. rugpjūčio 28 d. sprendimu Nr. T-257.
- 76) (2008) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2007 metų veiklos ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2008 m. gegužės 15 d. sprendimu Nr. KS-43.
- 77) (2008) Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 81-3176.
- 78) (2009) *Etikos komisijos darbo reglamentas*. Patvirtinta Akmenės rajono savivaldybės tarybos 2007 m. gegužės 23 d. sprendimu Nr. T-97.
- 79) (2009) *Kelmės rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos sudarymas ir nuostatai*. Patvirtinta Kelmės rajono savivaldybės tarybos 2009 m. rugpjūčio 27 d. Nr. T1-350.
- 80) (2009) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2008 metų veiklos ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. KS-24.
- 81) (2010) Valstybės politikų elgesio kodeksas. *Valstybės žinios*. Nr. X-816.
- 82) (2010) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 metų veiklos ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2010 m. gegužės 15 d. sprendimu Nr. KS-43.
- 83) (2011) *Joniškio rajono savivaldybės etikos komisijos nuostatai*. Patvirtinta Joniškio rajono savivaldybės tarybos 2011 m. gegužės 26 d. sprendimu Nr. T-80.
- 84) (2011) *Pakruojo rajono savivaldybės tarybos etikos komisijos nuostatai*. Patvirtinta Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2011 m. rugsėjo 29 d. Nr. T-271.
- 85) (2011) *Šiaulių miesto savivaldybės tarybos etikos komisijos nuostatai*. Patvirtinta Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2011 m. gegužės 12 d. sprendimu Nr. T-149.
- 86) (2011) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2010 metų veiklos ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2011 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. KS-24.
- 87) (2011) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2011 – 2013 metų strateginis veiklos planas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-28]. Prieiga per internetą: http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=768&Itemid=61
- 88) (2012) *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2011 metų veiklos ataskaita*. Patvirtinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2012 m. vasario 28 d. sprendimu Nr. KS-17.

PRIEDAS
Interviu protokolas

Bendri duomenys apie informantą:

pareigos

savivaldybė

patirtis valstybės tarnyboje (metais)

patirtis etikos komisijose (metais)

I. TYRIMO SRITIS – VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUCIJŲ MODERNIZAVIMAS

1. Kaip vertinate Lietuvos viešojo administravimo institucijų modernizavimą? Kokias pagrindines modernizavimo tendencijas pastebite?

Komentaras:

Atsakymas:

2. Kaip vertinate modernizavimo pakankamumą Jūsų atstovaujamoje institucijoje? Ko pasigendama?

Komentaras:

Atsakymas:

II. TYRIMO SRITIS – ETIKA VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUCIJŲ MODERNIZAVIMO KONTEKSTE

3. Koks vaidmuo tenka etikai šiame viešojo administravimo institucijų modernizavimo kontekste?

Komentaras:

Atsakymas:

4. Kaip vertinate Lietuvos viešojo administravimo sistemą etikos aspektu? Kaip vertinate teisinį viešojo administravimo sektoriaus darbuotojų elgesio etiškumo reglamentavimą? Kaip vertinate institucinę etiško elgesio užtikrinimo sistemą?

Komentaras:

Atsakymas:

5. Kaip vertinate savivaldybių tarybų dėmesio etinių darbuotojų kompetencijų ugdymui pakankamumą?

Komentaras:

Atsakymas:

6. Ar, Jūsų nuomone, savivaldybių tarybos gali didžiuotis etišku tarybos narių elgesiu? Kaip yra Jūsų atstovaujamoje savivaldybės taryboje?

Komentaras:

Atsakymas:

III. TYRIMO SRITIS – SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ ETIKOS KOMISIJŲ VEIKLA

7. Kaip įvertintumėte savivaldybės administracijų dėmesio etikos komisijų veiklos modernizavimui pakankamumą?

Komentaras:

Atsakymas:

8. Kaip vertinate atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklos reglamentavimą?

Komentaras:

Atsakymas:

9. Kaip vertinate atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos finansavimo pakankamumą?

Komentaras:

Atsakymas:

10. Kas kontroliuoja Jūsų atstovaujamos etikos komisijos veiklą?

Komentaras:

Atsakymas:

11. Kaip vertinate savivaldybės tarybos etikos komisijos narių skaičių? Ar jis pakankamas? Jei ne, kodėl?

Komentaras:

Atsakymas:

12. Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos etikos komisijos savivaldybės tarybos narių ir bendruomenių atstovų skaičiaus santykį? Ar jis tinkamas? Jei ne, kurio tipo narių pasigendate? Kaip, Jūsų nuomone, vertėtų šį santykį keisti?

Komentaras:

Atsakymas:

13. Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos narių kompetencijas? Ar jų pakanka? Kaip vertinate įgaliojimus? Ar jų pakanka?

Komentaras:

Atsakymas:

14. Kaip dažnai organizuojami etikos komisijos posėdžiai? Kaip vertinate etikos komisijos posėdžiavimo dažnumą? Ar jis tinkamas? Jei ne, kodėl?

Komentaras:

Atsakymas:

15. Kiek laiko vidutiniškai trunka etikos komisijos posėdis? Ar laikas visuomet išnaudojamas efektyviai?

Komentaras:

Atsakymas:

16. Koku būdu Jūs informuojamas apie etikos komisijos posėdžius? Ar visuomet esate informuojamas iš anksto?

Komentaras:

Atsakymas:

17. Ar posėdžiai būna uždari? Jei ne, ar juose gali dalyvauti visuomenės, žiniasklaidos atstovai?

Komentaras:

Atsakymas:

18. Koku būdu visuomenė yra informuojama apie posėdžius ir juose priimtus sprendimus?

Komentaras:

Atsakymas:

19. Kokias įvardintumėte pagrindines Jūsų atstovaujamos savivaldybės tarybos etikos komisijos darbo problemas? Ar tenka susidurti su pasyvaus dalyvavimo posėdžiuose problema?

Komentaras:

Atsakymas:

20. Kaip manote, ar etikos komisija priima tinkamus ir pagrįstus sprendimus? Kodėl taip manote?

Komentaras:

Atsakymas:

21. Jūsų rekomendacijos savivaldybės tarybos etikos komisijos veiklos tobulinimui:

Komentaras:

Atsakymas: